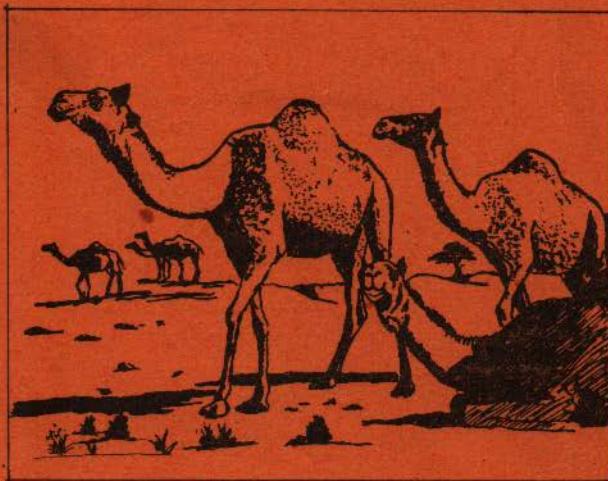

JAMHUURIYADDA DIMOQRAADIGA SOOMAALIYA

WASAARADDA WAXBARASHADDA IYO BARBAARINTA
XAFIISKA MANAAHIJTA

AF SOOMAALI

Fasalka 7aad

JAMHUURIYADDA DIMOQRAADIGA SOOMAALIYE

WASAARADDA WAXBARASHADDA IYO SARBALINTA
XAFIISKA MANAAHIJTA

AF SOOMAALI

Fasalka

7aad

HORDHAC

Buuggan oo ah kii toddobaad ee suugaanta dugsiyada asaasiga ah, waxa locgu tala galay ardada fasalka toddobaad ee habka cusub. Buuggani wuxuu la socdaa kuwa ka horreeya ee ku salaysan habkan cusub ee dheereynta muddada waxbarashada ee dugsiyada asaasiga ah. Casharrada buuggan ku jira waa kuwo xul ah oo la socda mustawaha ardada. Inkasta oo qorayaashu ku dadaaleen in ay si quman buuggan u qoraan, haddana haddii ay wax gol-dalolo ahi ay soo baaan, waxa barayaasha laga codsanaya in ay buuxiyaan wixii dhiman.

Xafiiska Manaahijtu wuxuu si hagar la'i ah ugu mahad-naqayaa dhammaan barayaashii ka qayb qaatay ururinta, qorida iyo habeynta casharrada buugga. Mahad gaar ah waxa iyana leh shaaqalaha Madbacadda Qarianka ee ka qayb qaatay soc saaridda buuggan.

Xuseen Diiriye Jaamac
Maamulaha Xafiiska Manaahijta

CASHARKA KOWAAD

ALMADAR

Gabaygan waxa tirihey Xaaji Cabdi Cabdullaahi Muuse. Xaaji Cabdi waa gabayaa caan ah, gabayo badanna leh, waxaan ku nool yahay magaalada Burco. Aabbihii Cabdullaahi Muusena, waa gabayaa weyn oo aad loo yaqaan, gabayo badan oo hiddaha iyo dhaqank? aad ugu wanaagsanna ugu tirihey.

Gabaygani waa xifaalo Xaajigu isagoo ku hiranaya dhaqankii miyiga ee kan magaalada ka taggan, ayuu dhallinyaraada Soomaaliyeed ee wax baratey si xifaaltan ku jiro ugu dhega hadlayaa. Xaajigu wuxuu tabayaa duqeytidii gar aqoonta ahayd ee geedka ka talin jirey, cilmifalaga iyo xilliyada astaamahooda tifiin; doobabkii u darbanaan jirey hawl-maali-meedka ee xolo ogaalka ahaa. Dhallinyaradana wuxuu u hogotusaaleynayaa in aanay ka diimoonin dhaqankooda iyo degaankooda.

Cabdi wuxuu aad iyo aad uga welwelsan yahay cidda mar-jac u noqon doonta dhaqanka iyo hiddaha Soomaaliyeed maa-daama ay odayaashii taa dayactirayeyna ay dhammaana-yaan. Wuxuuna yidhi:

Duqeydii dhammaatey tolow, dirirka yaa eegi?
Dab-shidkii hadduu galo ayaa, dhuxulihii daadin?
Ayaa daaha laantii ku xidhi, qudhac intuu diiro?
Degmo tuhun ma guurtee ayaa, sahanka loo dooran?
Reerkoo yagleel degay ayaa, guri u soo deyri?
Hangoolkiyo degsaarkii ayaa, gudin u soo daabi?
Haddii geelu deyr dhalo ayaa, doobiga u qaadan?
Dugaagiyo qaniinkiyo ayaa, daabka ka ilaalin?
«Almadar» duug ma reebtee tolow, dumarka yaa guursan?
Tolow yaa dadkoodii wax siin, gacal ma doonaane?

Tolow deynka yaa bixin gashiga, kama dambeeyaaane?
Tolow yaa u daalacan kitaab, diina cid u sheegi?
Anuubay iska daalee naftaba, uma dadaalaane.

Sharaxa Ereyada:

Yagleel: Guri ama qormo cusub degey, ootey.

Degsaar: Garabsaar, wax oodda la isaga dhigo, sida maqaar
ama saan garabkana la saaro.

Qaniin: Dulin (shilin, kudkude iwm.)

Daab: Urdooxan ku dhaca nirgaha yaryar

Duug: Madhax, dhaqaalevn.

Gashiga: Deynka.

LAYLIS:

1. Ereyadan iyo weedhahan gabayga laga soo guuriyey mid walba halkay ku jirto adoo la kaashanaya macnahooda sug:

Dirir, Dabshid, Dhuxulo, Sahan, Deyr, Hangool, Gudin, Daab,
Deyrdhal, Doobi, Dugaag, Reebto, Gashi kama dambeeyaaane,
Yaa kitaab daalacan, Naftaba uma dadaalaane.

2. Tuducaan laga soo qaaday gabayga macnahooda sheeg:

b. Duqeydii dhammaatee, tolow dirirka yaa eegi?

t. Dabshidkii hadduu galo, ayaa dhuxulihii daadin?

j. Degmo tuhun ma guurtee, ayaa sahanka loo dooran?

x. Haddii geelu deyr dhalo, ayaa doobiga u qaadan?

3. Tuduca tobnaad, Tolow yaa dadkoodii wax siin, gacal ma doonaane?»

b. Dadka laga hadlayaa waa kuwee?

- t. Maxaa gabayaagu ugu calaacalayaa dadkaas?
 - j. Markaad weynaaato muxuu waalidkaa kaa mudan yahay?
4. Gabaygan kumaa curiyey? Yuu la hadlayaa?
- b. Hangoolka iyo daabka gudimada maxaa laga sameeyaa?
 - t. Gudimada, hangoolka iyo degsaarka maxaa lagu qabtaa?
 - j. Maxay ku kala duwan yihiin guriga yagleesha ah iyo ka jabadka ahi?
 - x. Sahanku kaalintee buu kaga jiraa dhaqanka miyiga?
- kh. Dugaag iyo qaniinku maxay yihiin? Xoolaha dhibtay u geystaan maxay ku kala duwan yihiin?
- d. Gabaygu muxuu uga jeedaa dhallinyaradu naftooda uma dedaalaan?

Almadar: Dhallinyaradii dugsiyada Gobollada Waqooyi dhammeysatey ayaa loo yiqiin Almadar.

CASHARKA LABAAD

WEBI

Cigaal baa geeloodii la raaciyeey. Geela wuxuu ku lahaa hal u gooni ah oo wax ka qaayo weyneyd oo la odhan jirey Webi. Wuxuu maalintii oo dhan la joogaba, goor ay ahayd hiimse hiimse ayuu arkey hashii oo libaax cunayo. Cigaal baa intuu cararey geela intiisii kale degdeg u ururiyey oo duubey. Markaasaa naxdintii hees aan loo fadhiyin uu geellii ugu hee-sey oo yidhi:

Wixii Webi cunay
Waan arkayoo
Waa il giirraa,
Wax dameer le'eg
Oo ka daba weyn
Yuu ahaayoo
Waa u jeedoo
Hobayo hidow.

Markaa uu Cigaal heesayey geela waxaanu u jeedin nin geel jira ah oo maqlaayey heestiisana si fiican u qabsaday. Wuxuu Cigaal geelii u heesaba markuu xereyey ayuu is yiri waarr berrito yeelkeedee caawuun ha qadin. Intuu walaalkii oo hoos uga yar u tagey buu ku yidhi, «walaal maantoo dhan baan geela la soo joogey waanan qandheysnahaye hashaada Sulub aan maalo ee adna Webi maal markay xigsimooto.» Walaalkii baa veelay markaasuu Cigaal Sulub maa^{læv} oo dhagida galev

Markii geela badankiisii la maaley, ayaa Webi la is yidhi maala. Illayn waa hal maqane waa la waayey. Cigaal baa la toosiyyey oo la weydiiyey hashii Webi. Isaga oo is luleysiina-ya buu yidhi, «Waar hashu geelay la socotee qolqolka ka eega.» Markii laga quustey baa la yidhi, «Waar halkee kuugu dam-

beysay?» Cigaal baa yidhi, «Hashii xeráday ila soo gaadhey, malaha way xera weydaaratey.» Hashii baa la raadiyey mar-kaasaa baadidoonkii alla ku hagaajiyey ninkii heesta Cigaal maqley. Waa la is-wareystay. «Waar maxaa lagu soo hoy-dey?» baadidoonkii Webi baa yidhi. «Wax dhiila ah ma ogine, idinkuse», ninkii heesta Webi maqlay baa yidhi. «Wax dareen ah ma ogin, hal baase naga dibjirtey ee waxba ma aragteen?» «Maya, oo goormay luntey?» «Shaki baaba nagaga jira ee ninkii geela raacay war kama havno.»

«Oo hasha magaceed?» «Webi, oo miyaad aragtey?» «Mayee ma arag, hase yeeshee waxaan maqley ninka la joogey oo magicii ku heesayey.»

«Oo muxuu lahaa?» Ninkii wuxuu u sheegay baadi doonkii heestii Cigaal Webi u tirihey. Baadi doonkii oo markan quus-tey baa gurigii ku noqdey oo ku sii tashadey in Cigaal goobtii Webi la geeyo oo indhihiisa wax la tuso

Markii gurigii lagu soo noqdey ayaa Cigaal cadho lagule dhacay oo la yidhi. «Haddadaa kac oo na tus raqdii hasha aar libaaxii soo dilnee.» Ciidankii baa hub qaatey iyo xadhig gar ah. Intii dhexda lagu jirey bay Cigaal weydiyey, «Waar waxa isha giiran ee aad aragtey ma waraabuu ahaa?» Cigaal baa hoos isula hadlay oo yidhi, «Alla idin kashif, talow yaa i maqlaayey?» Markaasuu u jawaabey oo yidhi, «Dee mayee waa ka weynaa, oo wuxuu ahaa wax dameer le'eg oon u maleeyey libaax». «Oo maxaad uga ridi weydey oo u bireyn weydey?» Ciidankii baa weydiyey.

«Waar miyaydaan maqal libaax nin aan aqoon baa lax ka rita, dee anigu waan aqaan libaaxa.» Iyagoo Cigaal ku sii huruufaya, «Magacaabe, meel xun Alla ku dhig,» yay hashii gaadheen. Waxay ugu yimaadeen raqdii hasha oo kaliya. «Ciidankii baa ku tashaday inay raqda dul seexdaan oo libaaxii sugaan si loo dilo. Hase ahaatee Cigaal waa caddeystey mar.

kiiba oo wuxuu yidhi, «Waar yaadha waa nimanka, anigu li-baaxii Webi cuney u badheedhi maayo oo gegidan seexan maa-yo ee meesha innaga mariya.» Ciidankii baa kula booday oo yidhi, «wadnaha cad kaa go'yeet sownakan annaba kula joogna, miyaad naga naf jeceshahay?» «Anigu iyadoo afarta geesood la iga seexdo mooyee seexan maayo», Cigaal baa yidhi. «Waa hagaagee naga seexo». Halkii baa la seexday. Cigaal waa nin maantoo dhan geel ilaalinayayee markiiba wuu khuuriyey».

Cabbaar markii la jiifay ayaa libaaxii soo dhigtey markaa-saa, Cigaal mooyee, inta kale illeyn diyaar bay u ahaydee, gan-taallo sida roobka lagaga dhigey oo halkaa lagu diley.

Meydkisii inta la soo jiidey, oo sidii wax fadhiya laga dhi-gay ayaa Cigaal lugta loogu xidhay oo laga fogaaday. Dhagax iyo qoryo yar, ayaa lagu soo tuurtuurey. Cigaal ayaa isla soo boodey wuxuu arkay libaaxa ag fadhiya! Goor alla goor uu booday oo xadhigii goostey mooyee, Cigaal baa sida leebka is ganey, isagoo samadaa ka qaylinaya, «Waar hayaay! Hayaay-Hayaay!....»

Colkii kale ayaa intay qosol jaanta wadheen ka daba yaa-cay oo gaadhay.

Laylis:

1. Cigaal muxuu geela u soo duubay?
2. Heestu maxay tilmaamaysaa?
3. Sheeg siduu Cigaal habeenkii isu dabbarey?
4. Waa maxay dulucda sheekadu?
5. Sheekadan magac kale ma u heli kartaa?

МААХМААХО:

1. Hadal intuu afkaaga ku jiruu amaanadaa yahay.
 2. Doqoni xadhiga lagu xidhayo xusulladay ku sidataa.
 3. Geeljire geela waana wada jiraa waana kala jirtaa.
 4. Wixii lagu faqaa fagaaruhuu yimaadaa.

GOOGAA:

Dudumo yar duumo kaa xoortay. Lulada

CASHARKA SADDEXAAD

ALOOLKA (HEES)

Aloolka waxa laga sameeyaa geedka duurka la yiraahdo oo laamo dhuudhuuban leh. Suufaf calal ah iyo xadhko ayaa la isugu soohaa. Si farshaxan ah oo qaabsan ayey u sameeyaan. Inta ay sameynayaan haweenka waxay isku madadaaliyaan heeso jiib ah oo ay hawsha ku ilaawaan. Heestan oo ka mid ah heesaha Aloolka waxaanu ka soo guurinney buugga hiddaha iyo dhaqanka ee uu qorey Cumar Aw Nuux.

Alla waa xujoooy oo waa xujoooy!
Geel xerada diidaa waa xujoooy!
Alla waa xujoooy oo waa xujoooy!
Xero kale ka ololaa waa xujoooy!

—ooOoo—

Alla waa xujoooy oo waa xujoooy!
Faras xerada diidaa waa xujoooy!
Alla waa xujoooy oo waa xujoooy!
Xero kale ka dananaa waa xujoooy!

—ooOoo—

Alla waa xujoooy oo waa xujoooy!
Gabadii xilaha diidaa waa xujoooy!
Alla waa xujoooy oo waa xujoooy!
Xeelad bay ka wadataa waa xujoooy-

Waxaan iyana ku daraynaa heeska cawska. Waxa laga sameeyaa cawska xadhko dun midab leh oo lagu tolu cawska engageey. Hees hawleeddan waxa lagu dareeriyaan cawskaa oo guryaha lagu dhiso, gogol lagu seexdona laga dhigto.

Cawdu billoy beloy baydheey, hoyal!

Belo daran ka yaasiinay, hoyal!
In shar lehba sharkeed li'inay, hoyal!
Ay hooyaalaayow, hoyalaay!
Hooyaalow hooyee, hoyalee!
Cawskanow sabool diidow, hoyal!
Waqan suuqa lagu dhiginay, hoyal!
Soddon lagugu baayicinay, hoyal!
Yaa sameeyey lagu odhanay, hoyal!
Ay hooyaalaayow hoyale, hooyaalow!
Hooyee hoyalee!

CASHARKA AFARAAD

LAANTA CAAFIMAADKA (WHO) — CURIS —

Waxa jirta Laan Caafimaadka Adduunyada u qaybsan oo Jamciyadda Qaruumaha ka Dhexaysaa ka tirsan. Laantaa waxa la sameeyey bishii Abriil toddobadeedii, kolkii uu sannadku ahhaa 1948. Laanta Xarunteedu waa magaalada Janiifa ee dalka Iswiserlaand (Swizerland). Siddeed iyo tobant dawladood oo dawladaha Laanta ku jira ka mid ah ayaa hadba doorta dadka Laanta ka shaqeeya.

Laantu caafimaadka cudurrada ay wax ka qabato waxa ka mid ah cudurka feedhaha ee qaaxada la yiraahdo, cudurka kaneecada ka kaca ee duumada la yiraahdo, cudurka jabtida iyo xabbadda iyo cudurro badan oo kale. Laantaasu waxay caawisaa dalalka soo koraya. Iyadu waxay dhakhtarrada kaga duwan tahay meeseha cudurku ka bilaabmo ayey shaqadeeda u badisaa si waxyaalaha cudurka keenayaa u dhintaan.

Laantaasi waxay yeelataa shirar dawladaha ku jira isugu yimaadaan. Waxa kale oo ay leedahay xafiis shaqada maa lin walba joogtada ah maamula; xafiiskaasi waxa u madax ah oo arrimaha Laanta fuliya Maamule Guud. Laantu waxay xidhiidhisaa wixii shaqooyin ah caafimaadka ku saabsan, ee dalalka dunida ka socda. Laantaasu adduunyada aad bay xagga caafimaadka uga taageertaa, laba daraadle dalalka soo koraya.

Sannad kastaba bisha Abriil toddobaodeeda ayaa xusuus loo sameeyaa, oo ah kolkii Laanta Caafimaadka (WHO) dhalatay.

Laylise:

1. Goormaa la asaasay Laanta Caafimaadka Adduunka?
2. Maxay qabataa Laantu?
3. Dalkee ama dalalkee bay caawisaa Laantaasi?
4. Sidee bay cudurrada ula dagaalantaa?
5. Cudurrada ay la dagaallanto wax ka sheeg?.

CASHARKA SHANAAD

KALA SINNAAN DAD.

— GEERAAR —

Geeraarkan hoos ku qoran, oo aan qayb uun ka soo qaa-dannay, waxa tirihey Alla-ha-u naxariistee Cabdullaahi Suldaan (Tima-Cadde) oo 1964kii arkay dadkii Soomaaliyeed ee halganka dheer ee gobannimaddoonka ah ku sii jirye oo markii xornimo siyaasadeed iyo laba Gobol midnimadood la helay, halkii ay dagaal xornimo iyo horumar dhaqaale in loo horkaco ka sugaayeen, gumeyesi cusub, qabyaalad iyo musuqmaasuq lagu celiyey.

Doorashadii 1964kii markii nimankii taliska siyaasadda hayey ay dadkii qabyaalad ku qaybiyeen, ee si foolxun dadkii lacag ugu kala jiiteen, ayaa Cabdullaahi Suldaan isagoo taas ka xumaadey curiyey geeraarkan (Halkan kuma dhamma) Wuxuu si qayaxan u muujniayaa habkii foosha xumaa ee dad ka lagu qaybiyey, dhibaatada gumeystaha cusubi dadka ku hayey iyo in nabadgeyada ummadda iyo horumarkeedu ku jiro midnimadeeda. Geeraarkaas wuxuu ku yidhi:

Rag sagaashanka dhaafayoo,
Gadhka saynta gamaankiyo
Kebed soohan la moodaa,
Sambab loo lulayaayoo
Baruur saafiya moodoo
La sii jeedinayaa.

—————ooOoo————

In Soomaali la laayoo,
Dayaaraadka sabbeeyiyo
Lagu seedhey rasaas aan

Saddex qaylo maqlaynood
Sanqadheedii baxayso
Suubbanow Baarlamaankuna
Saalax waafe ku eegay
Ninna daah kama saarna
Ummaddeenna sidaas ahee
Isticmaar salabeeeyeyee
Leegana seedaha goysey
Nin siraa hodmi maayoo
Saancad baa ka ifaayoo
Sun baa maanta qarxaysee
Soomaaliyeey ka fogoow

—ooOoo—

Sababteeduna waa
Subaxii Arbacaad
Nimankaynu wax siinayee
Sabixiyo Watiiniyo
Subxaanaad lagu dhaarshayee
Kitaab saarey gacmaha, iyo
Maseeteyste wadaad ahoo
Socodsiiyey distoorka, oo
Subxaanow Watacaalee
Sangafuur qabadsiiyayoo
Sidaa weeye lahaa, iyo
Kuwii baa dhix salooganoo
Nasrigu waa sir Ilaahi
Ninkuu doonaba siiyoo
Haanti waa laga siibey
Saabkuna dhaansami maayo

—ooOoo—

Inta-reer Saxardiid iyo
Reer Sarreeye Dubbeeyiyo
Reer Samaale tihin ee
Suldaan Caarshe ogaa, iyo

Cuqaashii san qallooc, iyó
Subax kiina casheeyaa
Idin seexinayaan
Salaan aad ka baxdaan iyo
Salka meel aad dhigtaan
Sacabkoo timayaashiyo
Saabuun xoor laga waayiyo
Waa dameer san madow, oo
Sinna loo arki maayo
Waanay suurta geleyn

SHARAXA EREYADA:

Gammaan: Fardo

Saalax watee: Dillaal af madhan wax ku iibsada.

Salabeeeyey: Xaaqey.

Leego: S.Y.L.

WEYDIIMO:

- I. b. Ragga da'da ah ee Cabdullaahi geeraarkiisan ku bilaabay muxuu ka sheegay?
 - t. Baruurta saafiga ah muxuu uga jeedaa?
 - j. Ragga da'daas ah yaa sidaas u galaya, waxa laga sii jeedinayaana waa maxay? Dadka intiisa kale caynkaa ma la qabaan?
- II. b. Yaa laayey Soomaalida geeraarkan lagu sheegay? Ar-rintooda muxuu taliskii markaa jirey ka qabtey?
 - t. Sharax:
«Suubbanoow Baarlamaankuna Saalax watee ku eegey». «Isticmaar salabeeeyey».
- III. Wadaaddadu waxay «Sangafuur» qabadsiiyeen waa may?

- IV. Cidhibxumada qabyaaladda ee geeraarkan laga hadlay faallo toosan ka bixi.
- V. Geeraarkani arrimuhuu ka hadlayo soo koob.
- VI. «Sacabkoo tima yeesha, saabuun xoor laga waayey, dameer san madow» muxuu Tima-Cadde ku tilmaamay inay la mid yihiin?

CASHARKA LIXAAL

WADAADDO IYO WIILWAAL

Wiiwaal oo maalin meel maraya ayaa la kulmay wadaad caalim ah, diintana ku xeeldheer dadkuna ku wada yaqaan oo la **odhan** jirey Aw Samatar Leedo. Wiilwaal baa ku yidhi: «Waar hora dadka wadaadoow maxaad ku waanisaan?».

«Garaad cabsida Ilahay baan dadka ku waaninaa», Aw Samatar baa intuu garaadka kor u eegay dhoosha ka qoslay. Wiilwaal baa cabbaar aamusay, faraskii ka soo degey oo wadaadkii fool-ka-fool isu horaagey oo isagoo ilka caddeynaya weydiiyey wadaadkii: «Oo Ilahay mooyee cid kale oo laga cabsadaa miyaanay jirin?» Wadaadkii baa naxay oo u qaadan waayey, gadaal buu u boodey sidii uu dab ku joogsadey. Madaaxuu xaggan iyo xaggan u ruxey oo dhafoorka qabsaday oo hoos u yidhi: «Inaalillaahi wa innaa ileyhi raajicuun. Garaad cabseida Ilahay cidna laguma labayn karo. Ilahay mooyee cid kale in laga baqaa maba bannaana».

Wiilwaal baa iska dhaqaaqay oo faraskii dusha uga baxay oo wadaadkii ku yidhi: «Dood baan ka qabaa ee, bal wadaaddadiina oo dhan isu qayla dirta oo waa inoo berrito iyo geedkii halkaa ahaa». Halkii baa lagu dhaqaaqay, wadaadkii baa qaylo kula dhex dhacay culimadii degmada, Wiilwaal iyo arrinkiisii uga **warramay**. Halkii baa la isu wada cid dirtey, kutubtii baa la soo qaatay xujoojinkii baa la isla soo aloosey oo tubta la soo qaadey, iyadoo ballankii lagu soconaayo.

Wiilwaal meel ood badan oo Dhiba la yidhaahdo oo Jigjiga u dhaw ayuu geed hadhac hqostiisa ood dheer ku soo xeerey. **Wuxuuna** ka sameeyey ardaa ilaxidh leh, irrid keliyana uu u banneeyey daaftana daremo iyo caws si debecsan loogu gogley, **dacalladana** deerku joog nin **le'eg** yahay; aqal-Soomaali weyn-

na oodda dhabarkeeda ka dhisay. Adhi wanen soocan ahna meeshii buu keenay. Col fardooley ahna gees kastaba laba nin ka joojiyey.

Wadaaddadii oo halkii loo gogley dhaalacyeynaya, kutub-tiina geedka u sudhan tahay, su'aashii ay filaayeen ee meesha u yimaaddeenna meesha u darban, ayaa Wiilwaal oo ay hareero socdaan laba nin oo xoog weyni, dharkii dagaalkana huwan, laba seefoodna kala sita, wadaaddadii irridda iska soo taagey. Intuu faadhumaystay oo lugba meel dhigay giirna iska kiciyey, kelyahana qabsadey wadaaddadiina il xun ku eegay ayuu labadiisii nin ku yidhi: «Qabta»; isagoo gafuurka cirka u taagaya,

Labadii nin ee xoogga weynaa ayaa labadii wadaad ee ugu soo xigey soo qabtey oo soo kaxeeyey. Aqalkii bawdka ku dhegganaa bay la galeen. Kolkaasaa qub iyo qac iyo caadu yeedhey. Wadaaddadii oo yaabsan oo dhetga taagaya talona ka firirsan tahay ayaa labadii xoogweyne soo noqdeen. Wiilwaal bay is hareer taageen iyagoo seefihii dhiiggu tifta hayo gac-maha ku sita. Wiilwaal oo welii cirka afka u taagaya foolka-na ururinaya, ayaa haddana labdii nin ku yidhi: «Qabta». Sidi oo kale, ayaa labadii wadaad lala kala ordey, aqalkii lala galay oo qub iyo qacdu yeedhey, seefihii oo dhiig lehna mar kale lala soo noqdey.

Mar Alla markii ay wadaaddadii arkeen labadii ~~xooyu~~ ne oo soo noqdey ayay oodda jabiyeen, qac!.. Qayb iyaga ka mid ah ayaa bawdkii intii dherer le'ekaa xagga shishe iska dhigey. Colkii fardooleya ahaa ee debbedda tubnaa ayaa soo qabqabtey wixii soo fakadey. Wadaaddada intii kalena siday isu garbinayeen ee midba kan kale dusha uga fuulaayey ayaa muskiil oogada looga baxay. Iyadoo raggii la moodo biiq la qabtay oo qaar jidhkoodii ooddii jeex—jeexday, qaarma dubku ka hoolmay sidii loogu tumanaayey, nin walibana ieeyahay stalow goormaa adna gacanta lagugu dhigi?» ayaa Wiilwaal ku jidhi

CASHARKA TODDOBAAD

OLOLAHA HORUMARINTA MIYIGA.

— GABAY —

Cali Cilmi Afyare wuxuu ku dhashay meel ku aaddan Sanaag cidhifkiisa Bari. Intuu dhallinyarada ahaa wuxuu ahaa Hoobal aad hayaarahaa u jecel. Magaalooinka markuu soo galay wuxuu qayb weyn ka qaata halgankii gobannimaddoonka. Muddo dheer wuxuu gabayaagu u shaqeynayey wellna u shaqeyaa Wasaaradda Warfaafinta iyo Hanuuninta Dadweynaha. Dadku waxay aad u barteen Cali caanna uu ku noqday gabayo murti leh oo ku baahsan wejiyada noolasha. Sababta uu gabaygan u curiyey iyo ujeeddadiisaba waxa laga garan karaa marka la akhriyo gabavg.

Soomaali duulaanka iyo, dirirka ay hayso
Dunjigoodaba qirada gashiyo, dooyada is—dhaaftey
Duurkiyo miyiga loo kacee, lagu dareerayo
Danta loola jeediyo macnaha, daalin baan garane
Dulucdiyo runtii waa jahliga, inaynu duugnaaye
Dab munaafaq shidey baa la yidhi, duul dhan buu gubaye
Dilaal baa arlada meeraayiyo, tuug la soo diraye
Adoo daacad wada bay si kale, wax u duwayaaane
Dacar iyo dhunkaal kala qadhaadh, malabka doocaane
Duca qabaha iyo kii san baa, looga digayaaye
Afkeennii la dilay waa iyadaa, loo dikriyyaaye
Nimankii dusha caddaa waxay, naga daboolaanba
Dibindaabyo koodkii waxay, nagu duduuaanba
Dhaqankeeenna doorka ah waxay, hoos u dumiyaanba
Daayerka gereygii Sanaag, uga dul geeraarey
Ee hawdka goortuu ku diley, dib uga sheekheyey
Dalanbaabi iyo ciil wixii, dacas na soo gaadhey
Doqontaa ilowdiyo nirmaan damac ku noolneyne

Dulli qabaha beentiyo fidinada, kugu darooraaya
Dabadhilif shisheeyaha la jira, nooma duur xulo e
Dadnimadaada oo muuqatiyo, cuubigiiyo xoogga
Dugaagiyio cadawgii ku neceb, way dardarayaane
Innagoo danteeniyo ogsoon, waxaynu doonayno
Dalku waa u baahnaa fartii, ciidha deeqsiiya
Durdur iyo rakaad waa inaad, ugu dadaashaane
Deelqaafku waa ba'an yahaye, daacad ugu sheega
Yaan xarafku dalab yeelamine, diirka uga qaada
Murtidii la duugaayey iyo, dogobka nooleeya
Dildillaacsha maansooyinkaa, dahab ka buuxaaye
Dararta iyo heesaha macaan, looxa ugu duuga
Duuduub wixii kugu noqdaa kauna daadago e
Siyasadda la doortiyo waddada, dawga lagu gaadhey
Hantiwadaagga baaqiisa iyo, dawladnimadeenna
Duqu hadalladuu sheegay iyo, waxaynu doonayno
Ugu dara duruustaad dhigtaan, garasho waa doore
Dacwaddaasu waa macallimada. midaan dareensiyyey

SHARAXA EREYADA.

Dunji: Aasai

Dooyo: Shir

Duluc: Ujeeddo

Doocaan: Meel magaceed

Dibindaabyo: Dhib, Hagardaamo.

Duduuc: Jujuub, khasab.

Dalambaabi: Jaahwareer

Dacas: Daal

Dardarayaane: Jiidhayaane

Durduur: Laba celin

Rakaad: Saddex celin

Deelqaaf: Hadal aan munaasab ahayn, gaf

Dogob: Qori xaabeed weyn

Door: Fiican.

guud ahaan adoo maskaxda ku haya waxaad ka hadashaa danta aynu ka leennahay Ololaha Horumarinta Baadiyaha. Tuducyada muujinaya sheeg.

x. Waxyaabahaas naftoodana sheeg

12. b. «Murtida la duugayey iyo dogobka nooleeya, Dildillaacscha maansooyinkaa dahab ka buuxaaye».

Si deggan intaad ugu fiirsato macnaha labadan Tудук ка hadal murtida ka dambeysa.

c. Tuducyadee ka hadlaaya in Hantiwadaagga ujeeddoo-yinkiisa qarannimadeenna iyo aqoonta kaleba si tifaftiran loogu dhigo dadka Soomaaliyed ee baadiyaha ku dhaqan?,

CASHARKA SIDDEEDAAD.

AFRIKAAY HURUDDOY (MEES).

Heestan la yidhaahdo «Afrikaay Huruddooy» waxay u baaqaysaa dadka reer Afrika oo ay ku guubaabinayso inay ka dhii-dhiyaan gumeysiga saancaddaalaha ah ee ku yimid qaaradda doolaalada budhcadnimada ah. Heestu **waxay** xusuusinaysaa dadka reer Afrika sidii loo kala ifbsan jiray ee haddii loo baahdona loo rari jiray sida xoolaha. Heesta **waxa** curiyey Ismaaciil Xirsi Ciise (**Farxaan**).

Hoheey! **Afrikaay** huruddooy
Cadow ku heeryee, hurudooy!
Halyeeyadaadii huruddooy;
Haad baa cunaayee, huruddooy
Haamaa la saaraa, hurudooy;
Hayin sidiisii, hurudooy,
La hoggaaminaayaa.

Dulli **lama** hilaabtee; aaway hanaddadadili?

Doqon **baa** habawsane;
Weligeed hallowsane,
Sidii xoolihibaa;
Xero nalagu hooyaa.
Habeenna badan baan, huruddooy;
Hammuun ku seexdee, huruddooy
Hiirtaanyo awgeed, huruddooy;
La hadli **waayee**, huruddooy
Caanihii hashaydaan, huruddooy;
Haleeli **waayee**, huruddooy,
La **iga** hooyaa.

Dulli **lama** hillaabtee; aaway hanaddadadili?

Doqon **baa** habawsane;

lay dadku wuu yaqaan dantiisa halkay ku jirto. Ciddii dana-hooda walaaqaysa indho gooni ah ayey u leeyihiin. Waxase jira dad yar oo ay la qallafsan tahay majoraha siyaasadda dalka maanta lagu hoggaaminyo. Kuwaana waxa ku habboon inay iimaansadaan talada madaxda dalka iyo siyaasadaha la ru-meysan yahay in horumar dhakhso leh iyo barwaaqoba lagu gaadhayo.

LEYLIS:

1. Xornimada ka hor maxay ku dhisneyd siyaasadda gumeystuhu?
2. Muxuu dadku filanaayey dhalashada calanka 1960kii?
3. Maxaa lagala kulmay xukunkii dadkii la soo dooran jirey?
4. Maxaa ku kallifay Ciidammada Qalabka Sida inay xukunka gacanta ku dhigaan 1969kii?
5. Wax ka sheeg waxyaalihii isbeddelay?.

CASHARKA TOBNAY

HAYS—XAKABIN MEEL.

— GABAY —

Meesha la yidhaahdo Laasadaar ayuu Ismaaciil Mire ku dhashay sannadkii 1872kii. Yaraantiisii wuxuu ahaa xoola dha-qato. Da'diisu markay ahayd labaatan sano oo wax yar la', wuxuu ku biiray Ciidamadii Daraawiishta oo uu sida runta ah ahaa raggii wax ka aasaasay. Nin lagu yaqaan dagaalyahan-nimo Sayidkanaaad ugu hoggaansanaa halgankii Ingiriisku kula dagaallamayey ayuu ahaa. Wax badan baanu xaaskiisa waqtii uu ku arko u heli jirin. Dhawr goor ayuu abaanduule u ahaa Ciidammo Daraawiish ah oo soo hooyey lib aad u weyn sida Ciidamadii Ingiriiska uu kaga guuleystay meesha la yidhaahdo Dulmadoobe. Dagaalyahannimada ka sokow, Ismaaciil wuxuu ahaa gabayaad weyh oo degaankiisa caan ku ahaa. Gabaygan soo soeda wuxuu kū waaninayaan inan inamadiisa ka mid ahaa oo uu salqugay markii uu arkay isagoo dhallinyaran-nimo iyo cayaarro jiiteen. Wuxuu vidhi:

Caliyo xusuus kugu dulee, walad xumaadaayee
Xaluun baan xa'daas gabay la kacay, oo xafiiltamaye
Dhaqashane ha xalaalaysanine, maqal xuruuftayda
Cabdi iyo Xuseen iyo Xirsaa, kaa xusuus badane
Xiniin--yaалиhii kula sinnaa, xoogsi buu tagaye
Xadka qabada niman baa gudboo, soo xakaabsadaye
Niman baa xeryaha deyr ka dhiga, xananka Toomoode
Niman baa xijiga iibsadiyo. xabag qadhoomeede
Niman baa xafaarka u kuntada, oo xabaal qoda
Niman dayuurado ku xidhan, xiima samadaase
Niman baa xarrago quudhsadoo, xaarka iibsadaye
Liiraha rag baa Xamar u tagay. xeeb intuu marayee
Hablaха xuuralcaynta ah rag baa, xeel ku guursadaye

CASHARKA KOW IYO TOBNAAD

RAH QAAMEYSAN.

Waxa la yidhi rah b aaamaah qaatay isagoo gaajo xumi hayso. Rahu wuxuu ballan ku qaaday inuu qaanta ku bixiyo muddo yar **dabadeed**. Hase yeeshee, ballankii muu oofin. Mar-kii ciddii qaanta **ku** lahayd weydiisatay **qaantiina wuxuu** ku yidhi: «Waar **yaa waa** ninka, waxaan kuu **sheegayaa** annagu goortan oo **kale ma** miyir qabno, maxaa yeelay roob **baa** noo da'ay, haddaan **rah** nahayna, goortan oo **goob walba** biyo noogu jiraan waanu **waalan** nahay ee marka **aad** wax miyir **qaba** arag-to wax weydiiso». Ka dibna, ruuxii qaanta raha ku lahaa wuu ka naqday, isagoo **la** yaabsan.

Beri dambe **ayaa** ninkii, rahii ku soo noqday, **isagoo** Jiilaal-kii axasha **dhigay** oo rahiina dhoobada 'ku naban **yahay**. Mar-kaasuu rahii **ku yidhi**, «Waar yaahee **waa raha, bal** warran imminkana?». **Markaasaa** rahii intuu naxay yidhi, «Allah, waar **miyaan in jir** oo naxartis ahi wadnahaaga **ku amban?** Ma goortan oo **kale** ayaa la **is-qaanamaa?** Sawtan **aan** Jiilaal caddaaga ku jirno». Intaa dabadeed ayaa ninkii qaanta ku lahaa dib uga **naqday** waxase uu ku yidhi: «Imminkana waan kaa noqon, **waayo kaadi** badane waa loo gogol badiyaa. Wa-xaadse **ogaataa**, **markan** marka xiga innaan dib **kaaga** laabmi doonin».

Ninkii **qaanta** lahaa kolkuu dhawr bilood **ka maqnaa** ayuu mar dambe **ku so** laabtay, iyadoo Gu' fiican **da'ay** oo rahiina meel kasta **ka qaylinayo**—dhaa..dhaa..dhaa..**kolkaasuu** ku yidhi: «Waar rahow, **maantana** maxaad odhan?. Si aan kaaga noqdo ma dhaqnee **wixii** na kala saaraya yeel». Dabadeed, rahii baa hadloo yidhi: «**Waar** yaa waa ninka **xilligan oo kale** ruuxii wax na weydiyaa **waa** nin aan dunida la **socon**. **Maantoo** kale rah dhego uu **wax ku** maqlaa kuma yaalliin. Bal **iska** noqo waa dambe oo **wax la** kala garanayo ha inoo **ahaato**».

Markaasaa ninkii intay cadho dhag ka tidhi, ul qaaro weyn kala booday halkan ayuu rahii oo nimco, awgeed barami, dhacay. Rahiina intaa wuu qeylinavey. Waxana la vidhi ha waxa cida badan ugu wacan waa xanuunkii charjartaa ninkaasi baday.

SHARAXA EREYADA:

Axasha dhigay: Habsaday

Ku amban: Ku jirin

Qaara weyn: Bud, ul qara weyn

Dheg uma dhigin: Ma dhageysan, iska dhegaa naray

Cadho dhag ka tidhi: Aad u cadhooday.

LAYLIS:

1. Gaajadu maxay ku kalliftay rahii?
2. Maxaa waalay raha? Waayo?
3. Sidee buu qaantii uga baxay?
4. Dulucda sheekadu waa maxay?
5. «Kaadi badane waa loo gogol badiyaa». Sharax mahmaah-daa.

GOOGAA:

Meeshaa mar oo muuqaa la waa.

CASHARKA LABA IYO TOBNAAD.

GEED IYO RUUX (HEES)

Heestani waxay ka mid tahay heesaha xulka jacaylka ugu doorroon. Abwaanka wuxuu tilmaamaya gabadh uu sifadeeda la cuskanayo quruxda dabeeccadda iyo degaanka.

Waxay qaayaha heestu aqoon buuxda ka bixinaysaa qoto-dheerida abwaanka caanka ah Maxamed Cumar (Huryo) oo allifay heestan; waxaanu allifaa heesaha, gabayada iyo riwaa-yadahaba. Maxamed wuxuu ka tirsan yahay abwaannada Wasaaradda Warfaafinta iyo Hanuuninta Dadweynaha.

Geed iyo ruux markaynu kala garanno.
Qorraxdoo gees kastaba fallaadha gantay
Yaad geddeedii tahoon lagaa garan,
Yaad geddeedii tahoon lagaa garan,

—————oooOOooo—————

Daruur goor barqa ah ku guud timi,
Intay biyo gelisay kala gurataad,
Yaad geddeedii tahoon lagaa garan,
Yaad geddeedii tahoon lagaa garan,

—————oooOOooo—————

Gogoo da'ay geedahoo baxay.
Gelgelimo xareeda oo galacloo,
Garaarale baan lagaa garan,
Garaarale baan lagaa garan.

—————oooOOooo—————

Goor fiiday godkeeda jeex la gashay.
Guduudka sagalkee u gaarka ah.
Yaad geddeedii tahoon lagaa garan,
Yaad geddeedii tahoon lagaa garan.

Dayaxoo goor caweysin soc gudey,
Geyigoo nuuray gelin dhedaakii.
Yaad geddeedii tahoon lagaa garan,

SHARAXA EREYADA:

Geddeedii: Sideedii, la mid tahay

Galacie: Halacle

LAYLIS:

1. Tuduca u horreeya, waqtiga uu abwaanku tilmaamayo marna ma u fiirsatay?
2. Sidee bay sifada abwaanku kuugu dhalatay?
3. Shanta sifo ee uu gabadha ku tilmaamay kee dooqaaga aad u cajabiye? Waayo?
4. Tuducyadan soo socda macnee:
 - b. «Goor fiiday godkeeda jeex gashay».
 - t. «Geigelimo xareedda oo galacle».

CASHARKA SADDEX IYO TOBNAAD

GUUBAABO (BURAANBUR)

Waxa tirisay Xaliimo Soofe oo ku dhalatay magaalada Gaalkacyo 1952kii. Hadalladeedu qiiro ayey leeyihiin, had iyo jeerna waxay guubaabin jirtay dadweynaha si ay uga gilgishaan waxyaalaha foosha xun; waxaanay tilmaami jirtay in Soomaa liya gumeyste iyo dabadhilifkii u tashaday.

Mar Addis Ababa go'aan been-been ah laga soo saaray waxyay shicibka ku tidhi:

Waa tii Afrikaanku ururoo, la wada ogaa
Waa tii Addis Ababa lagu, qaataay aaminnimo
Waa tii lagu ooday Afrikaanku, way isku aqal
Aaraa'dii iyo hadalkii waa, tii la wada ayiday
Addiunka laga sheegay Afrikaanna, wada saxeex
Itoobiya waxa ka dhacay, waa la wada arkaa
Waxay ku ahaatay yaa, ii iftiimin kara?

—————oooOOooo————

Diigoolkii Faransa dhinac, buu i dubanhayaa
Doollarkiyo lacagta dahab, buu ku iibsadaa
Hadba ninkuu doonayuu, daawa kula dhigtaa
Sidee geel dayr dhaluu, doobbi ugu sitaa
Diir xaraar ma laha raggii daarta noo fadhiyey
Dadyow Soomaaliyeed, waad ka daahantay
Waa dareen culuse shicibkow, dan ugu istaag.

LAYLIS:

1. Guubaabadan maxaa ku kallifay?
2. Maxay dadka ugu baaqaysey?
3. Afrikaanku maxay u urureen? Halkayse ahayd?

CASHARKA AFAR IYO TOBNAAD

SHAAH AAN SHAAHBA AHAYN.

(GEERAAR)

Cabdullaahi Cabdi Shube waa gabayaa caan ku ah gaba-yada maadda, majaajillada iyo murtidaba. Wuxuu ku dha-shay kuna barbaarey magaalada Hargeysa markii ~~dambena~~ ka shaqeeyey Raadiyo Hargeysa oo ilaa hadda uu ka shaqeeyo. Gabaygan hoos ku qoran wuxuu ku tilmaamayaa waxyaalahaa aan sidoodii dhabta ahayd ee lagu yiqiiney ahayn, hase ahaatee lagu tilmaamo waxyaalihii dhabta ahaa iyo waxyaabo aanaad markiiba garan karin waxay yihiin:

Shaah aan shaahba ahayn,
Shaadh aan shaadhba ahayn,
Shooki aan cidi joogin,
Shariiryo aan dux lahayn,
Shimbir aan duuli kareyn,
Shaydaan aan la arkayn,
Iyo sheekh aan sheekhba ahayn,
Bal aan idiin kala sheego:—
Shaah aan shaahba ahayn,
Waa shey garab xaali qaboobayo
Islaantii shaqlan haysoo
Sharaabkii ay ku dartoo
Habro loo shushubaayo.

—————oooOOooo—————

Shaadh aan dhaadhba ahayn,
Waa shamiis ober koodh oo
Shaqaalahaa fasishoo,
Shiraaq buu u egyptoo,
Kaasaan shaadhba ahayn

Shooki aan cidi joogin,
Waa xabaasha shareeran
Iilka yar ee ka shisheeya oo,
Waa shooki aan cidi joogin.

—oooOOooo—

Shariiryo aan dux lahayn
Waa quraaca la shiilo
Shaydaan aan la arkeyn,
Waa naag shaadir hagooganoo
Indhihiina shareertoo,
Shaambinaysa agtaada,
Ee yaad ku sheegi lahayd
Waa shaydaan aan la arkayne.

—oooOOooo—

Sheekh aan sheekhba ahayn,
Shanbadhyoodliyo naadir
Waa nin faal ka shaqeeyo
Wuxuu sheegay la waayo,
Kaasaan sheekhba ahayn.

SHARAXA EREYADA:

«Shooki»: Xabsi, «Jee»
Shariiryo: Baruuro yar yar.
Shey garab xaali: Shaaha xun
Shadaab: Geed ugdoon oo shaaha lagu daro.
Shaadir: Shuko
Shareertoo: Dabooshay, qarisay
Shaambinaysa: Xarragoonaysa, xarrago-soconaysa, maraysa.

WEYDIIMO:

1. Gabaygan yaa tiriyey?
2. U eeddada guud was maxay?

3. Waxyaabaha laga hadlaayo sheeg?
4. Tuduca Iilka ka hadlaya wuxuu gabayaagu ku sheegay?
5. «Naag shaadir intay xidhatey, indha shareeratey», muxuu ku sheegay?
6. Shanbadhyoodliyo naa'ir muxuu ku sheegay?
7. Gabaygani muxuu gabayada kale kaga duwan yahay?
Ka hadal.

CASHARKA SHAN IYO TOBNAAD.

NIMAAD DHASHAY KUMA DHALIN:

Bil iyo badh ayaa ka soo wareegtey geeridii Idriis xaaskiisa, wuxuuna galabtaa dhex fadhiyey daaradda gurigiisa. «Aabbo, Warmoogey, markaan ku arkaba hooyadaa baa qalbigayga ku soo maaxanaysa». Idriis ayaa sidaa yidhi, isagoo dhabta ku haya yartiisi oo hadba dhunkanaya. Idriis wuxuu aad u jec-laa inantiisa yarayd, waxaana caada u ahayd kolka uu gu-riga ka baxayo iyo kolkuu soo galoba inuu dhunkado. Ballan wuxuu ku qaaday inaan inantiisu weligeed waxay u baahato u ciishoon oo had iyo jeer ay faraxsanaato. Yarta wa-xa u hayn jirey gabadhii gurigiisa uga shaqeyn jirtey, wuxuuna kala dardaarmi jirey oohinta. Wuxuu u bixiyey magacyo dhawr ah oo ay ka mid ahaayeen: Warmoog, Abyan, Dhimbiilo iyo ku-wo kale. Warmoog hadday kortay oy tobantir jirtey waxay no-qotay inan cabban oo aabbaheed ka anfariirisay. Aabbaheed waxay ka codsatoba waa uu la jeclaa waxayse ku kallifi jirtey waxyaaba in la sugo u baahnaa. Mararka qaarkood waxay weydiin jirtey aabbaheed waxyaabaha ay ka midka ahaayeen: «Haddaan weynaad, sidaan yeeli doonaa aabbe? Yaa i aroosi doona? Guri sidee ah ayaa la igu aroosi doonaa?» Iyo kuwo ka-le oo fara badan. Warmoog magac kale ayaa aabbaheed u bixi-yey waxana uu ahaa Koranwaa, mid u qalmana wuu ahaa.

Idriis gurigiisa qof aanuu isagu u idmin weligii ma soo gelin; Koranwaa cid guriga ugu iman kari jirtey ma jirin. Waxa inantii ku adkaatay siday u arki lahayd dhallinyarada ay dugsiga isku barteen. Dugsiga baabuur ayaa lagu geyn jirey lagagana soo celin jirey. Sidaa awgeed waqtii ku filan oo ay kula sheekaysto Jaallayaasheed ma ay heli jirin. Inanta aabba-heed uma oggolayn in iyada cidi u timaado ama iyadu cid aad-do. Halkaa waxa ka dhashay inay gabdhii aabbaheed co-laad weyn u qaaddo aadna u necbaato. Kol odanya hargab ku

xumaadayna waxay is tidhi dhimashadiisii baa soo dhawaatey. Markii uu doorsadeyna aad bay uga xumaatey waxayna u qaad-dan weyday arrimihii ay isla saarsaaraysay oo waxba ka rumoobi waayeen. Koranwaa aabbaheed, maalintii ay dhalatay iyo markay weynaatay ee naag gurigal ah noqotay isku si ayuu u jeclaa. Jacaylkii uu inantiisa u hayey wuxuu ogeysiyyey inuu guurkii iska daayo, maxaa yeelay wuxuu ka baqay inay isku xumaadaan. Ayaandarraduse waxay ahayd odayga oo inantiisii indho kale ku aragtay, oo laga indha saabay fiennaantiisii iyo xannaanadiisii.

Koranwaa way fekertay waxayna is tidhi: «Sidee baan odayga u dilaa aan dhibtiisa ka raystee?» Waxay intaa ku dartay: «Haddaan sun u qariyo sow ka iil heli maayo?». Markay gabadhu sidaa ku fekeraysay ruuxeeda, odaygu wuxuu ku maqnaa talo kale. Odaygu wuxuu ku tashaday inuu xajkii u kaco, waxase ku adkaatay inuu Koranwaa ka tago. Ugu dambeystiina wuxuu ku goostay inuu ruuxeeda xajka u kaxceeyo. Galab mar ay ahayd ayuu Idriis u yeedhay gabadhiisii, wuxuuna ku yidhi: «Maandhay waxaad ii raacaysaa Xajkii, waxaynu bixi doonaa toddobaadkan ee alaabtaada ururso». Koranwaa aad bay uga naxday warkaa isaga ah illeyn waxayba rabtay inay aabbaleed disho laba beri ka dib. Markaas bay waxay tidhi: «Aabbe, naag baa dhar ii tolaysay ee aan sugno». Runtiina waxay rabtey inay labada beri dhexdooda kaga gaadhsiso dhunkaasha baadi-doonkeeda. Odaygii baa isagoo faraxsan oggolaaday arrintaa.

Sir---ma---qabe Allow sahan ah ee subaxii dambe ayaa wiil yar oo odaygu wax u dirdiran jirey odaygii u soo sheegay in Koranwaa ay gurigii habartii falalwga ah joogtey, oo ay ku lahayd waxaan rabaa inaad sun aan aabbahay ku dilo ii samey-sid. Odaygii intuu orod boobay ayuu gurigii habarta daf yidhi oo arkay gabadhiisii oo koob wax biyo ah u eg ku sidata. Koranwaa markay aragtay aabbaheed oo kor taagan, ayay naxdin suuxdey, habartiina intay qaylo dhegaha is---qabatay bay tidhi: «Yaa kuu amiray inaad gurigayga soo gasho?».

LEYLI.

1. Inanta hooyadeed xaggee bay jirtaa?
2. Maxaa ku tusaya inuu odaygu gabadhiisa jeclaa?
3. Koranwaa maxay aabbaheed kula collowday?
4. Idriis gabadhiisa wuxuu ku tashaday inuu Xajka u kaxee-yo. Waayo?
5. Koranwaa hadiimadii ay aabbaheed ugu talisay ma ku guuleysatay?
6. Maxaa loola jeedaa, «Nimaad dhashay kuma dhalin?»

CASHARKA LIX IYO TOENAAD.

OGOW. (HEES)

«Ogow» oo ah hees dadka Soomaaliyeed ogeysiinaysa uga-na digaysa dhibta iyo cirib xumada cadowyada aadmiga, suba saddexda halista ah: Jahliga, Gaajada iyo Cudurka, waxa tiriyeey Xasan Cabdi Nuur oo ku dhashay magaalada Qardho, sannadkii 1954kii. Abwaanku wuxuu tilmaamayaa oo kale qimaha uu leeyahay wadajirka iyo isku duubnida ee meel looga soo wada jeesanaayo cadowyada:

Gumeystaha haddii aan
Guruxyadu arkaynnoo
Gacantuna la dirirayn
Marna garan maayee — Ogow
Gaajada haddii aan
Laysu geynir xooggoo
Geesiga u ditiraa
Gobannimada curiyee
Gees laga abbaarayo
Marna guuri maayee — Ogow
Guunyada ninkii lahaa
Gaaxdeeda maalee
Geed maalee roob
Geedaha ka saaree — Ogow
Go'aankiyo ujeeddada
Waxaan uga golleenmahay
Nin walbow gilgilo oo
Geyiga u shaqeeycoo
Geestaada ka dhar
Goldolloolada,
Jahliga gaboobaan,
Garashiyo aqoon weyn
Gunta lagaga goyneyn.
Marna guuri maayee — Ogow

Cudurkii qaantooboo,
Gaasiray adduunka,
Laga gacansarraynayn,
Marna guuri maayee — Ogow
Hawsha garabsigeedaa,
Guusha lagu hantaayee,
Garsoor iyo mudnaan baa,
Geyi lagu dhaqaayee
Geeddiga hayaamaa,
Durba rayska gaadhee — Ogow
Go'aankiyo ujeeddada,
Waxaan uga golleenahay
Nin walbow gilgilo oo,
Geyiga u shaqee.

SHARAXA EREYADA:

Guunyada: Xoolaha

Guruxyadu: Indhuuhu

Gaacan maayo: Waabanmaayo

Golleennahay: Dan leennahay

Gaasiray: Wax u dhimay.

LAYLIS:

1. Immisa cadow ayaa heestu tilmaamaysaa?
2. **Muxuu** Abwaanku uga horreysiiyey gumeysiga cadowyada kale?
3. Si ballaaran u faahfaahi sida Gaajada loo dabar jaray.
4. Muxuu uga dan leeyahay Abwaanku Tuducyadan
 - b. Geesigii u diriraa, gobannimada curiyee.
 - t. Guunyada ninkaa lahaa, gaaxdeeda maalee.
 - j. Geestaada ka dhawr goldolloolada!

CASHARKA TODDOBA IYO TOBNAAD.

DARDAARAN (GABAY)

Cabdi Gahayr, oo ay ooridiisii hore ka dhimatay ayaa gabadh kale guursaday, gabaygan oo waano ah wuxuu kula dararmayaa gabadhaa dambe, wuxuuna yidhi:

In gar xidhata ama guudka dabi, gebiga Soomaali
Waataan gayaan dumar ku nacay, lama gubaantiye
Adna geela waxaan kaaga madhay, gaaridaad tahaye
Ha yeeshoo wixii kula gudboon, garangartaad joogto
Nirigaa guriga daaqiyo ratiga, geeia laga reebo
Waa inaad adduun waa gubbine, maqasha gaadhaaye
Waa inaad martida tii golmoon, gogosha siisaaye
Waa inaad gasiin ugu dartaa, xeedhyo geeda lehe
Waa inaad wax lama goofiyee, gaarna dhigataaye
Hadduu marada geyngeyn ku dhaco, waa gunnimo weyne
Waa inaan gambadu kaa xumaan, golaha joogtaaye
Kol haddaan gacmaha loo xinnayn, kuma gudaataane
Waa inaad gadaal dhaashataa, garashadeydiye
Gudguduuhu hadduu soo onkodo, geydhu waa halise
Gufaacada horuu kaga ridaa, guunta buulka lehe
Haddaan laba gufeys laysku darin, gale dabayluu
Gig ka siiso gibil xeeyan bay, guudka mariyaane.

SHARAXA EREYADA

Gar: Garays

Guudka dabi: Timaha tidei (macnuhu waa gabdhoo idil)

Madhay: Bixiyey

Garangar: Reeraha, Beesha aad la taal.

Golmoon: Baahan

Lama goofiyee Lama xaalufiyee, lama madhiyee

Geyngeyn: Barbaro wasakh ah, heerheer.

Gudgude: Roobka habeenka da'a, mirood.

Geydu: Dhaxanta roobka.

Gufaaco: Burqashada hore, roob iyo dabaylo isku jira.

Gig: Adkee, giji.

#ibil: Saanweyn oo aqalka lagu gedfo.

AYLIS:

1. Ereyada gabaygan laga soo xulay macnahooda u sheeg siday ugu jiraan gabayga:

- I. Lama gubaantiiye
- II. Gasiin
- III. Xinnayn
- IV. Guunta
- V. Gufeys.

Muxuu uga jeedaa gabayaagu:

- b. «In gar xidhata ama guudka dabta» erey qudha ma ku sheegi kartaa.
- t. «Waataan gayaan dumar ku nacay lama gubaantiiye» Waa maxay waxa uu ku nacay gayaanka dumarka?
3. Cabdi Gahayr waxyaabaha uu gabadhaa kula taliyey waxa lagu soq koobi karaa dhawr qodob. Sheeg dhawrkaa qodob. Si kooban uga faallood.
4. Gabayga ka soo qaad Tuducyada muujinaya:
 - b. Inuu gabayaagu gabadha ka bixiyey xoolo yarada?
 - t. In wixii gurigeeda yaalla ay wax la hadho cid kastaaba
 - j. In ay martida siiso untoon fiican.
ha timaaddee.
 - x. In ay daryeesho xoolaha iyo hantida gurigeeda.

CASHARKA SIDDEED IYO TOBNAAD

WAXTARKA DHIRTA (CURIS)

Waxtarka dhirta lama koobi karo, wax baannu se tusaale ahaan ka sheegaynaa. Wuxuu ka mid ah waxtarka geedaha:

1. Looxaanta daaraaha lagu dhiso, kuraasida iyo miisaskana laga qoro.
2. Aqal Soomaaligana waa laga sameeyaa.
3. Xaashidaa laga sameeyaa.
4. Birtaa lagu daabaa, sida dubbaha, gudinta...iwm.
5. Weelkaa ayaa saab looga dhigaa, sida haanta iyo qunbaha
6. Jidhiftooda ama mayraxdooda asal baa laga sameeyaa, si-da Sarmaanta, xagarka iyo wixii la midka ah.
7. Caleenta geedaha xoolaha iyo ugaadhaa daaqa.
8. Midhahooda iyo xabagtoodana dadkaa cuna oo ku nool. Waana la karsadaa, waana la dugsadaa.
9. Dhirta waa la shitaa. Beeyadaa laga helaa.

Dhulka haddaanu dhir lahayn biyo ma qabsado oo badda iyo webiyaasha ayey ku shubmaan. Haddaanu dhulku biyo qabsan geedo kama soo baxeen, oo wuu nabaad guri lahaa. Dad iyo duunyo midna kuma noolaan kareen dal abaar ah. Dhulku carro san haddaanu lahayn, dhir iyo cagaar kama soo baxeen. Haddaan doog jirin naf, dad, duunyo iyo dugaag ma jireen.

Sida la og yahay, laf-dhabarka dhagaalaha dalku waa xoolaha nool. Biyo iyo baad ayay xooluhu u baahan yihiin, haddii kale way le'anayaan oo anfac ma yeeshen. Ugaadha dadku iya-na waxtar weyn bay leedahay: hilibkeedaa la cunaa, saanteeda.

na siyaabo badan baa loo manaafacsadaa. Dalxiiska ka yimaadda dhulka shisheeyaha ah ayaa u daawasha yimaada. Ugaa-dheennu lacag bay dalka soo gelisaa

Nafleydaas oo dhammi doogga iyo dhirta ka baxa dhulka ayay ku nool yihiin. Sidaas darteed. dhirta dadku jarayo ama gubayo, dhaawac weyn bay u geysanaysaa dhaqaalaha dalka. Maxaa yeelay, wixii dhulka ka soo baxay ee dad iyo duunyaba ku noolaayeen baa yaraanaya ama gebigood baaba'aya.

Haddaba qof kasta waxa la farayaan inuu sida naftiisa oo kale u xannaaneeyo dhirta dalkiisa ku taalla. Qof geed bi-laash u gooyey denbi weyn buu galay, saa naf nool buu gooya-ye. Dawladdu waxay mar walba dadweynaha ka codsataa in hantida dalka si wacan loo dhaqaaleeyo mood iyo noolba.

LAYLIS:

- b. Sheeg saddex walxood oo muhiim ah kana mid ah waxyaala dhirta laga sameeyo.
- t. Sidee dhirtu wax uga taraan carra-guurka?
- j. Maxay ku kala duwan yihiin meesha dhirta leh iyo meesha aan lahayn?
- x. Waa maxay xiriirka ka dhexeeya dhirta iyo xoolaha nool?
- kh. Waa maxay xilka kaa saaran dhirta xannaanadooda?

CASHARKA SAGAAL IYO TOBNAAD

MAXAY KU NUUGTAA AMA . . . ?

Waraabe ayaa habar dugaag isugu yeedhay isaga, oo ka dacwoonaya magaca dhurwaa la dhaho. Wuxuu yidhi: «Waar niman yahaw, magacan dhurwaa baan la hodmayee ha la iga daayo».

Habar dugaag baa yidhi: «Oo maxaan kuu bixinnaa?».

Waraabihii baa yidhi: «Saddex magac mid ha la iigu yeedho. Ammaan, Amiin iyo Aamin».

Habar dugaag baa yaabey oo yidhi: «Bal waanu ka soo shooraynaaye waa innoo saad dambe». Waraabihii durba wuxuu isu diyaariyey Aamin oo wuxuu madaxa ku xidhey meedhax cad, isagoo is—miskiininaya, iskana dhigaya Aamin.

Habar dugaag oo hal irmaan wada ayaa soo noqdey. Waxay yidhaahdeen: «Magacii aad codsatay waa laguu bixinayaan haddii lagaa arko Aamin nimmo. Saddex casho ayaan kugu eegaynaa hashan iyo nirigteeda. Haddii ay nabad galaan wannu ku caleemo saari oo magacaa dhurwaa markaasaa kuu-gu dambeysa».

Waraabihii iyo hashii lammaaneyd baa la isaga tegay, Waraabihii wuxuu ballan qaaday inuu nabad geliyo. Maalintii hore wuu is-adkeeyey, maalintii dambe ayuu intay gaajo qabatay «waar maad hasha garoocatid oo meel aan la arki karin in yar ood ku gaajo baxdid ka goosatid berriba way bogsane». Afartii naas buu goostay maalintii, ballantu ku ekaydna, nirig-iilii buu faruuryaha goostay.

Habar dugaag oo magac bixintii u diyaar ah ayaa yimid,

iyadoo waraabihii hashii soo xereeyey. Waxay yidhaahdeen: «Aamin, hasha soo godol». «Dubo murush maarush», ayuu yidhi Waraabihii. Nirigtii iyo baa is-jaqi waayey. Illayn midina way candha la'dahay midina way faruurya la'dahay. Habar dugaag baa yidhi: «Waar maxay hashu u godlan weyday, nirigtuse maxay u jaqi weyday?».

Waraabaa yidhi: «Waar nirigu maxay ku nuugtaa maxayse ka nuugtaa?». Halkaas buu ku waayey magacii.

SHARAXA EREYADA:

Hodmey: Nacay, karhay

Shoor: Faq, tashi.

Garoocatid: Wax yar ka goosatid

MAAHMAAHO:

1. Caadadii nin ma baajo, bahal ceedhiin ma daayo oo caarde waa dhalankii.
2. Nin soori kaa qaadday waa nin seefi kaa qaadday.
3. Hunguri wax ka weyn la mariyaa wuu dillaacaa.

LEYLIS:

1. Magaca Aamin muxuu Waraabe u doortay? Magacuse mu-xuu tilmaamayaa?
2. Tijaabiskii sidee buu uga soo baxay?
3. Muxuu uga jeeday markuu lahaa; «Maxay ku nuugtaa maxayse ka nuugtaa».
4. Waa maxay dulucda sheekadu?
5. Haddaad fahamtay sheekadan, maxaad ka korodhsatay?

GOOGAA:

Xeradayadu waa wada ul oo ul la qaato ma laha,

«Waa geesaha riyaha».

CASHARKA LABAATANAAD

DHIRTA (GEERAAR)

Cali Cilmi Af—Yare wuxuu ku dhashay meel ku aaddan Gcbolka Sanaag cidhifkiisa Bari. Intuu dhallinyarada ahaa wuxuu ahaa hoobal aad ciyaaraha u jecel. Magaaloooyinka markuu soo galay wuxuu qayb weyn ka qaataay halgankii gobannimaddoonka. Muddo dheer wuxuu gabayaa ugu shaqey-naayey, welina ugu shaqeyyaa Wasaaradda Warfaafinta iyo Hanuuninta Dadweynaha, halkaasoo dadku aad ugu barteen caanna uu ku noqday murti gabayna leh oo ku baahsan wej-a nolosha. Sababta geeraarkan uu u curiyey iyo ujeedda-abaa waxa laga garan karaa marka la akhriyo geeraarkan:

Adigoo dhalandhoolayoo,
Dharaartu ay kululaatayoo,
Dhafoorkaagiyo jiidhka,
Dhididku uu qulqulaayoo,
Dhalcaddaad ka gashaayoo,
Dhirtu waa nolosheenna,

— HADHSI —

Qabow dhuuxa laftaadiyo ,
Dhogortaada dilaayiyo,
Dhaxantay kaa celisaayoo,
Dhanbaal aad huwanaysiyo,
Dhar bay kuu noqotaayoo,
Dhirtu waa nolosheenna,

— HU —

Marna dhuuni la quutiyo,
Dhugus aad u bislaadiyo,
Midhay kuu dhalayaanoo,

Dhirtu kaaga hadhaa, oo
Dhirtu waa nolosheenna.

— CUNNO —

Dhulkoo roobku ka raagayoo,
Abaar laysku dhammeeyaa,
Dhammeelkoodiyo xaygiyo,
Dhiimbiishii ku qabowday,
Dhaayinkay bixiyaan baa,
Reerku kuu dhacartaayoo,
Dhirtu waa nolosheenna.

— DAAQ —

Dhafkaa hawdkiyo soolka,
Hadday dheer tahay ooddu,
Dhoolla-weyne libaaxiyo,
Dhurwaagii wax cunaayiyo,
Dhowrtu soo mari maysoo,
Waa dhis aan laga maarmino,
Dhirtu waa nolosheenna.

— OOD —

Marna dhuub la xiddeeyiyo,
Dhigtii laysku maraayiyo,
Udub dhiig cas la moodiyo,
Dhenged aad u qurxoon iyo,
Xabag kuu dhadhamaysiyo,
Wuxuun baad ka dhurataayoo,
Madhax weeye dhitaysanoo,
Dhirtu waa nolosheenna.

— HOY —

Daawo weeye dhabtiiyoo,
Adoo dhaawac ku gaadhay baad,
Dheyne soo gurataayoo,
Irbaddaa gaalku dhigaayiyo,

Dhakhtarkaa ka wanaagsanoo,
Dhirtu waa nolosheenna.

— DAWO —

Dhoon biyaa lagu qaatiyo,
Dhakal aad geela ku maashiyo,
Xeedho dhawr lagu sooriyo,
Mooyihii dhereraayee,
Badarka kuu dhambaalaaliyo,
Weel dhan baad ka qoratooyoo,
Dhirtu waa nolosheenna.

— WEEL —

Haddii waayo la dhawro oo,
Dhuxushaad u gubtaaniyo,
Laga dhaafo jarriinka,
Kolka aad dhuganaysaa,
Dhaayuhu kuugu farxaanoo,
Dhirtu waan nolosheenna.

— QURUX —

Dhaxalkeenna dambeetiyo,
Dhaqaalahaa waddankeenna,
Marna yaan lagu dheelin,
Dhirtu waa nolosheenna.

SHARAXA EREYADA:

Dhalandhool: Socdaal

Dhalco: Qorraxda kulul (Subaxdii ama Galabtii)

Dhogor: Korka qofka

Dhanbaal: Dermo yar ama gogol yarba

Dhuguc: Bisayl dhaaf, hoobaan.

Sool: Hawd, oomane.

Dhuub: Maydhax

Xiddeeyo: La qurxiyo

Xay: Ubax

Dhitaysan: Kayd ah

Dhoon: Haan biyood

Dhakal: Hadhuub qori ah.

Dhaayo: Indho

LAYLIS:

1. Tuduacyadee baa tilmaamaya waxay u tarto dhirtu qofka socdaalay oo qorraxdu gubtay, sidee bayse wax ugu tartaa?
Sheeg dhawr geed oo la hadhsado.
2. Sheeg dhawr geed oo mirahooda la cuno.
3. b. Sheeg tuduca ka hadlaaya waxay dhirtu ka tarto dha-xanta?

Sidee bay iimooga gargaartaa dhaxanta?
4. b. Sheeg dhirta xabagtooda la cuno, iyo kuwa xabagtooda dibedda loo dhoofiyo?
t. Sheeg dhirta fooxa laga helo?
j. Sheeg dhirta waxyaabaha nolcsa baadiyaha waxtarka ku leh ee laga qoro (Sida fandhaalka, mooyaha iwm).
x. Sheeg dhirta lagu dhacarto
5. Dhirtee baa oodda aad ugu fiican?
i. Dhirtee maydhaxda laga diirtaa? Maydhaxda maxaa lagu falaa?
j. Aqallada baadiyaha alaabta lagu dhiso, sida udubka, dhigta iwm dhirtee laga helaa?
x. Dhir badan baa Soomaalidu isku daawaysaa. Kuwaa intaad ka taqaan sheeg?

- kh. Dhirta waxtarkeeda badan ka sokow, dhulka maxay ku kordhisaa?
- d. Dhirtee ubaxa qurxoon bixisa? Keese u jeceshahay? Ma-xaadse ku jeclaatay?
6. Dhirta cuntada aynnu ka hello ee dalkeenna laga beero sheeg? Mid walba waxa laga quuto raaci?.
7. Dhirta qoryahooda guryaha ama doonyaha iwm laga sa-meeyo sheeg? Dalkeenna meelahee bay ka baxaan dhirtaasi?
8. b. Dhuxusha dhirtee baa laga shitaa?
- t. Dhirta haddii la gubo ama la jaro intay nool yihin dhib-ta ka timaaddaa maxay tahay?
- j. Geedna weli ma ku beertay meel dalka ka mid ah?
- x. Xannaano maxay u baahan tahay dhirtu?
9. Gabayaagu wuxuu ka hadlay waxtarka badan ee dhirtu ay u leedahay dadka iyo dalkaba. Ma ku raacsan tahay waxtarka dhirtu leedahay ee uu tilmaamay? Ma ku diid-san tahay? Ma kula tahay inuu wax ka tegay? Hadduu-se wax ka tegay muxuu yahay?
0. Waxtarka ay dhirtu u leedahay xoolaha kuwa la dhaqdo iyo kuwa kaleba ka hadal.

CAASHARKA KOW IYÒ LABAATANAAD.

GEELA (HEES)

Heestanu waxay ka warramaysaa kartida, adkaysiga iyo manaafacaadka geela leeyahay. Abwaanku wuxuu tilmaamayaa sida geela loogu aayo marka abaari dhacdo oo baad iyo biyoba gabaabsi noqdaan. Wuxuu abwaanku sheegayaa inuu geelu kuu geli karo hanti, deeq iyo gaadiid intaba.

Heesta waxa curiyey abwaanka caanka ah Cabdalla Ma-xamed, (Cabdalla Sag-saag) oo heesaha allifa kuna luqeeya.

Geelaa markuu dararan yahay,
Laba nin duugtaaye
Geelaa markuu dararan yahay,
Laba nin duugtaaye
Markay dirirro hooraan,
Geeduuh da' joogaan
Dala wada irmaan baan,
Kugu diidin nirigtoo,
Godol debecsanaatee
Gabno kuma daryeesho,
Marti kuumma deeqdoo,
Doobbi lagama buuxshee

————— oooOOooo —————

Geelaa markuu dararan yahay,
Laba nin duugtaaye
Geelaa markuu dararan yahay,
Laba nin duugtaaye

————— oooOOooo —————

Dunidoo ah Jiilaal,
Marka ay dameeruhu

Ilmahooda diidaan,
Isagaa wax daaqaba,
Ugu nolol dambeeyee,
Dihaalka gaa jada,
Isagaw dulqaatoo,
Abaar kaagama doogee,
Geelaa markuu dararan yahay,
Laba nin duugtaaye
Geelaa markuu dararan yahay,
Laba nin duugtaaye

————— oooOOooo —————

Haddii gacal is-daystoo,
Waa ul iyo diirkeed,
Waxse maalin kala dira,
Taageero iyo cawl,
Waa dayr cadkiisee,
Baahi qabiyo geerida,
Waxa lagu daweeyaa,
Dambarkiisa weeyee,
Geelaa markuu dararan yahay,
Laba nin duugtaaye
Geelaa markuu dararan yahay,
Laba nin duugtaaye

————— oooOOooo —————

Marka doog dhammaadee,
Dabeyluhu xagaagiyo
Lo'du dooxa jiiftee.
Dadku wada harraadhee,
Dirgan waaya socodkee,
Dalandool dal kaa dheer,
Isagaa degdeg u taga.
Geelaa markuu dararan yahay,
Laba nin duugtaaye
Geelaa markuu dararan yahay,
Laba nin duugtaaye

SHARAXA EREYADA:

Diihaal: Diif

Dirgan waayo: Hollin waayo socodka.

Dalandool: Socod dheer, hayaan.

LAYLIS:

1. Muxuu Abwaanku uga dan leeyahay «Geelaa markuu dararan yahay laba nin duugtaye?»
2. **Ka soo dhex saar heesta tuducda tilmaameysa adkeysiga Geelu u leeyahay harraadka.**
3. «Dalandool dal kaa dheer, isagaa degdeg u taga», sharax tuducyadan.
4. **Maxaad ka qabtaa tuducyadan ah: «Isagaa wax daaqaba, Ugu nolol dambeeyaa».**
5. **Ma ku raacsan tahay abwaanka sida uu u ammaanay geela? Waayo? Faahfaahi ra'yigaaga?.**

CASHARKA LABA IYO LABAATANAAD

WAA WAXAAN KU RAACAY!

(Ammintu waa duhur dabadii. Madashuna waa makhaayad tuulo ku taal gudaheed. Reer baadiye badan baa fadhiya. Yulqankooda ayaa isu baxaya. Wax tuulada xoolo ka waraabsaday, wax safar ah, iyo wax baadi doon ahba way isugu jireen. Geeddi oo ri'dii uu saaka reerkii ka soo qabtay intuu ku iib waayey geed ku soo xiray, oo si u basiiradaysan oo afku jaynafay ayaa soo galaya. Guuleed oo ay isku degsiimo ahaayeen, oo sarar baruur weyn oo geedaysan kolkaa uun la hor dhigay oo birta ula soo baxaya, ayuu isha ku dhufanayaa. Xaggiisii ayuu u soo dhaqaaqayaa. Wuu u imaanayaa, ag fadhiisanayaa).

Geeddi: War Guuleed... nabad soo maaha?

Guuleed: (Oo hilikii tooridii ku turturqaya): lays yidhi.

Geeddi: Saaka ayaan degsiimadii ka soo bixitimay.

Guuleed: (oo cad baruur weyn afka ku sii wada): dantaa da ayaa ku wadday.

Geeddi: Degmadiise waa lagu nabad qabay.

Guuleed (oo canku u buuxo): la ii sheeg.

Geeddi: Reerkaaga waan sii maray.

Guuleed (oo cad jiidh ah iyo baruur isu qaadanaya): markinagaahaa ahaa.

Geeddi: Haweeneydaadii xalay bay dhashay.

Guuleed: Sidkeedaa ahaa.

Geeddi: Way mataanaysay.

Guuleed (oo canku buuxo; sideeday u uur weynayd).

Geeddi: Isla xalayba mataaniihi mid baa dhintay.

Guuleed: Wadkii baa galay.

Geeddi: Kii kalana saaka ayuu raacay!

Guuleed: Meeluu ku hadhuuna garanayn.

Geeddi: Birtaadu af badanaa!

Guuleed: Waan ku ogaa.

Geeddi (oo is hayn la'): Oo cadka aad cunaysaa baruur weynaa!

Guuleed (oo subaggu labada qawlal ka da'ayo): Waa wa-xaan ku raacay.

(Geeddi oo samal-haadsan, Guuleed oo niyadda ka hiifaya ayaa iska kacaya, oo makhaayaddii ka baxaya!).

SHARAXA EREYADA:

Madashu (Madal): Meeshu, bartu, goobtu.

Ulqan: Buuq.

Basiirad: Basaas, busaarad, gashi la'aan.

Jaynaf: Qalal

Birtu (loo jeedaa): Tooreyda, Mindida.

Turturqaya: Mudmudaya, dulduleelinaya.

Geedayesan: Xawaashaysan.

Sumal—haad: Ku hungow, ku qadid.

LAYLIS:

Su'aalahan si tifaftiran uga jawaab:

1. Geeddi muxuu Guuleed ka filaayey kolkuu soo ag fadhiistay?
2. Guuleed «jawaabaha gaagaaban» ee uu Geeddi u celinaaeyey maxay ka ahaayeen?
3. Weedha ah (Meeluu ku hadhuuna garanayn) Guuleed muxuu uga jeedaa?

CASHARKA SADDEX IYO LABAATANAAD

INA XAGAADHEERE

Ina Xagaadheere adhi badan buu lahaan jiray. Dharaar dharaaraha ka mid ah, ayaa cudur ka galay. Markaasuu aad iyo aad adhiga tamootidiisi uga xumaaday. Wuxuu yidhi: «Waxaan yeeli si aan aniga iyo Ilahay xolo nooga dhaxayn. Wuxuu iigu soo marmarsoodaba ha waayee». Markaasuu hadlay oo yidhi: «Eebbow adhiga qaybtan adigaa leh. Qaybtan kalena anaa leh. Haddaba qaybtada sidaad doontid dheh, qaybtaydase, faraha iiga qaad oo ha iigu iman».

Dabadeedna waxa dhacay, in adhigii uu socday oo maalin kastaba wax ka dhintaan. Ina Xagaadheere, mar alla marka adhigiisa neef ka dhintaba, isna adhigii kale intuu u galo, ayuu qaar ka gawracaa oo yidhaahdaa: «Adhi la laayaa adhi loo laayuu leeyahay». Maalin dambe, ayaa roob da'ay. Markaasuu Ina Xagaadheere sallax biyo joogaan, intuu jilbaha dhigay is yidhi ka cab. Dabadeedna sallaxii baa dibnaha kaga dheyay. Muddo dabadeed ayuu sallaxdii sii daayey. Adhigii baa si-diisii hore isaga le'day. Ina Xagaadheere waxa halhayn u noqotay markaa, «Haddaanu hadalno waa af sallax ku dheggaya-gii, haddaanu aamusnona adhigaa sidaa laga deyn maayo.

SHARAXA EREYADA:

1. Tamooti: Dhimasho
2. Sallax: Dhagax godan.

LAYLIS:

1. Adhiga qaybintiisii maxaa ku kallifay?

2. Ina Xagaadheere Diinta wax ma ka ogaa?
3. Ma ogaaday inuu qaldan yahay?
4. Wax ma ku qaata cibaaradii la tusay?
5. Sheekada dulucdeedu waa maxay?

HALXIDHAALE:

Meesha geelu sannad maro ee aanu sannad labaad mari karin!

MAAHMAAHO:—

1. Nin Ilaahay ka dambeeyo kabtiis ma yeella.
2. Gowso tuugeed iyo gowso macsiyed ninba intuu galaa laga gudaa.
3. Nin talo xumi tabaalo ma waayo.

CASHARKA AFAR IYO LABAATANAAD

WAARI MAYSIDEE WAR HA KAA HARO.

— H E E S —

Heestan¹ ku hal—qabsatay maahmaahdan la yaabka leh, waxay dib ugu noqonaysaa taariikhda Soomaaliyeed iyo dadkii geesiyyada ahaa ee naftooda iyo hantidooda u soo huray dalkooda.

Abwaanku isagoo dad badan tusaale u soo qaadaya sida ay naftoodii macaanayd ugu waayeen xoreynta dalkooda, ayuu leeyahay waxay geesiyaashaasi gudanayeen waajibkii ka saarnaa dalkooda, sidaas oo kale ayaa laga filaayaa qof kasta oo Soomaaliyeed inuu tusmo raaco. Heestan waxa tirihey Xasan Cabdi Nuur oo ku dhashay Qardho sannadkii 1954kii.

Waayadii horreytiyo,
Wakhtigii la soo maray,
Kuwaan waabanaaynoo,
Wadka u badheedhoo
Gurey weerarkiiyo,
Sayidkii u weynaa
Waxay gudanayeen waa,
Dalka waajibkiisee
Kola waari maysaan,
Walaalaha Soomaalaay
Waddanka u dhintaay,
War ha idiin hadhee.

—————ooooooo—————

Kalanaba Wajaaluu,
Ku wareemay cadawgoo
Wadnahana ku gooyee,

— 63 —

Dhagaxtuurna waagii
Waaxdii haweenkaa,
Xaawo lagu warmeeyee
Waxay gudanayeen waa,
Dalka waajibkiisee
Kolna waari maysaan,
Walaalaha Soomaalaay
Waddanka u dhintaay,
War ha idiin hadhee.

—————oooOOOooo—————

Guutadii wahaabiga,
Gumeystaha warjeeftaa
Weyne guusha siiyee,
Wiiradii xumaydna
Kuma waarin ciiddoo,
Saxalkii wareegye
Kolna waari maysaan,
Walaalaha Soomaalaay
Waddanka u dhintaay,
War ha idiin hadhee.

SHARAXA EREYADA:

Saxal: Xilliga xun
Wiiro: Uur xumo
Warjeef: Gumaad.

LAYLIS:

1. Muxuu abwaanku ka rabaa wakhtigaa hore ee la soo dhaafay?
2. Maxayse ahaayeen Gurey iyo Sayidka uu abwaanku ma-gacaabay?
3. Maxay guteen oo dalka waajibkiisa ahaa?

4. Muxuu uga dan leeyahay abwaanku:
«Kolna waari maysaan, walaalaha Soomaalaay
- Waddanka u dhintaay, war ha idiin hadhee»?
5. Xalane muxuu dalka u soo galay, muxuuse cadawgu u
wareemay?
6. Muxuu Dhagaxtuur ina xasuusinaya?
7. Dagaalka Xaawa ku dhimatay halkuu ka dhacay? Goor-
muuse dhacay?
8. Weyne guusha siiyee» waa ayo dadka uu tilmaamayo ab-
waanku?
9. Ayuu heesaagu u tilmaamayaa saxalka? Waayo?
10. Ma ka mid ahayd dadka Abwaanku la hadlayo?
Maxaa kaaga habboon dalkaaga iyo dadkaaga?

CASHARKA SHAN IYO LABAATANAAD

WARSHADDA DHARKA (CURIS)

Warshadda Dharku waxay ku taallaa magaalada Baalead, waxana la dhisay 1966kii. Warshadda Dharku waxay samaysaa kaaki mareekan ah, bafto, marbuuc iyo dhar kale oo midabyo qurxoon leh oo kala duwan. Warshadda waxa ka shaqeeya bo-qollaal qof oo shaqaale ah iyo farsamayaqaanno Soomaali ah oo aqoon u leh sida dharka loo sameeyo. Warshadda Dharku waxay wax ka tartay dhibaatadii dadka Soomaaliyeed ka haysatay shaqo la'aanta.

Warshadda Dharku waxay ku taallaa Webi Shabeelle agtisa; shaqaalaheeduna meel u dhaw ayuu deggan yahay. Cudbiiga dalkeenna ka baxa oo idil waxa la geeyaa Warshadda Dharka. Warshaddu cudbiiga waxay ka iibsataa beeraleyda. Cudbiiga marka la feedho kaddib ayaa la miiqaa.

21kii Oktoobar, markii Kacaanku ka dhashay dalkeenna kaddib, waxyaalo badan ayaa iska beddelay Warshadda Dharka. Kacaanku wuxuu kor u qaaday nolosha shaqaalahi iyo warshadda maamulkeeda. Warshadda Dharka waxaa lagu tiriyaan inay ka mid tahay warshadaha dalka Soomaaliyeed ugu waaweyn. Wixii ka soo baxa warshadda waxaa lagu isticmaalaan baahida gudaha. Reer miyigeennu wuxuu dharka ka qaataa Warshadda Dharka. 1971kii Warshaddu waxay soo saartay lix malyuun oo yaardi oo dhar ah. Warshadda Dharka waxay ka qayb gashay horukaca dalkeenna. Iyadu waxay dharka u dirtaa wakaaladaha ganacsiga ee dawladda. Wakaaladuhuna waxay u kala diraan dharka warshaddu soo saarto gobolalda iyo degmooyinka dalka.

Dawladda Kacaanka ahi waxay ku tala jirtaa in Warshadda Dharka la sii wanaajiyo oo la sii cusbooneysiyo, si ay haw-

sheeda si wacan ugu gudato iyo sidii aan uga kaaftoomi lahayn dharka aynu dibedda ka soo iibsanayno.

LAYLIS:

1. Xaggee bay Warshadda Dharku ka dhisan tahay?
2. Maxaa Warshadda looga dhisay Wabiga agtiisa?
3. Qaybtee bay ka qaadataa horumarka dalka Warshaddu?
5. Maxay tahay himilada dawladdu ka leedahay dhismaha Warshadda?

MAAHMAAHO:

1. Xaglo laaban xoolo kuma yimaadaan.
2. Dhib dabadii bay dheefi timaadaa.
3. Xoogsadaa xalaal quuta.
4. Dan iyo xarrago is-weyday.

Maahmaahda kor ku qoran laba ka mid ah si buuxda sharax.

CASHARKA LIX IYO LABAATANAAD

CADKA RAG ISKU RAACO.

Wiiwaaal, oo ahaa nin kulul oo abbaanduule ah, ayaa wax ka tijaabo badnaa. Maalin ayuu kooxdii uu madxda ka ahaa isugu yeedhay oo yidhi: «Berri hadday ahaato waxaan nin walba ka rabaa inuu keeno cadka rag walaaleeya ama isku dira». Kooxdii oo qof waliba dhinaciisa u yaabban yahay ayaa kala dareeray, iyagoo ka fekeraaya cadkaa. Markii ay guryihii ta-geen ayaa nin waliba neefkii xerada ka dhaqaaqayey gawracay, oo cadkuu shirka la tegi lahaa meel dhigntay.

Oday ragga ka mid ahaa ayaa reerkisii oo iska xoola yarow ahaa warkii u sheegay isagoo la yaabban cadkaa oo leh, «Maantu u darnaan uu hilbaha nagu raray». Gabadh xilo qabad ah oo uu odaygu dhalay ayaa hadalkii majashay, dabadeed intay odaygii u tagtay bay tidhi, «Ee anaa cadkaa garanayee waxaad qashaan rideenna Caddo Wadhad» oo ahayd ri'dii adhiga u' liidatay. Odaygii baa gabahii maagay oo yidhi: «Buus, naa mee-sha ha igu ceebayn ee ka u róon soo qabo oo cadka u fiican meel thig (awlalka)». Gabadhii baa tidhi: «Aabbe aniga ceebta ti-naada madaxa ii saar, oo haddii lagu weydiyana anigaa ka jawaabi. Ridaanaa soo qabta». Gabadhii ri'dii bay soo qabatay, markii la qalayna waxay soo goysay cadka HUNGURIGA la yidhaahdo; markaasay aroortii odayga ku tidhi: ««Waa kaa cadka lagaa rabay». Odaygii baa intuu dhabannada qabsaday yidhi: «Naa maandhe meesha ha igu dilin, anigu Wiilwaal wan la hor tegi maayee cad fiican keen, (lug, awal ama jeeni)». Gabadhii baa tidhi: «Aabbe Wiilwaal cad uu cuno uma baahnee ujeedduu leeyahay». Yartii oo gabadh dhabeel fiican ahayd waxay ku qasabtay aabbaheed cadkii hunguriga ahaa.

Markii waagii beryey ee xoolihii la sii kala daayey ayaa Odaygii cadkii qaaday, isagoo sii qarinaya, ayuu meeshii lagu

ballamay la tegay. Wiilwaal oo afka taagaya ayaa yimid oo xeedho weyn oo madhan lala dabo sido. Markaasuu yidhi: «Nin walibaa cadkii aad sidday intaad kor u qaaddo i tus oo xeedhadan ku rid». Nin walibaa cadkii uu siday ayuu kor u taagay oo halkii lagu amray ku ridey, waxaanay ahaayeen hil-bihii ugu fiicnaa adhigii ay ku tadcaarteen. Hase yeeshii, odaygii isagoo qarinaya cadkii uu siday ayuu xeedhadii dubuq ku siliyey, oo ka soo dhqaqaqay. Wiilwaal oo nin walibaa wuxuu dhigay eegayey baa arkay cadkii odaygu keenay, markaasuu u yeedhay oo ku yidhi: «Maxaad dadka u tusi weyday waxaad keentay?». Odaygii baa yidhi, «Mid yar oo bahal qaaday baa igu soo rartay waxaas oo waan muujin kari waayey». Dadkii oo yaabsan waxay ku wada hadlaayeen baa Wiilwaal odaygii ku yidhi, «Waar indhaha lagaa tuurye, cadka tus dadka». Odaygii oo amakaagsan oo is-leh maantaad u socotay ayaa cadkii sare u qaaday isagoo aan hadlin.

Shirweynihii ayaa jaanta rogay oo odaygii ku fooryey oo yidhi Alleha u naxariisto, maantaa la dilayaa, abbaanduulihii buu waxaa hor keenay». Markii qayladii dantay baa Wiilwaal yidhi: «Gabadhii hadda ii keen». Markii odaygii socday, ayaa Wiilwaal raggii ku yidhi: Dhammaantiin waxaa idin dhaanta gabadhaa odaygu dhalay. Cadka rag walaaleeya ama kala dilaana waa cadkaa inanta yari u soo dhiibtay; idinna waad ku qoslaysaan. Caawadanaan guursanayaa; aqal ha lay dhiso mar dhow. Odaygii wuxuu gurigii tegay isagoo murugo cagaha la jiiday, markaasuu gabadhii ku yidhi: «Naa meel la-guu kaxeyye, adna is-dishay anna i galaastay, oo ninkii Wiilwaal wuu ku doonayaa». Gabadhii oo aan waxba is-gelin ayaa tidhi: «Inna wadi waxba dhici maayaane». Iyagoo wada socda oo ay odaygii cadkii ka dhaadhicinayso ayey Wiilwaal u yimaadeen.

Wiilwaal: Naa maadaa cadkii soo dhiibay?

Gabadhii: Haa

Wiilwaal: Oo maxaad cadka xun u soo dhiibtay?

Gabadhii: Oo ma mid aad cuntaad rabtey, mise ujeeddaad ka lahayd. Waxaan filayaa inaad ujeeddo ka lahayd; cad cad kale oo rag isu geeyaa ama ay isku af-gartaan ma jiro.

Wiilwaal baa Odaygii ku jeestay oo yidhi, gabadhanu adiga iyo intii kale ee meeshan isugu timiba ka fiican. Hadda ku raaci mayso oo waan guursanayaaye ii hibee. Odaygii oo faraxsan baa yidhi: «Waan ku hibeeeyey». Halkii baanu habeenkii laftiislii kula aqal galay.

Wiilwaal oo sidii aan hore u soo sheegnay ah nin tijaabo badan ayaa gabadhii habeenkii uu la aqal galayba tijaabo ku bilaabay oo yidhi: «Gabadhyahay dhegayso, waa inaad salaadda hore foolataa oo barqada dhashaa». Gabadhu intee bay gurigiisa joogtay? Gabadhii baa tidhi: «Waa yahay, laakiin yaanan isku dhimanine iga war hay». Wiilwaal: «Waa hagaag».

Hirtii (Salaaddii — aroortii) markay ahayd ayaa gabadhii fooli qabatay oo marba gees isku rogtay oo qaylisay, dumarkii baa isugu soo ururey oo yaabay, markaasay gabadhii ku yidhaahdeen: «Naa maxaa ku haya?». Gabadhii: «Fool baa i haysa ee i qabta». Illayn waa aaskii Wiilwaale, hadalba laguma celin, ee waa la qabtay oo marba gees loo rogay. Gabadhii baa tidhi: «Naa wax baan jantaye (calmaday—rabaal) Wiilwaal iigu yeedha.» Dumarkii baa abbaanduulihii cid u diray oo yidhi gabadhii wax bay jamataye dhakhso u soo gaadh ayey isku bakhtiyini. (Ha moogaan maahmaahdii Soomaaliyeed ee ahayd, yaan walacina ku xolo tirin, jamadna ku caruuur tirin».

Wiilwaal oo ordaya baa yimid markaasay gabadhii tidhi, «waxaan jantay degdeg ha la iigu keeno haddii kale fooli igama suurowdo».

Wiilwaal: «Waa la keenayaaye maxaad jamatay?».

Gabdhihi (oo la wada maqlayo): «Waxaan jantay wan xalay

dhashay subag madoobihii, iyo nirig gu' dhal ah danbarkeed». Wiilwaal baa afka kala qaaday, yaab awgii oo yidhi: «Naa waad waalan tahay; oo xaggay ka suurtoobaysaa nirig gu' jir danbarkeed iyo wan xalay dhashay subaggii». Gabadhii baa tidhi: «Oo haddaa siday u suuroobi kartaa caawa uurayso oo fool dhal».

Wiilwaal baa u garaabay gabadhii oo halkii ku ogaaday in ay noogo dhaaf tahay oo yidhi: «Alleylahe midina ma suu-rowdo». Wiilwaal intuu dadkii meesha joogay la hadlay ayuu hadalkisii ku soo xidhay: «Dhabeel iyo naag dhalliil leh dhab loo wada dheehan maayo».

LAYLIS:

1. Wiilwaal muxuu dadkiisa waxyaabahaas oo kale ugu dhibayey?
2. Wiilwaal sheekadan yaa ka shan iyo tobanaysiiyey?
3. Micnee: «Dhabeel iyo naag dhalliil leh dhab loo wada dheehan maayo».
4. Sheeg dulucda sheekadan.

HALXIDHAALE:

1. Sheeg meesha neefka nirigga ahi hooyadii uga weyn yahay?

MAAHMAAHO: —

1. Hadal nin si u yidhi, ninna si u qaaday.
2. Ilaahow eexna ha nagaga tegin aqoonna ha nagu cadaabin,
3. Naag kas ha lahaato kartina ha lahaato.
4. Ayaanley aqal ma weydo.

CASHARKA TODDOBA IYÓ LABAATANAAD

DHALLINYARADA (GABAY)

Gabaygan soo socda waxa curiyey gabayaaga weyn ee caanka ah, Xaaaji Aadan (Af-Qallooc). Wuxuu ka hadlayaa waqtigu xilka weyn ee uu garbaha u saaray dhallinyarada Soomaaliyeed, iyadoo odayaashii dalka xilka u hayn jiray gabow iyo waqtiga isbeddelkiisa arrimaha ka dhashay awgood aan maanta iyaga waxtar magac leh laga filayn. Gaar ahaan wuxuu ku guubaabinayaa dhismaha dhaqaalaha, waxbarashada, shaqada, waajibaadka ka saaran wadajirka, iskaashiga, siyaasadda iyo u dadaalka iyo feejignaanta horumarka Ummadda Soomaa liyeed ay ku tala jirta una hanqaltaagayo:

Hadduu geed engago xaabadaa, lagu idleystaaayee
Mid yar oo iniintiisa ah baa, soo awaal baxá e
Isagaa anfaaciga hadhkiyo, oodda kaafiya e
Dadkana odaygu goortuu ka baxo, iyo islaantilsu
Ubadkooda hadha baa tabcoo, aayatiin hela e
Markii Aadan iyo Xaawa iyo, kaynta la abuuray
Sidaasay arwaaxdiyo dhirtuba, ku isirraayeene
Ummaddaan shabaabkeedu hanan, waw ayaan xumo e.
Innamiyo hablaba waxa tiihiin, aaranka kacaye
Itaal gabe dadkiinnii horoo, waydiin aragtaane
Idinkaa ammaanada xilkii, eeggan qaabbiliye
Iskaa wax—u—qabsadu noloshu waw, udub dhexaadki
Israafkiyo fadhigú waa waxaad, ku ambanaysaane
Axmaqnimo waqtiga kaaga tegay, oohin kugu reebeye
Ayaantii ku dhaaftaana waa, waxaan la eegayne
Arsaaq yaridu waa caajiskaan, la oggolayn hawle
Ma amdaro cirkuye lacagta waa, lagu adeegaaye
Axadkii kaslaan ihi sabool, abidki weeyaaane
Rabbi nimuu laxaadka u ebyey oo, camal awood waayey
Oo aan shaqo naftiisa u oggolayn, waa abaal dhacaye

Istiqlaalka waxa taam ka dhiga, waa adduunyada e
Mar haddii dhaqaaluhu akhiro, calanku uumowy'e
Kolkaasuu ammaahiyu baryaha, aradku doonaaye
Icaanaduna xornimaday u tahay, eebadii melege
Albaabkuu gumeystuhu ku xado, umamka weeyaaane
Wixii uu ajnabi kuu qabtana, aayatiin ma la.
Isku tiirsi baydiin eg iyo, ururin xoolaade
Ictasima Islaamkaa la yidhi, gebi ahaantooode
Aayadaha Diintiyo sharcigu, waynagu amreene
Axaadiista Nebigay ku timid, saad ku aragteene
Ikhtiilaafku waa naar jannana, waa isu-imade
Ragannimo nimaan tacab ku arag, aayar heli waaye
Ijtihadaa gobannimo dhib baa, lagu ilaashaaye.

SHARAXA EREYADA:

Engago: Qallalo
Israaf: Marka si xun xoolaha loo isticmaalo
Ku isirraayeen: Soo ahaan jireen
Kaslaan: Caajis, ma shaqayste ah
Sabool: Faqiir
U ebyey: Dhammaada
Melege: Mowdkii dilay
Ictasima: Cuskada oo midooba.

LAYLIS:

1. Gabaygan yaa curiyey?
2. Tuduca 1, 2, iyo 3 dhirta yar—yar kaalinta kuwa gaboo-bav ka baxeen sidee bay waxtarkii ay lahaayeen uga soo baxeen?
3. Sheeg iuducyada muujinaya in sida dhirtuba kaalinta kuwa engagey ka baxeen kuwa kale u buuxiyaan kaalintaa hal-kaana ka sii wadaan dheeftii iyo waxtarkii laga heli jirey, daduna kala mid yihiin.

4. Qor tuducyada gabayaagu dhaliinyarada kagala hadlayo xilka la gudboon dabadeed duqaydii markay taag-darraysay?
5. Tudencee baa muujinaya guuldary la iyo urugada uu leeyahay waqtiga lagu lumiyoo warwareegga, joog-joog xumada iyo macne—darrada.
6. Dan la'aan oo meel laysaga fadhiyo iyo israafka cidhibtoodu waa maxay sida gabaygu leeyahay?
7. Kaslaannimadu ayaandarraday soo hoyso ka hadal.
8. Xumaantay leedahay foqorku wax ka shee. Tudencee baa muujinaya saboolnimada iyo foqorka waxa keena?

CASHARKA SIDDEED IYO LABAATANAAD

MIDAB GUMEYSI DIIDA (HEES)

Heestan la yidhaahdo «Midab Gumeysi Diida» waxay si aqoon iyo waxgarad ah inoo tuesaysaa dhibaatooyinka iyo fool-xumada uu gumeystuhu dala] ka mid ah qaaradda Afrika kula kaco. Wuxuu abwaanku uga digayaa dalalka xornimada jecel xeeladaha cusub ee doqoni ma garatada ah ee uu mar labaad rabo inuu gumeystuhu ku dago Afrika. Heesta waxa curiyey abwaanka Maxamuud Cabdullaahi Sangub oo ku dhashay Dhagaxbuur sannadkii 1947kii. Maxamuud wuxuu ka mid yahay abwaannada waaweyn ee Wasaaradda Warfaafinta iyo Hanuuninta Dadweynaha.

Yaan Ismiidh ma muuqdeen,
Roodhiisiya ma maageen
Haddaan midig la siinin
Boortuqiis ma madhiyeen,
Mana uu maleysteen,
Musambiig, Angoola.
Mindiyyihii qarsoonaa,
Gini lagu miraayey,
Sowt Afrika ma moogin.
Hadal iyo murtina waa,
Afrikaay is-maqaloo
Midab gumeysi diida, diida, diida.

—————oooOOOooo—————

Dadka oo midooboo,
Dunidii masowdiyo
Nabad lagama maarmo,
Maalintay xumaatee,
Ragga aydin murantaan,
Waranku waa macaan yahay

Madowgaaga kaan rabin,
Muuqaaga kii neceb,
Kiisana ha meel marin
Hadal iyo murtina waa,
Afrikaay is-maqaloo
Midab gumeysi diida, diida, diida.

—————oooOOOooo————

Haddii aan maskaxi talin,
Dhegta maqal xumaha jira,
Indhuuhu maalin aragtida,
Laguu hawsha maamulin,
Gacmuhuna wax kuu qaban
Midabkuba sad weeyee,
Magacuba dan weeye,
Murtidu dhagal weeye
Hadal iyo murtina waa,
Afrikaay is—maqaloo,
Midab gumeysi diida, diida, diida.

—————oooOOOooo————

Madaxdii Afrikaay,
Mabda'ii gumeysigu,
Magacood ba'e wuxuu yahay
Wanka macasha ii qabo
Adiguna gawrac ii mari,
Dhiiggana aan muudsado
Jidkii aad ku madhateen,
Maya haddaan tidhaahdaan,
Ma afkaa maroorsami,
Hadal iyo murtina waa,
Afrikaay is-maqaloo
Midab gumeysi diida, diida diida.

LAYLIS:

1. Muxuu Abwaanku u magacaabay Yaan Ismiidh?

2. Maxaa ka dhexeeya oo isu keenay Poortuqiis, Musamhiig iyo Angool.
3. Miyaa la gumeystaa, muxuu abwaanku u carrabaabay Koonfur Afrika?
4. Waa maxay midab gumeysiga uu abwaanku sheegayo? Yaana sameeyey?
5. Muxuu kaa mudan yahay qofkii yasa midabkaaga.
6. Maxay tahay tuducyadan:—

«Wanka macasha ii qabo; Adigu gawrac ii mari; Dhiiggan� aannaa aan muudsado».

7. Muxuu abwaanku Afrika ugu baaqayaa?
8. Dalalka uu abwaanku u baaqayaa dhaqdhaqaaqoodii iyo halgankoodii ma ku guuleysteen?
9. Sheeg xiriirka ka dhixeyya heesta iyo maahmaahda Soomaaliyeed ee ah: «Nin waliba sida uu kuugu liso ayaa loegu hambeeyaa».

CASHARKA SAGAAL IYO LABAATANAAD

DUMAROW AQOON (GABAY)

Allahayow markaad damacday, Xaawo inaad uunto
Ee inay adduunyada anfici, ifka u keenaysay
Eeggiyo ayaantaa maxaa, dumar la iimeeyey!
Immisaa sidii adhi dammaan, iibsi loo xulayey.
Immisaa sidii ayro-geel, oodda lagu gooyey
Ahe! Carraweelo oo kale miyaan, maanta la arkaynin
Inkastoo Kacaankii anfacay, idil dadkeenniiba
Inkastoo sinnaan laga egyptay, saaka la arkaayo
Inkastoo Ururkii bulshad, dumarkii loo oogay
In yarood iskuullada gashoo, unuga mooyaane
Ma aflaxin kuwii aan lahaa, iinta way tiriye
Abbaartoodii may maran intay, dunida eegeene
Asaaggood kuwaal liido ee, lagu ilroonaado
Iyo kuwaan awood runa lahayn, laga aqoon waaye
Dumarow aqoon baro intaad, edegga soo dhaafsto.

SHARAXA EREYADA:

Uunto: Abuurto
Adhi dammaan: Ariga iibka loo soo xulo
Ayro: Hasha Geela ah ee fiican
Asaaggood: Aynigood, filkood
Il-roonaado: Gacan sarreeyo
Laga ajoon waaye: La tixgelin waaye.

SU'ALO: GORBAAR GELI JAWAABTA SAXA AH.

1. Berigii hore Dumarku:
 - b. Sida xoolaha baa loola dhaqmi jirey
 - t. Sida ariga baa loola dhaqmi jirey
 - j. Sida geela baa loola dhaqmi jirey
2. Kacaanka hortii:
 - b. Ragga iyo haweenku waa sinnaayeen,
 - t. Ragga haweenka ka sarreeyey,
 - j. Haweenkaa ragga ka sarreeyey.
3. Haweenka Soomaaliyeed:
 - b. Kaalintooda may garan,
 - t. Koox yar oo wax barataav avaa abbaartoodii garatay,
 - j. Kulligood abbaartooda way garteen.
4. Waxa laysku dhaafaa waa:
 - b. Aqoon iyo af-miishaarnimo,
 - t. Aqoon iyo indha-garad,
 - j. Aqoon iyo awood
5. Gabayaagu waxay haweenka u dhiirrinaysaa:
 - b. Inay guriga fadhiyaan,
 - t. Inay ragga ka gacan sarreeyey,
 - i. Inay wax bartaar

CASHARKA SODDONAAD

DHEGDHEER (SHEEKO)

Dhegdheer waxay ahayd dad-qalato aad looga baqi jirey, oo ku noolaan jirtey boholaha Xargaga la yidhaahdo oo Laascaanood u dhaw. Meeshaa waa laga qaxay, iyada oy sabab u ahayd abaar ku sinnayd intii ay meesha hoyga ka sameysatay iyo cabsi ka dhalatay.

Dheganeer uneeg aad u dheer oo ay lahayd darteed bay magaca kula baxday, wax aad u dhega waddan bayna ahayd. Laba haamood, mid hilibka ay ku ridato iyo mid biyood bay lahayd. Bawda haanta hilbood meel ay joogtaba way maqli jirtay, xitaa hadday sardho ku jirtana. Dhegta dheer oo hoos u dhacda baa lagu garan jiray in ay huruddo

Dhegdheer oo sida dabaylaha u duusha baa maalin naag ilmo xambaarsan oy eranaysay ka gudubtay boholaha Xargagan oo ahaa waxa qudha ee wadnaha u galay. Calaacal iyo baroor bay boholaha qarkoodii isla taagtay:

Hoh iyo boholaha Xargagan
Nin xiimaayey xidhaan
Nin duulaayey dabraan
Bal naagtaa badhida daya
Bal bawdyo caddaanta dava

Gabadh ay dhashay baa aad u necbayd waxa ay ku kacaysay, in badanna ka tuugaysay in ay mar uun u badbaadiso qof var oo ay weheshato, dhegse uma dhigii jirin.

Laba gabdhood oo ambada baa Ina—Dhegdheer oo keligeed guriga joogta u yimid — «Amarkii Ilaahay waqtigu waa wax aadage, nin ambaday halkuu aaday waa ula ekooneyde».

Inantii oo ka calool go'day in ay la noolaato hooyadeed baa ka tuugtay hablihi in ay la joogaan ama kaxeeyaanba. Waxay ugu jawaabeen, iyaga oo ogaaday khatarta meeshu ku sugaran tahay, «Haddaan kula joogno hooyadaa baa na qalan, haddaad na raacdida way na soo raadin; dhexdayna inagu soo gaadhi oo ka daran».

«Haddaba ila dila hooyaday» inantii baa tidhi, «Sidee baa-nu u dilnaa», hablihi baa weydiiyey, iyagoo cabsidii ku sii weynaatay. «Hadda waan idin qarinayaa, caawa markay seexato ee ay dhegta dheeri hoos u dhacdo baynu madanayaal dab leh ku gubi doonaa». Wayna kaga dhabeeyeen, oo halkaas bay ku dhimatay Dhegdheer, dhibaatadiina lagaga raystay. Eebbaa dhulkii raxmad mariyey oy farxad heleen:

Dhegdheer dhimatoo dhulkii nabad

Xargaga roob baa ka da'ay

Dadow soo doogsin raac.

SHARAXA EREYADA:

Waddan: Fiiqan, furan, maqal wacan.

Bawda: Sanqadha ka dhalata marka haanta daboolka laga qaado.

LAYLIS:

1. Buti, orgobe, dadqal, dad—qalato, madax—kuti, qorvo is—maris, caws-iyobiyo-ku-nool, iyo xadhigluhu wax jira ma vihiin?

2. «Dhegdheer» magacu ma astaan buu u ahaa mise dhege waddanaan?

3. Boholaha Xargaga waa gobolkee?

4. Dulucda sheekadu waa maxay?

MAAHMAAHO:

1. Haddaad xoog weydid xeelad ma weydid.
2. Nimaad dhashay kuma dhalin.
3. Nin kula yaal baa tabtaa yaqaan.
4. Ilko wadajir bay wax ku gooyaan.
5. Arrin adaa ku nool ee iyadu kuguma noola.

HALXIDHAALS:

Fardo guul ma hor baa loo wadaa mise dhib !!!!

CASHARKA KOW IYO SODDONAAD

HOOYO (H E E S)

Heestan waxa tirihey Axmed Nuur Yuusuf oo ku dhashay Baargaal sannadkii 1938kii. Axmed oo bare ahi wuxuu ka mid yahay abwaannada waaweyn ee Wasaaradda Waxbarashada iyo Barbaarinta. Heesta wuxuu abwaanku innoogu tilmaamayaa wanaagga Hooyada.

Hooyooy waxaad tahay,
Hawlahaa adduunyada,
Midda hanata badidood
Hagadlada kalgacallada,
Hibada Eebbe siiyee
Hiddaha iyo dhaqanka,
Midda haysa xeerkoo
Dugsi lagu hirtaayoo,
Dadnimada habeeyoo
Hanankeeda noloshaba,
Midda laga hal raacoo
Ummaduhu higsanayaan.
Hooyooy ma liicdooy,
Hooyooy ma liicdooy,
Hanuunisooy habbooney,
Loo wada hiloobay,

—————oooOOOooo—————

Hooyooy waxaad tahay
Hogoshii adduunkoo
Noloshaba hirgelissee
Hambalyada carruurta
Marka aad u heestaa
Hibataa naftaydoo
Hooyo kugu farxaayo.

—————oooOOOooo—————

Hooyooy waxaad tahay
Geesiga halyeyga ah
Midda hanaddo koriso
Ragga kala hormarisoo,
Hoygeedu deeqoo
Hadhow lagu tilmaamoo
Ku hirtaan Quruumuhu.

—————oooOOOooo————

Hablo sidii hibaaq baxay
Ubaxna la haybad ah
Meel dhalliila laga helin
Midda hooyo haysoo
Habtayoo wax siisoo
Hooyada u noqotee.

—————oooOOOooo————

Hooyooy calooshaad
Bilahaa sagaalka ah
Igu haysay gacalooy
Immisaan harraatiyey
Fidhayoon hirdinaayoon
Hooyooy dhalashadaydii
Immisaad hafeefiyo
Heegado xanuun iyo
Soo mudatay hawl badan
Immisaan horaaddada
Ku hafsiiyey illigoo
Hagardaamadaydaa
Hohna aadan odhannoo
Habeenkoo la seexdana
Waxaad la hurdi waydaa
Halka aan ka sheegtiyo
Hawlahayga weeye.

—————oooOOOooo————

Hangaleyladaydiyo
Ku habeedintaydii
Kama aad hawoon jirin
Hooyooy abaalkaa
Lama heli karaayee
Sidaan kugu tilmaamay
Ha jirto ha joogto.

SHARAXA EREYADA:

Hagardaamo: Waxyeello
Heedadow: Liicliic
Hangalayladaydiyo: Saxaradaydiyo
Habeeed: Kaadi
Kama hawoon jirin: Kama kibri jirin.

L A Y L I

1. Sidee bay u noqotay hawlaha adduunyada mid hanata badidooda?
2. Waxyaalihii ay kugu soo barbaarisay hooyadu markii aad yarayd maxaa ka mid ah?
3. Eedaadka iyo dhibta hooyo kaa soo mudatay maxaa ka mid ah?
4. Muxuu abwaanku ugu tilmaamay hooyada hanuuniso?
5. Soomaalidu waxay ku maahmaahdaa «Qof waliba waa Hooyadii». Maxaa loola jeedaa?
6. Hooyada ma u adeegaysaa oo uma dheg—nugushahay?
7. Ma taqaan heesaha hooyadu ku kolkooliso carruurta?
8. Waa maxay waajibka kaa saaran waalidkaa?
9. Ka sheekhee sidii ay hooyo kuu xannaanaysay markii aad
9. Ka sheekhee sidii ay Hooyo kuu xannaanaysay markaad yarayd.

CASHARKA LABA IYO SODDONAAD

HAWL IYO HANTIWADAAG (GABAY)

Gabaygan waxa tirihey Cabdulqaadir Xirsi «Yamyam» taariikhdu markay ahayd 6dii Agoosto 1974kii.

Wax waliba murtay leeyihiin, lagu macneeyaaye
Marka roob ku da'o meel cidla ah, milayga jiilaalka
Xidid buu mutaa geedka baxay, maalmo dabadeede
Milic buu u baahdaa dugsina, wuu mitimiyaaye
Kama maarmo mooskiyo biyaha, ciiddu waa malabe
Neecaw macaan iyo hawadu, waa midduu rabaye
Marka uu intaa helo ayuu, muuqan karaayaaye
Magool iyo markaasuu man iyo, mirana yeeshaaaye
Dabadeedna waa loo muhdaa, laga macashaaye
Waxa la mid ah mabda'a Hawl wadaag, musashadiisiye
Marka hore sinnaan iyo cadlaa, lagu muquunshaaye
Muruqiyo laxaad wada socdoo, meel u wada jeeda
Maskax iyo aqoon daacadoon, maagasho aqoonin
Miyir iyo kartuu doonayaa, lagu midoobaaye
Marka uu iskaashado ra'yiga, mirana soo saaro
Ayaa lagu abaal marin karaa, nin iyo wiilkiise
Nin waliba wixii uu mutuu, meeris leeyahay
Mataanaha israacaa ka adag, sida aad mooddeene
Waxay labadu maamuli karaan, midigta haw daynina.

SHARAXA EREYADA:

Milay: Araxda jiilaalka

Mitimiyaaye: U baadhaaye

Magasho: Hakasho.

LAYLIS:

1. Ereyadan Gabayga laga soo soocay macnahooda sug: mataano, moos, magool, man, loo muhdaa, mudashadiisiye.
2. Gabayaagu wuxuu ku tilmaamayaa tuducyada hore ee gabayga waxyaabaha ay noloshu geedku ku dhisan tahay. Sidaas si le'eg ayaa tuducyada dambe ku tilmaamayaa waxyaabaha uu ku dhisan yahay mabda'a Hawl iyo Hantiwadaag. Sheeg waxyaabaha gabayaagu uu ku dhisay nolosha geedka iyo kuwa uu ku dhisay mabda'a Hawl iyo Hantiwadaag, isna barbar.dhig.
3. Tuduca u dambeeya:
«Waxay labadu maamuli karaan, midigta haw daynin».
b) Muxuu uga jeedaa tuducan?
t) Ma xasuusan kartaa murti Soomaaliyeed oo u dhiganta tuducan?
4. Murtida guud ee Gabaygan soo koob.

CASHARKA SADDEX IYO SODDONAAD

SAYID CALI IYO XOOLIHII UMMADDA (CURIS)

Cali Binu Abii Raafic oo khasnadda xoolaha Muslimiinta hayn jiray, kolkii Sayid Cali Binu Abii Daalib dawladda Muslinka u madax ahaa, wuxuu yiri: «Waxa khasnadda ooli jiray qool luul ah. Dharaar Iid ah ayay Inan Sayid Cali dhalay, farriin ii soo dirtay, waxaanay farriinteeda ku tiri: «Waxa i

soo gaaray inuu khasnadda yaallo qool luul ahi, waxaan jeclahay inaad qoolka i soo ergiso inta Iidda». «Ma oggoshahay inuu qoolku ammaano kugu ahaado, saddexayaamood aad ku soo celiso. Hadduu lumona aad magdhawdid?». Way aqbasay sidaa.

Sidaasuu Raafic ku bixiyey qoolkii. Hase yeeshiee, markuu Sayid Cali qoolkii Inanta qorteeda ku arkay, ayuu ku yiri: «Xaggee buu kaaga yimid qoolkani?». Waxay tiri: «Waxaan ka soo ammaanaystay Raafic, si aan ugu Iido, Iidda ka dabadeedna celiyo». Markiiba Sayid Cali wuu ii yeeray. Markaan u imid buu igu yiri: «Miyaad Muslinka kхиyaamay-naysaa Ina Abii Raaficow». Wuxaan iri: «Ilaahay baan ka magan galay inaan wax kхиyaameeyo». Sayid Cali wuxuu yiri: «Haddaa sawdiga xoolihii dadka ka dhixeyey, qaar bixiyey maaha?». Markaasaan ku iri: «Sayid Cali, waa Inantaadii, waxayna i weydiisatay inaan qoolka ammaanaysiyo oo markay ku Iiddo iska soo celiso».

Sayid Cali wuxuu yiri: «Imminkadan ka soo qaad, iskana jir inaad sidaas oo kale mar dambe yeeshid».

LAYLIS:

1. Muxuu Abii-Raafic u siiyey qoolka ummadda gabarta Sayidka?

2. Ma ku habbconaa taa?
3. Gabadhu sidee bay u haweysatay qoolka dadkoo dhan ka dhexeeeya?
4. Muxuu Sayid Cali ugu qoonsaday qoolka gabadhiisa?
5. Wuxuu Sayidku, Raafici kula dhaqmay ma kula wanaag-san tahay? Waayo?
6. Maxay shuruudda uu ku xiray ku tusaysaa?
7. Sidee bay taasi raad ugu leedahay caddaaladda Islaamka?

CASHARKA AFAR IYO SODDONAAD

TIMIRTII HOREBA DAB LOO WAA (SHEEKO)

Nin reer miyi ah oon weli magaalo arag amaba indha saarin, baa is-yiri: «Horta maxaan magaalo mar uun u qaban waayey, waa tanoo qayrkayba tegye. Wailee haddaan waaga waraabe cunin inaan tegi». Waaberigii buu intuu xeradii ari-giisa usha la dhix galay ka soo soocay dhawr wan oo mina ah, soona qabsaday awr hayina. Markaasuu u ambabaxay magaalo. Dabadeedna goortuu magaaladii yimid ayuu wanankii iibiyey, oo lacagtoodii ku soo gatay dhar iyo dhuuniba.

Dhuunigiif uu soo gatay waxa ka mid ahaa timir. Markuu danihiisii ka soo qunsaday magaaladii, ayuu gurigiisii u soo ambabaxay. Laħa habeen uu soo dhaxay baan waxba jidiin-kiisa ka degin, biyo madowna dhehoo. Habeen saddexaadkii buu reer u soo hoyday. Reerkii baa timir u keenay. Ninkii baa yaabay: «Naw! Waar reerkii miyuu waashay? Miyaanay ogeyn inaan aniguba timir sito?» Dabadeedna reerkii buu u qayshay «Waar waa reerka, waxaad yeeshaan timirtiina qata, oo waxaad ii keentaan dab iyo biyo» Markii la weydiiyey wuxuu timirta u cuni waayey, wuxuu ku jawaabay, «Waar timirtii horeba dab loo waaye, dab ~~la~~ iyo biyaha aan idin weydiistay i siiya, hadday timir ii tahay, taydaba waan bislaysane».

Dadkii meesha joogay baa goesol la daatay oo u sheegay in-aan timirta la karin ee sideeda loo cuno. «Waar ciyaarta iga daaya oo gaajaa i dilaysee biyaha iyo dabka ila soo gaara». «Waar malaha waad dheeldhlaysaa, balse horta annagaa cunaynee, na eeg». Markay cuneen, buu isna cunay oo yiri: «Waar bahashu macaanaa ma ~~malab~~—baa. Waar ma baha-shanuun baan ka qatanaa! Alla nacasnimo fara weynaa».

LAYLIS:

1. Maxaa ku kallifay ninka inuu magaalada tago?
2. Timirtii ma karsaday? Adiguse weligaa timir ma karsatay?
3. Sideey noqotaa timir la kariyey?
4. Ma u malanaysaa inay sheekadu run tahay?

MAAHMAAHO:

1. Ilaahow aqoon la'aan ha nagu cadaabin, eexashana ha na-gaga tegin.
2. Nin waliba intuu cunuu ciidamiyaa.
3. Dad aqoon la'aan waa la qadaa, dal aqoon la'aanna waa la habaabaa.

HALXIRAALE:

Nin baa watay shabeel, ri' iyo caws uu u siday. Ninkii baa waxa ka hor yiimid tog biyo ah, waxaanu damcay inuu ka tal-laabiyo wuxuu watay oo midba mar qaado. Sida la ogyahayna Shabeelka iyo Ri'da iyo cawskuna waa isu col. Meeshuna waa ban oo dhir ma laha. Sidee buu ninkaasi u tallaabinayaan waxa uu wato?

CASHARKA SHAN IYO SODDONAAD

CALAACAL (GABAY)

Raage Ugaas oo nin gabayaa weyn ahaa ayey, haweeney uu qabay ka dhimatay. Markaasuu tixdan gabayga ah ugu ca-laacalay:

Sida koorta yucub oo la sudhay, koromo buubaal ah
Ama beelo kaynaana oo. kor u hayaamaya
Ama Geel ka reeb ahoo nirgaha, laga kaxaynaayo
Ama ceel karkaarrada jebshiy, webi karaar dhaafay
Ama habar kurkii iyo wadnaha, lagaga kow siiyey
Ama kaal danlay qaybsatiyo, kur iyo dhaal yaabis
Shinni kaaluf galay ama sidii, koronkortoo oomay
Xalay kololo'aygii ma ladin, kaamil reeruhuye
Kunbuulkiyo ardaagii miyaa, laygu keliyeeyey?
Wixii laygu kuunyeeyey miyaa, igu karaamoobay?
Kumbiskii miyaa layga qubay, kolayo ii buuxay?
Maantana kataantii miyaa, laygu kala tuuray?
Kob abaar ah oo dhexe miyaa, koore ila meeray?
Kub miyaan ka jabay bixi aan, kabaya loo haynin?

SHARAXA EREYADA:

Yucub: Waa geed magaci

Koromo: Awr

Buubaal ah: Didaya

Kaynaan: Hayaan

Karkaar: Xakab

Karaar dhaafay: Wuu fatahay

Kaal: Xoolo yar.

LAYLIS:

Erayadan iyo odhaahyadan gabayga laga soo xulay siday ugu jiraan macnahooda u sug:

Beelo kaynaana, geel ka reeb ah, ceel karkaarrada jebeshay, shinni kaaluf galay, dhaal, wixii laygu kuunyeeyey, ardaagii, kub, biixi.

2. Muxuu gabayaagu uga jeedaa tuducyada soo socda; si fiican uga faallood:
 - b. Kumbiskii miyaa layga qubay kolayo ii buuxay,
 - t. Maantana kataantii miyaa layga kala tuuray,
 - j. Kob abaara oo dhexe miyaa koore ila meeray,
 - x. Kub miyaan ka jabay biixidaan kabayo loo haynin.
3. b. Gabaygan yaa tiriyey? Muxuu ka tiriyey?
 - t. Soo koob macnaha guud ee Gabaygan.

CASHARKA LIX IYO SODDONAAD.

AFKA HOOYO (HEES)

Heestan waxa curiyey Maxamed Ibraahim Warsame (Hadraawi) oo ku dhashay miyiga Gobolka Togdheer sannadkii 1943kii. Abwaanku wuxuu heestan innoogu caddeynaya baa hida loo qabay Afka Hooyo.

Dhalashada afkaygiyo.
Dhigashada fartaydaan
Kaga b^rkay dhibaatoon,
Hawlihi k u dhaafsee
Iyadaa dhaqaalaha
Dhidibbada u aastoo,
Dheelliga u diiddaye
Dhulka wadajirkiisee.
Iyadaa dhammeysee
Waa inaan ku dhaataa, afkayga
Waa inaan ku dhistaa afkayga
Waa inaan ku dhaqdaa afkayga
Waa inaan ku dhergaa afkayga
Waa inaan ku dhintaa afkayga

—000—

Shalay dhabannahayskii
Dhoolla ka qosol maanta ah
Xalay bow dhaxayse
Dadka dhooban meeshet
Layaku soo dhawaade
Dhanka qudha u jeedow
Ma hesheen dhambaalkii
Hadalkii ma dhuuxdeen
Ma idin dhadhamaya

Waa inaan ku dhaataa, afkayga
Waa inaan ku dhistaan afkayga
Waa inaan ku dhaqdaa afkayga
Waa inaan ku dhergaa afkayga
Waa inaan ku dhintaa afkayga.

— OOO —

Qofka dhoohanow arag
Kii dhega la'ow maqal
Haddaan dheri lagu shidin
Dhuuniga ma kariyoo
Waxba lagama dheegee
Dheehdoo danteennii
Halka dhaawac kaga yaal
Lafta dhabarka weeyee
Boogaha ma dhaynaa?

Waa inaan ku dhistaan afkayga
Waa inaan ku dhaataa, afkayga
Waa inaan ku dhaqdaa afkayga
Waa inaan ku dhergaa afkayga
Waa inaan ku dhintaa afkayga.

SHARAXA EREYADA:

Dheelli: Dhan u liicin, dhicid.
Dhaataa: Faanaa.
Dhabannahayskii: Yaabkii, amakaaggii.
Dhambaal: Farriin
Dheehdoo: Arkoo
Boog: Meesha bugta.

LAYLIS:

1. Maxaa ka mid ah dhibaatooyinka dhigaalka farta lagaga baxay?

2. Siday fartu u keentay wadajir?
3. Muxuu Abwaanku ula jeedaa:

 - b. «Shalay dhabannahayskii»,
 - t. «Ma hesheen dhambaalkii»,
 - j. «Waa inaan ku dhaataa afkayga»,
 - x. «Haddaan dheri dab lagu shidin».
4. Maxay tilmaamaysaa «Lafta dhabarka weeyee»?

CASHARKA TODDOBA IYO SODDONAAD.

WAX NA DILAY 1967 (GABAY) I

Gabaygan oo uu tirihey Xaaaji Aadan Af-Qallooc, oo ga bayo badan aad hore ugu soo qaadateen, wuxuu tilmaarnayaa, ama si fiican u koobayaa maamulkii dawladihii hore ee Ka-caanka ka horreeyey. Xaajigu isagoo dawladahaas la rabay inay si toos ah u wadaan maamulkii lagu aaminay ayuu had iyo jeer gabayo ku tilmaami jirey ama ku cambaarayn jirey. Gabaygan oo gabayadaas ka mid ah waxaan u qaybinnay laba qaybood, qaybtii horena waa tan:

1. Afkaa laga maqlaa maaddaadiyo, ereyga qaantuune
2. Faqii guriga lagu soo abyey, ka akhriyaan koodhe
3. Aqoon laawe laaluush cuniyo, aafu daba gaap ah
4. Iyo oday ergo ah baa sharciga, dila abiidkoode
5. Eexdiyo rishwadu waxay dhalaan, uurxumiyo ciile
6. Aanaduna caaliga laga tagay, aabbaheed tahaye
7. Aargoosigiisiyo dulmigu, waa isu adeere
8. Marka xaqa la awdaa tolnimo, loo abtiriyaaye
9. Haddii uu insaaf jiro qabiil, lama ogaaadeene
10. Kolkuu oday durbaanka u tumuu, inan cayaaraaye
11. Wax ka dhigan mas'uul edeb la'oo, lagu ilqaadaaye
12. Dadku kuma aqbalo qalad hadday, kugu arkaayaane
3. Adna iinta inaad dhawrataad, ku arrin weydaaye
14. Wax na diley xaqoo aasniyo, iib dacaawiyaha
15. Wax na diley danuub anad ogeyn, aanadeed bixiye

16. Wax na diley annaaniyad iyo, ab iyo laan sheege
17. Wax na diley albaabada dantaan, uunka loo furine
18. Wax na diley halkaad ku agbanayd, Kongo ku abuure
19. Wax na diley ismaqal li'ida aan, lays addeecayne
20. Wax na diley istaafka iyo tijaartoo iskaashada e
21. Wax na diley araajida la qoro, imad la'aanteede
22. Wax na diley ujrada kuuligaan, abad la siinayne
23. Wax na diley u-sheekay midkii hawl abyi lahaaye
24. Wax na diley umuur waajib aad, kaga baqdaa eede
25. Wax na diley iskuullada la baro inanka qaad keene
26. Wax na diley akhlaaq xuuno mas'uui aabbaaneed yahaye
27. Wax na diley dadkoo la xaqiriyo gaal isu ekayne
28. Wax na diley faqiir eed niri kale lagu ijbaaraaye
29. Wax na diley rag amarkii sinnaan iniq is dheerayne
30. Wax na diley acyaan aan xilkii fulin awoodayne
31. Wax na diley ajnabi taladayada lagula eertaaye
32. Wax na diley adeege u ahow kaad amri lahayde
33. Wax na diley adduun niman raboon eegahayn sharaate

BHARAXA EREYADA:

Koodh: Maxkamad
 Abyey: Dhammeeyey
 Aafo: Bilo
 Aano: Aargudasho
 Ilqaade: Daydo
 Uunka: Dadka

Agbanayd: Halkaad joogtay
Istaaf (Staff): Shaqaalaha Xafiisyada
Ujrad: Mushahar
Kuuli (Coolie): Muruqmaal
Ijbaaraaye: Kallifaaye
Iniq: Wax
Eertaaye: Lala cuskadaa.

LAYLIS:

I. b) Ereyadan af Carbeedka ah, adoo la kaashanaaya macal-linkaaga macnahooda sug:

(1) Rishwada, (maaddaadiyo), (9) insaaf, (16) annaaniyada, (30) acyaan.

t) Ereyadan kale oo af Soomaali ah iyo afaf kaleba sheeg macnahooda:

Daabgaab (3), dacaawe (14), danuub (15), qaan sheeg (16), abyi (23).

II. b) Wax isbeddeli ma ka dhacay xagga caddaaladda iyo sharciga inta maamulkan Kacaanka ahi dalka maamulaayey, marka aad eegto maamulkii dawladaha Kacaanka ka horreey ee gabayaagu ka gabayaayey?

III. b. Waa maxay isbeddelkaasi hadba sida aad u aragtid?

t. Tuducyadan gabayga laga soo xulay 'macnahooda sheeg:

- i. «Markii xaqa la awdaa tolnimo loo abtiriyaaye» (8)
- ii. «Kolkii oday durbaanka u tumuu inan cayaaraaye» (10)
- iv. «Wax na diley umuur waajib aad kaga baqdaa eede» (24)
- v. «Wax na diley adeege u ahaw kaad amri lahayde» (33)
- iv. «Wax na diley halkaad ku agbanayd Kongo ku abuure (18)
 - i. «Waa maxay waxa Kongo ka dhacay 60kii dabadiisii?
 - ii. Muxuu gabayaagu ugu ekaysiiyey Kongadii markaa, Soomaaliyadii 67kii?

CASHARKA SIDDEED IYO SODDONAAD.

SADDEX MAANLAAWE (SHEEKO)

Nin doob ah baa gabadh doonay; markaasaa gabadha aabbaheed ku yidhi: «Boqol halaad iyo baarqabkoodii haddaanad ii keenin, naayaa odhan maysid». «Oo heedhee, xoolaba boqol baan leeyahaye haddaan boqolkaba adiga ku siiyo annana xagaanu u kici? Waxba igama gelinee geela ii keen, haddaad dooni inaan kugu daro gabadhayda». Boqolkii halaad iyo baarqabkoodii ayuu ninkii bixiyey. Odaygii markii geelii loo keenay wuxuu yidhi: «Wax dhibaad ah, kolay tulud ku tahay, oo aan gabadha kuugu darayaa ma jiraan, ee kaxayso waa taa-see»; «Dhibaad oo dhan kaa dooni maayo, mar haddaad gabadhii i siisay anigaa u xoogsanaaya».

Gabadhii buu sidii ku kaxaystay, oo ku guursaday, Waxay la derseen nin dabata ah. Ninkii gabadha guursadyna daba-tuu noqday oo isaga iyo afadiisii ku noolaadeen. Soddoggi sidii kagama hadhin, waa dambuu yarad cusub u soo doontay. Markuu u yimid buu Ilaahey qoyskii naxdin iyo yaab ku kee-nay. Maxaa yeelay wax kaleba daayoo, habeenkaa wax dib loo rogaa baradooda ma oolin, isagana meesha kamay fileyn.

Ninkii gabadha qabay baa yidhi: «Naa maxaynu yeellaa, waynakano waxaynu u soo qaadno ma haynee!». «Bal ninkan dariskeenna ah aan gaaro inaan wax ka soo helo». Gabadhii baa u tagtay oo ninkii deriskooda ahaa ku tidhi: «Waar wax ma na dhaantaa? Odeygii i dhalay baa noo yimide». «Lug sagaaro baan hayaa; kuse siin maayo adigoo bal-ianqaada inaad ninkaaga iiga soo baxdo maahee». «Waan ka tashane bal lugta horta odayga soo sii».

Markii odaygii lugtii cunay, ayay inantii hadashay oo tiri: «Saddex Maanlaawaa tiihiin». Aabbaheed baa yiri: «Maxaan ku noqonnay».

Waxay tiri: «Boqolkii halaad ee inankaad soddoga u tahay xoolo ka lahaa baad qaadatay. Markaasaad adigoo cayr nagu og caawa yarad kale u fadhidaa». Ninkeediina waxay ku tiri: «Adna waxaad ku maan la'dahay adigoo boqol geela leh, yaad boqolkiiwa subax dareerisay. «Deriskoodii baa yiri: «Oo anna?»

«Waxaad tahay naag boqol halaad iyo baarqabkoodii laga bixiyey ninka lug sagaaro ku doonay». Odaygii isagoo hadal aan celin ayuu dhaqaqaqay, oo reerkiiisii tegay. Isagoo tira ariya iyo boqolkii halaad wada ayuu soo noqday, oo intuu mihiibsii-ariya iyo boqolkii halaad wada ayuu soo noqday, oo intuu mihiibsiiyey iska tegay. Kolkaasuu ninkii gabadha qabay ku jees-tay deriskiisii oo yiri: «Waar Ilaahay caydhii innaga furaye, aan xoolo wada manaafacsanno».

LAYLI:

1. Odayga iyo inanka kee baa aad u jeclaa gabadha?
2. Odayga miyuu iimaan la'aa mise inantiisa ayuu aad jeclaa? Jawaabtaada ku dhis caddeyn.
3. Saddexda nin mid walba waxaad ku dhalliishay sheeg.
4. Dulucda sheekadu sheeg waxay tahay? Ma waxa weeye dumarku in ragga ay tala dhaamaan?

MAAHMAAHO:

1. Saddex baa rag ugu liita:
 - i. Ma tashade.
 - ii. Ma toshe.
 - iii. Iyo ma tashiishe.
2. Laba qaawani isma qaaddo.
3. Arrin xumo abaar ka daran.
4. Hilbo Eebbe ku siiyey habeen layskama qaado.

HALXIRAALE:

Nin baa gabadh u soo haasaawe tegay, markaasay la hadli weyday. Ninkii baa yiri: «Naaadaan kuu socday ee maxaad ilaa hadli weyday ee sidaa iigu galaysaa?».

«Waxaan kula hadlayaa haddii aad toddobada tog ee innoo dhexeeya aad miro ka soo gudbiso adoo mirahaa aad siddo toggii walba aad bar ku ridayso anna mid qura ii keenayso».

CASHARKA SAGAAL IYO SODDON AL

II GUNUDDEY CAASHAQE (HEES)

Sida geed caleeniyo
Ubax guudka qariyeeen
Oy gooni laamaha
Ay midiba geesteed
Hoobaan isgaadhiyo
Guntin midha ah
Oo soo gandoodox
Galka faraqa soo daray
Oo godan barwaaqo ah
Durdur aan go'ayniyo
Gacan webi ku yaalla
Oo gu' iyo jiilaal
Midab guurin baadtoo
Gabadh yahay kalgacal baad
Goortaan ku eegoba
Qalbigayga gelisaa
Waxse aanan garaneyn
Ii gunuddey caashaqe

Halka aad i gaadhsiin!

Sidaad tahay gammaan faras
Sange geesi daaqsaday
Uu haro Galduur mirey
Soddon bil iyo gawdeed
Uu goobey farawgii
Sararta iyo gaaddada
Oo galangalcoodoo
Cududduhu gammuurmeen
Oo galabba loo raro
Sida ramad gu'aad dhalay
Hadba kaynta geed leh

Gon guluf colaad iyo
Weli socoto dheer gehn
Gabadh yahay kalgacal baad
Coortaan ku eegaba
Qalbigayga gelisaa
Waxse aanan garaneyn
I: gunuddey caashaqe

Halka aad i guadhsiin!

Sida gorey haldhaayoo
Goor nore aroornimo
Gegi doog leh iyo rays
Goob wakan ka soo kacay
Oo gedefka baalkiyo
Gilgilaaya waaxyaha
Oo gudub tallaabada
Miyir u gundhinayoo
Xarrago u guraaya
Ama galacda eegmada
Indhahaaga goodka ah
Gabadh yahay kalgacal baad
Coortaan ku eegaba
Qalbigayga gelisaa
Waxse aanan garaneyn
I: gunuddey caashaqe

Halka aad i gaadhsiin-

Sida gubanka qaarkii
Dnuul gargoorku siman yahay
Ama maadh galdhiidhoo
Gubadiyo ku taal Hawd
Oo laba gardhawdoo
Badhba gees u seexdeen
Dhabarka iyo gaadada
Quruxdaada gaarka ah
Ama haro gingimanoo

Guudka ka xarfanaysoo
Shimbiruhu ka giigeen
Galawgiyo ugaadhuna
Goonyaha ka joogaan
Gabadh yahay kalgacal baad
Goortaan ku eegaba
Qalbigayga gelisaa
Waxse aanan garaneyn
Ii gunuddey caashaqe

Halka aad i gaadhsiin!

SHARAXA EREYADA:

Soo gadooda: Soo foorara
Faraqa: Baarka
Haro galduur: Waa haro hawdka ku taal
Mirey: Habeenkii daajiyey
Goobey farawgii: Baruurtii buuxisey
Galangalcoocbay: Baruur la socon' waayey, buuxsamay
Ramad: Geel markaas dhalay
Gu'yaad: Xilli gu'
Gargoor: Geed cawseed dooxooyinka ka baxa (gargaro)
Maadh: Geed cawseed harraarada ama cawska laga sameysto
Galdhiidhay: Biyo ama rays badan ku baxday aadna u ballaa-
dhay.
Laba gardhow: aad u baxday, kala seexatay
Gingiman: Buuxda
Ka giigeen: Ka dhargeen
Goonyaha: Hareeraha.

LAYLIS:

1. Ka faallood sida abwaanku geedka quruxdu marka ay
u dhammaato uu ugū sifeeyey gabdhaha?
2. Haddaad maskaxdaada ku sawirto quruxdaa uu ahwaan-

ku ereyadaa innagu tusay, kalgacal ma ku gelin kartaa aad
heer qof aad jeceshay ku tilmaanto? Waayo?

3. Sheeg laba waxyaalood oo kale oo uu abwaanku qurux ku
dhammeeyey kuna tilmaamay gabadha.

4. Sharrax tuducyada hoos ku qoran:

b. . . . Oo gulub tallaabada, Miyir u gundhinaaya.

t. . . . Sida ramad gu'yaal dhalay.

j. . . . Oo laba gardhooboo, Badhba gees u seexday.

5. Heestan waxaad u qiyaastaa hees kale oo aad taqaan,
sheegna waxay ku kala duwan yihiin.

6. Muxuu abwaanku gabadha ugu tilmaamay dhir iyo xoolo
ee uu ugu tilmaami waayey dad kale quruxdooda?

CASHARKA AFARTANAAD

FAAL (CURIS)

Faalka iyo maryanadu waa tabo loola jeedo in lagu ogaa-do waxyaalo aan la hubin. Faalku waa tiro laga tiriyo tusba-xa iyo quruuruxa. Waxa kaloo jira xarriiqyo dhulka lagu xarriiqo. Maryanadu waa kuusha haweenka oo la weedhaamiyo.

Waxa la arkaa in qof cudur faalkiisa la waayey ku dha-co. Waxa markaa loo doonaa qof u faaliya ama habar u maryanaysa. Inta badan faalka iyo maryanaduba waxay sheegaan wax qofka buk u roon. Wxay sidaas ku noqotay faalka iyo maryanadaba qofka yaqaan waa ku xocgsadaan. Kolkaa haddii uu sheego wax qofka buka ka nixiya, wuxuu ka baqayaa inaan wax la siin.

Badanaa kuwa faaliya dadka wax u keensada been . bay ku maaweeliyaan. Waxa suurowda qofka inuu la buko cudur fudud oo qaalis u baahan, sida Kolanta caloosha ku taal. Kolantu waxay ku siman tahay in qofka buka la jeexo oo laga gooyo oo uu durba biskoodo. Waxa suurowda in faalkisu yi-raahdo, qofka waxa u dawa ah orgi cad oo afarta qoob madow yihiiin, inta fiidkii loo qalo dhiigga iyo uuska ha la mariyo qofka. Waxa la arkaa in orgippi la helo oo dhiigga iyo uuska la mariyo, isla kolkaas, waxa suurowda in qofka inta Kolan ku dillaacdoo naftuba ka baxdo.

Haddii faaliyihii la weydiyo waxa dhiiggi iyo uuskii daaweyn waayeen, waxa suurowda inuu yiraahdo qofkii gawraacay ayaa ahaa qof xun.

Bal haddab, haddaynu u fiirsanno arrintaas, maxaa iska ga jira bugtada Kolanta iyo orgiga cad ee afarta qoob ee madow iyo xumaanta ama samaanta qofka qalay. Qiilkaa aa

meel-marka ahayn ayaa kuu caddeynaya in faalka iyo maryanada midna aanay habbochnayn in qofka wax garadka ahi uu isku halleeyo.

LAYLIS:

1. Waa maxay faalku?
2. Maxaa loogala dan leeyahay?
3. Sidee buu dadka aamimsan u anfacaa?
4. Ma lagaga kaaftoomi karaa takhaatiirta iyo tegidda cusbitaallada?
5. Sheeg dhibaatooyinka ay faalka iyo maryanadu u keenaan dadka
6. Adigu ra'yigaaga aad ka qabtaa waa maxay? Waayo?

CASHARKA KOW IYÓ AFARTANAAD.

WAX NA DILEY (GABAY) II.

Gabaygani waa qaybtii labaad ee Gabaygii hore «Wax Na Dilay» ee Xaaji Aadan Af—Qallooc.

34. Wax na dilay ummadaan qaddarin aadmigaan nahaye
35. Wax na dilay ismiga calanka oo lagu ugaadh taaye
36. Wax na dilay af beena oo aan runtii waana la arkayne
37. Wax na dilay aqoontaada ood eed ku' mudataaaye
38. Wax na dilay idaaradaha aan shaqo awoodayne
39. Wax na dilay islaax caam dan qudha lagu illaawaaye
40. Wax na dilay ninkii «maaha» yiri uubta loo qodo e
41. Wax na dilay illaas aan baxayn abad xayaadkeede
42. Wax na dilay adduunkoo nin lagu aamminaah daco e
43. Wax na dilay ninba intuu hayuu daar ka iibsadey
44. Wax na dilay iska horjeedintay shicibku eedeene
45. Wax na dilay asbaab temeshle Qarab madaxdu aadaaye
46. Wax na dilay icaanada badhaan lagu intifaacayne
47. Wax na dilay uluuf cagafta oo ay cidla ah yaalle
48. Wax na dilay iblayskiyo arbiskaan cidina eegayne
49. Wax na dilay dantoo lagu akhriyo yuu cadhuun odaye
50. Wax na dilay qallooca aan wato e adiga waa kiise
51. Wax na dilay innaga reer fulaan laynaga adkaaye
52. Wax na dilay inkaar tacasubay nagu abuureene
53. Wax na dilay iddaacaa kaddib ah iyo dhaarta iibka ahe
54. Wax na dilay afka iyo dhaqanka oo la inkiraayaaye
55. Wax na dilay islaannimada oo aan la tixgelinayne
56. Wax na dilay amwaashiga bukaan loo iksaan faline
57. Wax na dilay abkood bahalahoo qoday adduunkiiye
58. Wax na dilay mujtamacaan aqoon nolosha iinsaane
59. Wax na dilay addoon daallimoo lagu ismaa aw e
60. Wax na dilay iblays-rooxle yidhi awliyaan ahaye.

CASHARKA LABA IYO AFARTANAAD

AFAR WALAALO AH (SHEEKO)

Afar nin baa walaalo ahaa. Nin wuxuu ahay caalin, ninna geesi, ninna deeqli, ninna abwaan. Afartii nin baa isqabtay. Waxay isku qabteen taladii reerka. Caalinkii baa yiri: «Talada ha lay daayo, maxaa yeelay idinku caamaa tiihin, nin caama ihina waa nin indho la». Anigu diintaan aqaan, oo shareecadaan aqaan iyo xisaabta; kolkaa waa in aniga talada ii deysaan.»

Geesigii ayaa kacay, wuxuu yiri: «Nimanyahaw waa ogtihiin oo anigu geesi baan ahay, nin alla ninkii soo duulana warankaas baan gelinayaa. Haddaan aniga layga cabsanaynna waa horaa laydin dhici lahaa. Kolkaa haddaan anigu ahay ninkii idin daafacayey waa in aniga talada lay daayaa.»

Deeqsigii baa soo booday, wuxuu yiri: «Bal horta anigu deeqli baan ahay; waxaa ku dhaqan tiihinna waa aniga gacantayda. Iyada ayaa ragna idinka jeedisa xirsixirina idiin ah, la'aanteedna rag baa hunguri ama il idinku dili lahaa. Kolkaa waa in aniga talada lay daayaa.»

Abwaankii oo u dambeeyaa kacay, oo wuxuu yiri: «Waar hooya bal horta saddexdiinuba saddex nin oo loo baahan yahay baad tiihin, oo midkiinná lagama maarmo. Waxase jira, saddexdiina ninba meel gaar ah ayuun buu wax ka qaban yaqaan, ee reer ma wadi karo. Wadaadow adigu hanuuniye ayaad tahay, geesiyow daaface ayaad tahay, deeqsiyowna soore ayaad tahay, aniguse dhammaantiin baan ahay. Ninka isku kiin wadaa aniga weeye. Ciimi waa maxay? Waa Caqli la ururshay. Geesina ka dirira uun ma aha ee dhul badan oo kale ayaa iyana geesinimo u baahan. Deeqina aqoon bay u baahan tahay. Waar aniga talada ii daaya.»

Afartii nin way heshiin waayeen. Markaasay aguugeen oo wax kala saara doonteen. Degmay u tageen. Waa u warameen, «Waar na kala saara.»

Degmadii waxay tiri: «Bal waa tahaye, meeshu horta libaax afarran bay leedahay, habeen walbana qof baa loo xiraa, ee awal degradaa habbeenba qof u xiri jirtaye, bal caawa had-dii Eebbe idin keenay, horta ninkii iska soo saara.» Hadalkii oo la hayo ayaa raxantii libaaxyada ahayd mudh soo tiri; dadkii degmaduna way kala yaaceen, way wada dhiilaabeen oo shibla wada yiri. Abwaankii baa kacoo yiri: Waar caalin diin imagaga akhri. Ku ye, «Alamtaruu libaaxu leeyahoo soco dhaaf.» Ku ye, «Waar geesi» Kuye, «hub ma sito.» Ku ye, «Waar deeqsi.» Ku ye, qu-dheydaaba gaajaysan. Ma wada diideen? Bal hadda igu eega Libaaxyadii buu ku jeestay: «Waar waa afarta libaaxa anagu nin waydiin soo saaraynaa, ninkaase cad la yiraahdo «Johorrad» oo cimriga dheeraysa ayaa ku jirte, bal idinku ka cadkaa cuni lahaa soo saara.»

Markaasaa gocshii soo booday «waa aniga.» Aarkii baa dhirbaaxo qaadayoo dheg iyo dhaban fujiyey oo meeshaa ku tuuray. Say halkii isku qabsadeen. Cabbaar markii aarkii iyo gooshii dirireen baa baranbarqadii yarayd ee dheddigneyd tiri: «Waa ani.» Markaasaa yarkii lab dhirbaaxo qaadoo dheg iyo dhaban jabshay. Markii afartii libaax is qabsadeen buu yiri: «Waar haddaba intay qaybsan yihiin ee is haystaan idin-na geesaha kala gala.»

Markaasay warmaha la dhaceen oo raxantii halkii ku dhimatay. Dabadeedna degmadii baa soo baxday. Waxa la yiri: «Waar kiinee shaqadan fiican qabtay? waxay yidhaahdeen, «abwaanka.» Markaasaa la yiri «abwaanow lagu boqor; duni-dana adiga u tali.»

AYLIS:

1. Adiga kee baa kula fiican? Waayo? Jawaabtaada caddeyn ku dhis.
2. Sheeg gaar ahaan mid walba wuxuu ku fiican yahay?
3. Ma oggoshahay in abwaanku raggii ka soo baxay mise waa beddeli lahayd sheekada dhammaadkeeda?
4. Rag maxaa kala saara?
5. Dulucda sheekadu waa maxay?

MAAHMAAHO:

1. Xaajo nin la toosan baa nin la tuur leh,
2. Lafo geri iyagaa laysku jebshaa.
3. Muran rag waa isku murgaa.
4. Nin waliba qumanaa qoorta ugu jira.

HALXIRAALE:

Nin baa reer yimi; markaasaa gabadhi ka hor timi. Ninkii baa gabachii ku yiri: «Naa guriga rag ma joogaa?». Gabadhi baa tiri: «Nin baa jooga oo waa hurdaa.» «Ii toosi», «Xil buu igu leeyahay oo ma toosin karo.» «Oo waayo?». «Dee waaya-deed! Ninkan ti hooyaday dhashay baa dhashay, aabhihi baa-na i qaba.»

CASHARKA SADDEX IYO AFARTANAAD.

LABA — EEF (HEES)

Heestan oo ah «Calaacal jaceyl» oo uu tirihey Maxamed Cali Kaariye waxay si hufan oo aad u qoto dheer u tilmaamaysaa heerka gabadha abwaanku sheegay jacaylku ka gaaray. Himilada iyo hawada gabadha oo ahayd inay noloshooda meelku wada dhammaystaan iyo tii wiilka ayaa aad u kala fogaaday. Sida heesta magaceedu muujinaayo waxay gabadhu jaallaheed ku dhaleecaynaysaa inuu godadle laba eefeyya yahay. Kolkaa waxay isku dayeysaa inay qalbigiisa soo jiidato iyada oo tusaalaynaysa barashadii wanaagsanayd iyo jacaylkii ay soo taxeen.

Lahaashada jacaylkiyo
Labxashada naftaydaa
Qalbigay lulaayoon
Soc labmi waayee
Waxay laabtu doontaa
Innagoo lammaaniyo
Laba nolol wadaagtoo
Kala leexi noqonine,
 Ma inaad kalgacaylka, laashaa
 Ma inaad lumisaa, aqoontaa
 Ma inaad libidhoon, ku waayaa
 Ma inaad laba-eef ahaataa

—oooOOooo—
Lalabaha hayaankiyo
Lugtu socod ma deysoo,
Waxa layga baaqaa
Loolidha galida galduuree
Waxan weli ku leeyahay
Haikii laydha caashaqa

Leexadu i geysoo
Soo labmi waayee
Ma inaad kalgacaylka, laashaa
Ma inaad lumisaa aqoontaa
Ma inaad libidhoon, ku waayaa
Ma inaad laba-eef, ahaataa

—————oooOOOooo—————

Lulumihii biyaha galay
Abaar kuma lihiimee
Aniguna listiisii
Caashaqa la daabtee
Waxaan laba-legdoodoona
Keliday lignaadaba
Sidaan ahay lammaantii
Lixdii xalay dhawaaqee
Ma inaad laba-eef ahaataa
Ma inaad kalgacaylka, laashaa
Ma inaad lumisaa aqoontaa
Ma inaad libidhoon, ku waaya

HARAXA EREYADA:

Lahasho: Niyad ka dooniid, muhasho

Labxasho: Laab — ngeel

Libdhay: qarsoomay

Kuma lihiimee: kuma noolaadee

Lignaadaba: taagnaadaba.

LAYLIS:

1. Maxaa calaacalka gabadha u sabab ah?
2. Maxay tabanaysaa gabadhu?

3. Sharax tuducyadan:

i. Lalabaha hayaankiyo naftu socod ma deysoo

ii. Lulumihii biyaha galay abaar kuma lihiimee

4. Soo saar tuduc tilmaamaysa in jacaylku gabadha ku weyn
yahay?

5. Maxaad ka fahantay. «Ma inaad laba-eef ahaataa».

CASHARKA AFARTAN IYO AFRAAD

KU DHAWAAQQA FARTEENNA (GEERAAR)

Geraarkan waxa tiriyey Axmed Cabdullaahi Qaalib oo ka mid ah guddiga af Soomaaliga qoritaan kiiisa loo xilsaaray. Guddigu markay guteen hawshaa weyn ee loo xilsaaray ee waxyay dhammeeyeen u gudbiyeen Golaha Sare ee Kacaanka iyo kan Xogħayaasha ayuu Axmed ku diirinayaa labada Gole inay degdeg ugu dhawaaqqaan afkeenna.

Afaf dhawr qolo keentay
midba uu dhan u jeedo
Isku soo dhici hayn
iyagoo isdhagraaya
Carruurtaynaa dhibayeen
maskaxdii ku dhalaashay
Waxay soo dhadhabbeen bay
dhar u soo galiyeeniyo
Dhunkaal weeye qadhaadh
dhaxalkeedu khasaare
Dhinacuu ku hayaayoo
dhalanteediyoo beeniyo
Waa dhaqankii dabagaalle
dhifracawga lahayne
Haddaan tooda u dhaafno
intoo teenna la dhawro
Dhaqankeennii horreetiyo
murtideenna la dhuuxo
Sayniskii dhab u raacno
dayaxaa naga dheer baan
Dhan ka fuuli lahaynood
dhagxan soo guran lahayne
Kuwii dhaarta rumeyow
Ilaahay wax ma dhaafee
Dhulka maalin u dhiibow

kutubtii la dhigaayey
Kimisyoonkii dhammeeeyoo
ka caddeeya dharaare
Dhaqso aan u qornee
ku dhawaaqa farteenna.

SHARAXA EREYADA:

Isdhagraaya: Isdhaawacaya
Dhaan dabagaalle: dhalanteed
Dhircfacaw: anfaco
Kimisyoonka: guddi.

LAYLIS:

1. b. Wax ka sheeg waxyaabaha waaweyn ee u sabab ahaa qoris la'aanta afkeenna?
 - t. Sheeg waxa laga qabtay dhibaatooyinkaa waaweyn ee hortaagnaa afkeenna qoristiisa?
2. b. Afafka dhawrka qolo keeneen kuwee ahaayeen?
 - t. Sidee bay u dhibeeyeen carruurteenna?
 - j. Muxuu gabaygu uga jeedaa dhaanka dabagaalle?
 - x. Sheekada dhaanka dabagaalle ee uu gabayaagu ku hal qabsaday maxay ahayd?
3. b. Kuwa dhaarta rumeyey ee gabayaagu sheegayo ama la hadlaayo waa kuwee?
 - t. Kimisyoonku waa kee?
 - j. Waxay dhammeeyeen muxuu ahaa?
4. Ujeeddada guud ee gabayga soo kooh

CASHARKA SHAN IYO AFARTANAAD.

GOBANNIMO SHINKEED GALAY.

Heestan waxa curiyey Axmed Yoonis Habbane oo ah bare. Heestan waddaniga ihi waxay ka mid tahay dhawr heesood oo uu tiriyey Axmed kana tiriyey dagaalladii iyo gobannimaddoon. ka Soomaaliyed la galay gumeystaha 1977kii.

(HEES)

Hadduu shicibku oogsado
Gobannimo ku shawroo
Shucuurtiisa nololiyo
Qarannimo shidaalaan
In shakaalku go'ayoo
Aan gidaar shilaynood
Shanta ay ku dhigayaan
Miyay shakiba leedahay

Gobannimo shinkeed galay
Shaaceedii soo hirey
Waa shey hubaaloo
Indhohoo shanay dhalan

—————oooOooo—————

Hadduu shiro gumeystoo
Been soo shaladoo
Ama xoog shadiidiyo
La yimaado shaabuug
Dab inay ku shidayaan
Shalaw ay ka ridayaan
Weligood shahiidaan
Yaa u sheega nacabkana?

Gobannimo shinkeed galay
Shaaceedu soo hirey
Waa shey hubaaloo
Indhohoo shanay dhalan

—————ooooOoooo—————

Orgi harag shabeel xidhan
Hadduu shaambyoo aar
Shaarubaha ka leefoo
Shafka uu ka soo galo
Shaashluhu caroodoo
Shanshadiisa dheeriyo
Shirixyada ka buuxsado
Shilkaa yaa la weydiin?
Shaadirlow gumeystuhu
Asagaa shaleynoo
Shicibkii halgamayaa
Way shiil doonaan.

SHARAXA EREYADA:

Shileynoo: Celinayn, joojinayn
Shinkeed: Killigeedii
Hirey: Muuqday, baxay
Shalado: Hadoodilo, Qariyo
Shaadir: Shuko
Shaleyno: Naasnaasin

SU'AALO:

1. Heestani guud ahaan maxay ka hadlaysaa?
2. Shucuubta madaxbannaanidooda u halgamaysa iyo gu meystaha maxaa ka dhexeeyaa?

3. Gumeystaha hadda, gaar ahaan. heestanu ay tilmaamaysa kee kula yahay?
4. Wax ka sheeg dhibaha laga muteysto ama loo soo maro gobannimada?
5. Yaa loogala jeedaa «Orgi harag shabeel xidhan», Aarkuse waa ayo?
6. Heestan magac kale ma u taqaan, mase u bixin kartaa?

CASHARKA LIX IYO AFARTANAAD.

ISMA GABO FARIID!

Nin safar ah ayaa habeen ku soo beegmay tuulo. Gurigii ugu soo horreeyey ayuu albaabkiisa garaacay. Islaan buuran baa lahayd. Keligeed bay degganeyd. Iyadi baa irridkii ka furtay.

«Marwoy, socotaan ahayee, caawa i marti gel», ayuu yidhi ninkii.

Islaantii doc bay uga joogsatay.

«Soo gudub», ayay tidhi. Ninkii aqalkii ayuu horey u sii galay. Gambar ayuu ku fariistay. Waa la iswareystay. Goortii dambe ayuu ninkii yidhi», Marwoy:

Cidlaan joogay xalay oo
Maantana cid maan helin
Caano lagu qaboobiyo
Cunto kale kol ay tahay
Maam saarin carrabkoo
Cunahayga may marin
Calooshayda may galin!».

Guriga way taallay cunto. Hase yeeshie, islaantu bakhaylad bay ahayd. Ninka inaanay waxba siin ayey damacyday. Iyadoo u dayrinaysa ayay tidhi, «Gacaliye:

Waatay gooman noqotaa
Oo guga la waayaa
Giddi maanta oo idil
Amber maan gasiimanoo
Maan goosan hiliboo
Wax ma saarin goosaha!».

«Waa hagaag. Kaa geesan oo kaa guddoonsaday!» ayuu ugu jawaabay ninkii. Wuxuu u caddaatay in aan islaantu waxba ula diyaar ahayn. Kolkaasuu fakaray. Dhagax yar oo halkeer oo kale yaal ayay ishiisu ku dhacday. Markiiba talo ayaa ku dhalatay. «Haddii aynaan wax kale haysan, dhagaxan yar ayaynu shuuro ka sameysan. Dhaqso, oo digsi iyo fandhaal ii dhiib. Girgiraha dabku ka buuxana ii soo dhawee», ayuu si niyad ah u yidhi.

Islaantii way yaabtay. Afkay gacanta saartay. Waxay tidhi, «toddoba iyo soddon baan jirayo, tanoo kalena weligayba maan maqal! Yaa arkay dhagax shuuro laga sameysto!».

«Caawaba waad arki», intuu yidhi ninkii ayuu istaagay. Girgirhii ayuu soo qaaday. Hortiisii qotomihey. Dambaskii ayuu gilgilay. Islaantii oo weli sidii u amakaagsan ayuu qalabkuu ka dalbaday u keentay.

Ninkii dhagaxii yaraa oo uu maydhay ayuu markiiba digsi-gii ku ridey. Dabkii buu saaray. Qaddar biyo ah ayuu ku shubay. Kolkaasuu sugay. Biyihii baa karay. Fandhaalkii ayuu dhex mariyey. Isagoo dhagaxii yaraa kolba dhan u dha-qajinaya ayuu yidhi; «Alla haddaynu in yar oo milix ah hay-san lahayn, horey cashadu inoogu bislaan lahayd».

«Anigaa haya intay tidhi islaantii ayay sallad daasad milix ku jirto ka soo saartay. Ninkii bay u dhiibtay. Intuu uga baahnaa ayuu kaga darsaday. Digsigii ayuu walaaqay... walaaqay... walaaqay... Xoogaa ayuu u kaadiyey. Goortii dambe ayuu dhadhamiyey. «Alla haddaynu in yar oo jidhiidh ah hay-san lahayn, cashadeenna caawa carrabkaa la isku goosan lahaa!».

«Anigaa haya», ayay islaantii la soo boodday. Hul kob-teer ah ayay kliish jidhiidh afkaa ka maraya ka soo qabatay. Ninkii bay soo ag dhigntay. Intii uu uga baahnaa ayuu kaga

darsaday Biyihii ayuu kordhistay. Fandhaalkii ayuu daba-da ku dhagay. Wuu ku walaaqay. In nabar ah ayuu sugay. Kolkii dambe ayuu dhadhamiyey. Isagoo madaxa lulaya ayuu yidhi, «Haa! Haa! Waar wuxu macaanaal wayse yara adagtay. Alla in yar op buda ah oo aan ku jilcinno hadduu Ilaahay ina siin lahaa shuuradeenan afka lagama qaadeen kolaba».

Markiiba islaantii afkeedii waxa ka soo fakaday, «Anigaabaa haya». Kolkaasay masaf budo cadi ka dul dhoorsan tahay la soo carartay. Ninkii bay gacanta ka gelisay. Isna intuu uga baahnaa ayuu kaga darsaday. Wuxuu fandhaalkii ku walaaqo shuuradii oo uu kolba dhadhamiyoba way u bislaatay. Markaasuu dabkii ka dhigay. Dhagaxii yaraa ayuu ka saaray. Xeedho maran oo ay islaantii u soo diyaarisay ayuu shuuradii intuu uga baahi qabay kaga rogtay. Baaqigii iyo digsigii oo iswatana islaanta xaggeedii ayuu isaga durkiyey.

«Allow subag iyo caano ha inoo waayin, iyagaa inaga dhi-mane», ayuuse ka soo daba tuuray.

«Alle inoo ma waayo», intay tidhi islaantiina, ayay dhiil hilan iyo joog codcod ah ninkii soo ag qotomisey.

Doqoni markii horeba gaajay meel isla duubi lahayd. Fariidse is ma gabu. Ninkii isagoo dhereg cifta haya ayuu seexday habeenkaa!.

LAYLIS:

GOOBO GELI TAN SAXA AH.

1. b. Ninku tuuladuu degganaa.
- t. Cali baa la odhan jirey ninkaa.
- j. Ninku safar buu ahaa.

- x. Ninka iyo islaantu horey bay isu yaqaaneen.
- 2. b. Islaantu deeqsiyad bay ahayd.
 - t. Islaantu qariibka wax u roon bay ahayd.
 - j. Martida islaantu kama ay seexan jirin.
 - x. Bakhaylad bay ahayd islaantu.
- 3. b. Ninku nin buuran buu ahaa.
 - t. Islaantu mid buuran bay ahayd.
 - j. Midna ma buurayn.
 - x. Soomaalidu waa dad wada buurbuuran.
- 4. b. Shuurada dhagax baa laga sameeyaa.
 - t. Shuurada biyo, jidhiidh iyo dhagax baa laga sameeyaa.
 - j. Shuurada biyo, jidhiidh iyo budo ayay ka koobantaa.
 - x. Shuurada dadka maalqabeenka ah ayaa aad u cuna.
- 5. b. Ninku doqon buu ahaa.
 - t. Ninku nacas xariif ayuu ahaa.
 - j. Ninku fariid, xeel yaqaan buu ahaa.
 - x. Ninku dhabcaal buu ahaa.

CASHARKA TODDOBA IYO AFARTANAAD.

FARRIINI WAA QAAN:

Gabaygan soo socda, waa farriin gaar ahaaneed oo ku **soco**-ta dhammaan barayaasha maanta. Waxa curiyey Baashe Muuse Jaamac (Macallin Sooyaal). Waa hal-abuur ka tirsan Kooxda Iftin ee Wasaaradda Waxbarashada iyo Barbaarinta.

Wuxuu Macallin mudankiisu yahay, doqoni waa mooge
Meel buu la joogaa Rasuul Mawle soo diraye
Raggaad magac wadaagtaan horay, dhaxal u muujeene
Mar haddaan sidii ina Bilaal, madhax la reebeynin
Maxamuud sidiisii haddaan, lala masuugeynin
Oo aan macnaha loo ekeyn, meelna laga raacin
Alla magane maahayn inaan, maansa tiriyaaye
Waxbase yaan muraaqoon xutsuus, bari samaadkiiye
Taariikhda soo meertay iyo, maanta waxa jooga
Iyo muuqi ay shalay lahayd, kala mid weeyaaane
Maalinba ishay leedahaa, loo mutihiyaaye
Maaggii horaan doonaya, inaad marsiisaane
Oo meheraddeenaan rabaa, inay macaataaye
Indho idin ku soo maqan ayaan, meel fog ka arkaaye
Maal iyo halkii iin leh baan, maanta sarayaaye
Ka meérmeeri maayee runtaan, soo mutuxayaaye
Anigoon maldihin macallinow, adiyo maankaaga
Nin massaajid galayaa hadduu, marada biifeysto
Oo aanu meeshii xumeyd, magane soo meydhin
Hadduu madal salaadda u hor maro, ma aha iimaame
Muuniyo dulqaad baa carruur, lagu muquunshaaye
Muxubbiyo kalgacal waalid baa, la iska muujaaye
Usha adoon ku miidaamin baa, loo miyiriyaaye
Casharkoo macaan badan haddii, anad mihibsiinin
Malab daadanaayiyo haddaanad, miidda ka hiraabin
Margashada horuu kugu nacaa, waa maqaadiro e

Sidii madi irmaan oo nin lihi, maraqyadow siibey
Goortuu ka maaloba haddii, anad maggowsiinin
Ood madaxa taataabatoo, yarahe maagmaagto
Inaadan meel wax sii dhigin adaa, ii markhaatiyahe
Haddii anad mataaneyn kuwaa, meesha kula jooga
Muraajacada dariskii horaa, laga miin-guurshaaye
Mustawaha kuwaa liita baa, lagu miiqaadaaye
Haddii aanu mashquul noqon ilmuu, meel kaluu dayiye
Oo aad wax kala miiratoo, nin ku maan qaaddo
Waa midig e bidixdi haddii, anad ku miisaamin
Wax ma garatadaa kale aday, kuu mas'uul tahaye
Maaweelo filin aad gashoo, miridho soo joogtey
Maskaxdiyo hadday kala tagaan, maanka lagu siiyey
Oo aad is-midab doorisaan, waa dheg xumo weyne
Wax nin moodo dcor baan aniga, layba soo marine
Hiddaheennu yuu madal kufinee, maandhow ka ilaasha.

SHARAXA EREYAD9:

Qaan: Waxa laga rabo inaad magdhowdo

Waa mooge: Ma oga

Mawle: Eebbe

Ina Bilaal: Macallin Jaamac

Maxamuud: Maxamuud Axmed Cali (Father of Education).

Maaggii: Jidkii

Maal: Meel bukta.

Biifeysto: Caadeysto

Madal: Meel

Muuno: Qaabsan, sharaf iyo degganaan.

Miendaamin: tuurin

Mihibsiinin: U gudbin

Miid: Inta ugu saafisan, uguna macaan.

Ka hiraabin: Ka dhergin, ka waraabin.

Madi: Hasha badisa

Maraqyadow siibey: Maraqa ka furey «maraqu waa mee-dhax inta la feedhay la buleeyey naasaha geela lagaga maro, si

aan nirguhu u nuugin».

Maagmaagey: Ka joogjoogsadey, meermeeriyeey, indhaha la waabtey.

Minguurshaayee: Laga amba qaadaaye

Madal hufine: Marin habaabin, dhaqan gaddoomin.

LAYLIS:

GOOBO GELI JAWAABTA UGU HABBOON:

1. Macallinku waxa lala misaaley:

- i. Shiikh oo kale,
- ii. Xaakin oo kale,
- iii. Rasuul oo kale,
- iv. Aabbe oo kale.

2. Gabayaagu wuxuu qabaa in la raaco marinkii billaa ee:

- i. Macallin Jaamac Bilaal oo qudha,
- ii. Macallin sooyaal iyo barayaasha kale,
- iii. Maxamuud Axmed Cali oo qudha,
- iv. i iyo iii.

3. Mehradda gabayaagu sheegayo waa:

- i. Hal abuurnimada,
- ii. Macallinnimada,
- iii. Ardaynimada,
- iv. Gabayaanimada.

4. Indhaha Macallinka ku soo maqani waxay yihiiin:

- i. Kuwa barayaasha kale,

ii. Waalidka,

iii. Ardayda,

iv. Dadweynaha.

5. Ardayda waxa wax lagu bari karaa:

i. Ushoo lagu miidaamiyo,

ii. Muuno iyo dulqaad,

iii. Canaan iyo ciqaab,

iv. Mashquulid la'aan.

CASHARKA SIDDEED IYO AFARTANAAD.

GEEL JACAYLKII SOOMAALIDII HORE (CURIS)

Soomaalidii hore geela aad bay u jeclayd. Ninkii aan geel lahayn nin tirsan oo tixgelin mudan ma ahaan jirin! Tira-da uu geel ka leeyahay ayaa qaddarinta qofku ku xidhnaa-yeen, xoola kale intuu doonaba ha ka lahaadee. Ninkaan xagla weynow geel u soo xeroon habeenkii, caydh xaalufa oo xeradiisu madhan tahay xaggooda ka ahaa, oo xurmo iyo xi-saabba geel bay ku xidhnaayeen.

Dhaqan iyo dhaqaalahoodaba geel buu ku dhisnaa. Nin yar iyo nin weynba waxa lagu taamaa ee helitaankiisa la isku tirtirsiyaa wuxuu ahaa geel. Waxa isku dara ee dareenkooda kulmiyaa ama kala dila ee dab dheddooda ka oogaa wuxuu ahaa geel. Ninka ay habaarayaan, «Geel waa», ayay ku odhan jidheen. Ninka ay u duceynayaan ee ay wax wanaagsan la damcaanna, «Geel hel», ayay odhan jireen.

«Geel waa geel, in goysaana waa geel», tiraabta ah ayaa saldhig u ahayd xeerkooda baayacmushtari oo ahaa inta badan mid ku siman heer wax la-kala beddesho. Tusaale ahaan labada qaalmood ee lo'da ahi, qaalin geel ah ayay goyn jireen.

Hadday wax ammaanayaan, hadday wax sifeynayaan iyo hadday dareenkooda gaar ahaaneed soo bandhigayaanba, halqabsigoodu geel buu ahaa. Geelu siduu ula qiima weynaa waxa marag muran reeb ah u ah, qof ay jecel yihjin oo qudha laga jaray ayay geel kaga samri jireen, oo xaggooda geelu dad-na waa u goyn jireen! Bal qabsoo ninku boqol halaad ayuu u dhigmi jirey; haweenuse konton bay ahayd!!!

Hadal iyo dhammaantii gebagebadu waxay tahay, Soomaalidii hore geela aad bay u jecleyd.

SHARAXA EREYAD9:

Xaaluf: Abaar, madhan.

Taamaa: Hammiyaa, helitaankiisa jecleystaa

Firtirsi: Dhiirrigelin

Tiraab: Hadal

Baayacmushtari: Ganacsi

Qudha: Nafta.

LAYLIS:

I. SU'AALAHAN SI KOOBAN UGA JAWAAB:

b. Tixgelinta iyo maamuuska qofku maxay ku xidhnaayeen waagii hore?

t. Xeerka baayacmushtari waagii hore saldhiggiisu muxuu ahaa?

j. «Shan gu' iyo shan jiilaal haddii cirku, naga shakaalnaado Shan riyaad ninkii ~~hat~~sta buu, shaamareer dili Annaga shaaxin uun baa markaa, laga shareeraaye».

Xoolaha uu ku faanayaa gabayaagani waa maxay?

Naga shakaallaado: Aanu di'in, naga xidhnaado.

Shaamareer: Yaab, welwel iyo walaac.

II. SHARAXA MAAHMAAHYADAN:

b. Abaal raaga, rag baa leh. Abaal soo degdegana xoolaa leh.

t. Dundumo in la dugsado iyo in la dareensado la iskuma helo.

CASHARKA SAGAAL IYO AFARTANAAD

AAN OOEYEE ALBAABKA II XIDHA!

Heestan waxa tirihey hal-abuurkii waddaniga ah ee la odhan jirey Maxamed Ismaaciil kuna magac dheeraa Belaayo-cas (waxa loogu' beddelay Barkhad-cas). Heestan wuxu curiyey mar uu yimi Waqooyi nin ka socdey dawladda Ingiriiska (Duke of Gloucester) 1958. Ninkaas oo ahaa Boqoradda Ingiriiska adeerkeed.

Waxa lagu yidhi Barkhad-cas u soo diyaari hees ammaan ah, oo kaalay aan ka hor tagnee. Isagoo taa diiddan, kana gubanaya gumeysiga Ingiriiska, nacayana aragga ninkaa Ingiriis, dadka Soomaaliyeedna ku guubaabinaya inay diidaan ka portagga iyo soo dhoweynta ninkaa Ingiriis ayuu yidhi:

Awowgey ninkii indhaha tirey
Ninkii aabbahay addoonsaday
Ninkii anigana i iibsaday
Ninkii ifka igu adduun tirey
Iidaan li'i baa ishhaa i biddee
Haddaan ogohoon ka aarsan kareyn
Haddaanan Aadanow unuunka jarayn
Ninkaa araggiisa uurkaan ka necbee
Aan oyee albaabka ii xidha!

Isago Iglan jooga buu i diloo
Ushuu soo fidshaa i iimaysoo
Waa taa aramidu i oofa tirtayee
Asaag li'i baa ishhaa i biddee
Ninkaa araggiisa uurkaan ka riacee
Aan oyee albaabka ii xidha!

Arladii ka samroo adduun ma hayee
Haddii la ilaashay afkaygii
Haddaanan ikhtiyaar aqoontay hadlayn
Haddaanan erey qudha shirkaa odhaneyn
Ninkaa araggiisa uurkaan ka nacee
Aan oyee alaabka ii xidha!

Wixii arineen Ilaahay jecleyn
Haddaanan addimada ku oolin kareen
Aayaadka Quraanka wada aragtoo
Udgoonena yidhi indhaha ka qarshee
Ninkaa araggiisa uurkaan ka nacee
Aan oyee alaabka ii xidha!

Ugaadha ninkii dhaqdee ururshaa
Ruuxii iigayaa adduun ka baxshee
Raggiinii ogaa horuu u arkee
Ninkii ooridiisa u geynaayow
In «keeg iyo shaal» ayuu ku arkine
Iimowdaye axankaaga weynee

Libaaxa anayiye, abaarse ka ciyey
Abuuriin lo'da joogta baa urisee
Oodday jabisaa inay u dhacdo
Anshaxuu ka guraa idilkeed
Waa kaa Ingiriskii iihda hayee
Idinna u dabbaaldegoo adhiyahow
Ayaanu ninna odhan Soomaalaan ahee
Ordoo magacana ka iibsada!

SHARAXA EREYADA:

Aadan: Waa heesaaga walaalkii
Oolin kareyn: Joojin kareyn
Unuunka: Kurka, madaxa

Udgoon: Nabi Maxamed

Ooridiisa: Afadiisa

Axan: Ceebowday

Amayo, Abaarlo, Abuuriin: Meelo Hargeysa u dhaw magacood.

— LAYLI: —

1. Waa kuma ninka heesaaga awowgii indhaha ka ridey, aab. bihiis addoonsaday, isagana iibsaday ee ifka ku adduun tirey?
2. Muxut u leeyahay «Aan ooyee albaabka ii xidha?»
3. Sharax tuducan:
4. Haddii Barkhad-cas loo oggolaan lahaa in uu ~~ichtiyaarkii~~ sa hadlo, maxaa laga filaayey in uu odhan lahaa?
5. Waxa cad ee heesaagu ka soo hor jeeday soo dhoweynta iyo u soo shiriddii ninkaa Ingiriis. Tuducyada dareenkaa si ^{Dr. D. I. Gujimaya} heesta ka soo saar.

CASHARKA KONTONAAD.

GUMEYSIGA AMXAARADA.

Gabaygan (aan dhammeyn) waxa tiriyeey nin la yiraahdo Faarax Cilmi (Geydh). Faarax waa nin gabayaa ah. Gabaygan wuxuu ku sifaynayaa sida gumeysatada Amxaarahu u gumeysanayo, una kadeedeyso dadka Soomaalida ah ee xukun keeda ku hoos jira.

Faarax wuxuu yidhi:

Awal maanso waa taan danciyey, toban diraacoode
Waa taan dawaarka u xidhayoon, daayey waayahane
Xaluun baan daktaan idhi hurdada, laygu soo dagaye
Aan daleeyo caawana hal bay, damacdey laabtiiye.
Dad Amxaara diidoo ka nacay, duunka iyo laabta
Ooy duri coloobeen tan iyo, duuddii Nabi Aadan
Oo lagu digeeyaannu nahay, doog iyo abaare
Dawlooyinkoo idil haddaan, daraf u gaadhsiinnay
Xaqa lama dadee waa inaan, daacad la hadlaaye
Beri qudha inaan taa la dayin, maaha dawgiine
Nimankaa dubaaxdiyo ku cuna, daribta ceeriinka
Ee sida dugaag xoola helay, noo dudubinaaya
Oon diir naxaayiyo lahayn, dib u dhaqaaleynnta
Diin naguma raacaane waad, nagu dilaysaane
Dirna naguma raacaan awow, duriyadiisiye
Dabuubtana inaan kala tagnaa, daahir loo yahaye
Haddii Xayle nagu sii dafiro, hadallo deelqaaf leh
Dagaal iyo xummaan baan rabnaa, inaan ku doonnaaye
Haddii debedda ruux nagaga hadho, daafac baan nahaye
Kolley dooni maynee haddii, lanaga deyn waayo
Dirqi inay ku haystaan intii, nagula doodaysa
Rabbi waxaan durraansaday inay, demeg yidhaahdaan.

SHARAXA EREYADA:

Danciyey: Daayey, iska dhaafay, dayacay.

Dhakhdaan idhi: Seexday, sardhada galay, dugtaan idhi.

Daleeyo: Bilaabo.

Duri: Beri hore:

Lagu digeeyey: Guumeysi ku raagey.

Daw: Jid, xaq.

Darib: Hilib.

Dudubinaya: Cunaaya.

Dir: Isir, duriyad.

Dabuub: Af, luqad, hadal.

Deelqaaf: Af.lagaaddo, gaf.

~~Diisi~~: Khasab.

Demeg: Baaba'aan.

CASHARKA KOW IYO KONTONAAD

HEERIN.

Afar hablood ayaa beri ku guur seegey beeshoodii. Waxay guudka fidhaan oo gayaankooda suaanba, habeenkii dambe ayay hoos isula faqeen. «Waxaynu dhawrnaaba waa guumeysinnimo ee aan ka heerin oo ka huleelno meesha», ayay tala ku goosteen. Haddii dayaxii dhacay habeenkaa, ayay muska soo jeexien. Mid walba hu' waxay lahayd ayay gosha soo gashatay. Laba caanamaal hadday jidka soo dhignaa-yeen ayay habeenkii dambe goor fiid ah reer u soo hoydeen.

Inta ooddii laga rogey ayaa buulkii gabdhaha gogol loogu fidiyey, wan saddex jir ah oo macashu dhulka xaabayo, oo bariir dhaqaati la' ayaa loo loogey. Intii hilbuu uga bislaana-yeenna, karuur geel oo ay hamuunta ku sii jabiyaan ayaa loo geeyey. Kor dahab oo reerka keli gabadh ku ahaydnay way ugu sii sheekaysey. Haddii hablihii intaa la isugu qoofalay, ayaa odaygii reerka ubadiisii oo gugaa labaatan jirsaday, ayuu gocni ugu yeedhay. Wuxuu yidhi, «Aabbe gedahaad ku guursan lahayd waad joogtaa, gadhuhuna waa heerin oo way inoo soo galeen ee waa inaad mid kala hadhaa».

«Ha la yeelo aabbe eh, tan aan kala baxayo ma dhaban baan ku doortaa illeyn wax kama naqaano e?» ayuu yidhi wiilkii. Odaygii baa intuu shaarubta miiqey ugu jawaabay, «Maya, gacaliye, balse si kalaynu ku dayi. Waynu xujeen. Hilbahoo kulul baynnu u geeya haweenka ku odhan; inana waynu u kuur geli».

Hablihii heerinka ahay waxay jirriqsadaanba kolkii dambe ayaa hilbihii oo karaya oo xeedho geedeysan lagu sido loo keenay. Illeyn waa meel wax laga wado eh, kor dahabna waa loo ga yeedhay. Haddii ay hablihii hilibkii ku cidleysteen ayaa tii ugu horreysay ku soo haaddey, oo ay xeedhadii hab ku tidhi

sidii haad-ka-adagta! Gacantay galisaba kor bay ula soo booddey, iyadoo ku hiiraanhireysa. «Hoh...Hoh.. kama naale... kululaa!»

Tii xigtey ayaa soo hilatey oo ku tiraabtay, «Naa koran..weynayee kala goo!».

Tii saddexaad oo hanqalka la soo boodday ayaa ku gurxantey, «Naa ha qaboobee...qaboweyn ku rid».

Tii afraad oo raarta ugu xigtey oo aan halkeedii ka soo ruqaansan ayaa tidhi koikaa iyadoo afka gacanta ku haysa, «Naa ha kanfafa e...korka saar».

Odaygii iyo wiilkiisii oo buulka docdiisa bari ee dibedda ah taagnaa ayaa is eegay. «Waa taa afaraad ee codkeedu xabeebta yare leeyahay tii aad kala bixi lahayd ee tilmaanso,» ayuu waayeelkii ubadkiisii kala xanshashaqey.

SHARAXA EREYADA:

Naale: Joognee

Koran: Sugi

Qaboweyn: Qabow

Hiiraag: Neef googoyn

Hanqalka: Qaarka sare,

Tiraabtey: Ku dhawaaqday

LAYLIS:

SI KOOBAN UGA JAWAAB SU'AALAHAN:

1. Heerin waa maxay?
2. Immisa maalmood bay habluhu jidka ku soo jireen?
3. Caanaha karuurka ah maxaa hablaho loogu hormariyey?
4. Weedha ah, «Hablihi heerinka ahaa waxay jirriqsadaanba...» maxaa loola jeedaa,
5. Hablaho maxaa tii afraad loogala baxay?

CASHARKA LABA IYO KONTONAAD

GOBANNIMO IYO GALOOL (AMA XARAASH)

Heestan waddaniga ah ee soo socota waxa tirihey abwaan-kii Maxamed Ismaacil (Barkhad-Cas—1925-6?); hase yeeshet halgankii lixdankii loo bixiyey Barkhad-cas.

Diintaan ku gabowney baan gambiquee
Ayaan cidi guursan gabdhahseennee
Soomaaliyey giddigiin gartaa naqa oo
Maxaa la gudboon oo garab yaal oo
Maxaynu gobannimada siinnaa?

Nin iilka galaa isagoo gob ah
Luxudkuu ku gamaa ma soo gudiyee
Idinkoo gun ah waydinkaa go'ayee
Soomaalaay giddigiin gartaa naq oo
Maxaydin ku garawsan geerida?

Hangool iyo gudin gar iyo xarig
Aqalkaa la galiyo dhuxusha giniga al
Geedkaa ina deeqay gabigeen
Gadniin Iglan goosan kari maysee
Soomaaliyey giddigiin gartaa naqa oo
Galoolka maxaynu siinnaa?

Wuxuu galo iyo wuxuu gudo
Gasiirad kuwaa go'doon ku noqdee
Isguud baxay baa dal garanaayee
Inaan ku gargaarno gaalada iyo
Inaan ka guddoonno Guullahay
Miduun labadaa inoo gooyoo
Soomaalaay giddigiin gartaa naqa oo
Maxaynu gayigeenna siinnaa?

SHARAXA EREYADA:

Gartaa naqa: Gartaa gaia; qaada

Luxud: Qabri

Gasiirad: Wuxuu la jeedaa carriga Ingiriiska

Gar: Xaahig dhutmuc weyn.

LAYLIK

SU'AALAHAN KA JAWAAB.

1. Diinta aan ku gabowney waa tee?

2. Dadka uu heesaagu la hadlayaa goormay gob noqdeen?

3. «Geedkaa ina deeqay gabigeen

Gadniin Iqlan goosan kari maysee,

Galoolkha maxaynu siinnaa?».

Si buuxda u sharax tudyada kor ku qoran.

4. «Miduu labadaa inoo gooyoo».

Waa maxay labada arrimood ee uu heesaagu dadka Soomaaliyeed kala dooransiinaayey?

CASHARKA SADDEX IYO KONTONAAD.

BERIGII GUUMEYSIGA

Gabaygan aan dhammeyn, Tima-Cadde wuxuu tirihey 1969kii, markii la isu diyaarinayaayey doorashadii ugur dambey. Wuxuu dadweynaha tusayaa in adduunku soo wada hibaatada, hase yeeshay dadaal iyo aqoon ay ku muu i, dhibaatooyinkii soo food-saareeyey. Tima-Cadde wuxuu yilhi: «Doorashadii u dambeysey siday u socotey mar-kaan arkay baan idhi:

Banii-aadmigii hore dhammaan, wuu baraarugaye
Ragga bahasha duushiyo madfaca belo la soo saarey
Badawnimadu soo wada mariyo, baaba'iyo hooge
Goortaad wax barataa khalqigu, kuu bal dhigayaaye
Biyahaan dhaqaaqin dhagxaan, badan ma riixaane
Basar baa dhismaha doorashada, loo bineyn jiraye
Boqontiin go'daye uunku waa, baratamaayaaye
Boqollaal gu'yoo tagey wixii, idin baguugaayey
Bawdyaha wixii idin ka jaray, haw badheedhina ee
Nin qabyaalad beertoow wanaag, kuuma soo baxa'e
Barbaar wada caweysiyo hayaan, baadi kala soocda
Barwaqaqyo way kala fog yihiin, beelo nabadeede
Budulkay ku kala leexatiyo, badhax la'aanteeda
Beriguu guumeysigu yimaad, bilahan mooddaaye».

SHARAXA EREYADA:

- Bal: Halkan waxa loola jeedaa dermo.
Baguugaayey: Cidhib tirey, burburiyey, baabi'iyey.
Hayaan: Geeddi dheer
Budul: Meel cagtlu kuf badatey.

LAYLI:

Goobo geli erayga ama odhaahda saxa ah:.

1. Ummaduhu waxay isku dhaafaan:

- b. Qabyaalad,
- t. Aqoon,
- j. Badawnimo.

2. Waxa Soomaaliya dib u ridey waa:

- b. Hawl-nacayb,
- t. Caydhnimo,
- j. Qabyaalad.

3. Boqollaal gu' oo tegey waxa Soomaali wiiqey, welina riiqaqaya waa:

- b. Aqoon iyo is-garabsi la'aan,
- t. Sad yaraan iyo Saboolnimo,
- j. Aqoon la'aan iyo qabyaalad.

4. Qabyaalad iyo kala fog:

- b. Nabad,
- t. Colaad,
- j. Barwaage,
- x. B iyo J.

5. Tima Cadde wuxuu leeyahay qabyaalad looma baabna:

- b. Wakhtigii guumeyisiga,
- t. Wakhtigan,
- j. Marnaba.

GASHARKA AFAR IYO KONTONAAD.

CABDI-GAHAYR IYO GEELA:

Beri ayaa ninkii Cabdi-Gahayr la oran jirey, geel laga dhacay. Markii loo sheegay in geeliisii la qaaday, ayuu wuxuu ballan ugur qaaday nimankii dhacaa ku kacay in uu ka aar gudan doono, aargudashadiisuna ay keeni doonto cidhib xumo weyn oo aan laga soo waaqsan.

Markaas ayuu tuducyadan soo socda ee kala googo'an tiriye, isagoo ku halqabsanaya wiil uu dhalay (Guhaad).

Wallee ama gufaacada ka qaday, gu'ga la eegayo
Wallee ama Guhaadow waxaan geysto, lala yaabye
Gacantayda jeeraan sidii, Gurey ku ciil beelo
Amaan gaal madaw Herer ku dilo, Giibba laga noole
Oo ay dumar ganbacad soo xidhan, gabavgu waa beene.

Nin wadaad ah ayaa waaniyey, kuna abhiyey Cabdi-Gahayr inuu cagta dhigo, oo meel joogo. Cabdi-Gahayr wuxuu ku yidhi wadaadkii sidee meel u joogaa, haddii xoolihii oo dhan la iga dhacay. Isagoo wadaadkii xusuusinaaya qiimaha iyo nacfiga geelana wuxuu yidhi:

Magaalada Hargeysiyo Berbera, moodka waxa keena
Oo Adari «Maarsey» ka dhigay, muranku waa ceebe
Waa muruq addoonlow ratiga, micidu weynaatay
Markab buu adduunyada u yahay, macallinow gelle
Nin waliba micnaha loo dhaqduu, maanka ku hayaaye
Muraadkaa ku toos awgayow, hay makeekyine!

Sidaa markii uu yidhi, ayuu haddana wadaadkii ku yidhi: Cabdi-Gahayr waxaad garan doontaa markii xabbadi wadnaha kaaga joogsato.

Cabdi-Gahayr wuxuu ugu jawaabay wadaadkii gabay:
Dagaalkii Jidbaalaba ninkii, joogay baan ahaye
Abidkayba meel lagu jabaan, jiqilo weynaaye
Ilaahay i feclaa muxuu, jiray arwaaxaygu.

Wadaadkii kumuu hadhin ee wuxuu haddana ku yidhi Cabdi-Gahayr, iska joog oo wardiga iyo Quraanka dhigo. Geeli waad heli doontaaye ee si nabad ah ku raadso.

Cabdi-Gahayr wuxuu haddana ugu jawaabay wadaadkii tixdan kale, isagoo ku celcelinaya sida uu ugu hanweyn ya-hay lahaanshada geela..

Idinbacasa awrkay dhashiyo, aarankay wadatay
Aakhiro nimaan geel lahayn, lama ammaanayne
Asaxaabihii horeba waa, ku intifaaceene
Maxaan idinla awlaadsadaa, awr ma dhaansado e.

SHARAXA EREYADA:

Gufaaco: Roob dabayl leh
Herer: Waa Hargeysa

Giib (Gibb): Wuxuu ahaa D. C. Ingiriis ah oo Burco lagu diley

Maarsey (Marseilles): Waa magaalo Faransa ku taal oo deked leh,

Makeexiyine: Hadalka ha ka duwin jidka toosan, oo muranka iyo is-yelyelka dhaaf.

Idinbacasa: Qaalin geela.

CASHARKA SHAN IYO KONTONAAD.

ISKUDUUBNI

Geelle toddobaatan jir laga tala qaato oo la tixgeliyo ayuu ahaa. Guunyo hodan buu ku ahaa. Ubadna afar barbaar oo isa soo gaadhay oo kan ugu yari siddeed iyo toban jir yahay, kan ugu weynina labaatan iyo lix yahay, ayuu kala lahaa.

Adduunse laguma waare eh, habeenkii dambe ayaa Geelle sakaraadkii qabtey. Hadduu odeygii gartey in tiisi soo gashay, ayuu goostay afartii wiil oo hareeraha ka taagan inuu la dar-daarmo.

«Afar ulood oo is xoog le'eg», ayuu odeygu yidhi ha la ii keeno. Waa loo keenay. «Ha la isku xidho», ayuu yidhi. Waa la isku xidhey. «Hadda isku day oo jabi», ayuu curadkii ku yidhi. Curadkii waa isku deyey. Mise wax la loodin karoba ma aha. Saddexdii kalena midba markiisuu isku deyey. Way quusteen. Kolkaasaa Geelle yidhi, «Ha la kala furo oo mid mid in loo jabiyo ha la isku dayo». Sidii baa la yeelay. Curadkii ayaa ushii ugu horreysay qabsadey. Mise waa, bash-kalax oo xoog sidaa ahba uma baahna. Hawl yari ayaa ulihii kalena loo jajabiyey.

Geelle oo hadalkuba si adag kaga soo baxayo, ayaa kolkaa yidhi, «Afartaan dhalayeeey, wax ku qaata Ulahaa. Haddii aad isku-duuban tiihin, dad idinkaa u wanaagsanaan doona oo wixii idinka gardaran ka'gacan sarreyn doona. Haddii aadse kala firirtaan oo aad tacab iyo talo ku heshiin weydaan..tabar yeelan maysaan oo tunkaa la idinka fuuli...oo keli keli cadawgiinu idin turqi... oo xoolihiinaa yaraan...xabaalihiinuna way badnaan!».

SHARAXA EREYADA:

Guunyo: Xoolo

Hodan: Maalqabeen

Tiisii soo gashey: Dhimashadiisu dhawdahay

Turqi: Mudi, layn.

JAYLIS:

SI KOOBAN SU'AALAHAN UGA JAWAAB

1. Uluhu markay isku xidhnaayeen maxaa loo jabin kari waayey?
2. Haddii keli keli la yahay oo nin walba gaarkii u shaqeysto horumar ma la gaadhi karaa? Waayo?
3. Adiga oo ka murti qaadanaya sheekadan, aad soo akhridey, sharrax tuducan soo socda:

«Taban taabaday laba gacmood tabar ku yeeshaan».

CASHARKA LIX IYO KONTONAAD.

CALI—QAAWANE

Waa Cali-qaawane..waa daleel iyo darbi jiif. Dhlukuu gogladaa, cirkuu huwadaa. Waa iskoris. Waa laflow dhagax. Waa labiyo tobantir wakhtigu harraatiyey. Waa ubax wax uu dheefsado waayey oo dhadhey. Lix jir baad mooddaa!

Waa Cali-qaawane...hilib iyo harag toonna ma leh. Fee. dhihiisa debaddaa laga tirin karaa, oo saantay hoosta ka soo gujinayaan. Jidhkiisii wuu gudhey oo laf iyo seedo isa-sudhan ayaa ka soo hadhay. Dhafoorkaa godan; bog iyo beerkaa isku dhagay, oo macluul darteed ayay dhaguhu la dheer yihiin!

Waa Cali-qaawane..qadaa ma dharge. Waa silic ku nool, dadka soocan ka ah, oo gaajadu u sahay tahay. Cidse ma tuugsado, oo marna gacanta ma hoorsado. Meelahaasuu mi-dhaafaa. Tuug ma aha, saa tabarteedaba ma lahee. Wixii daggan uu arkose ma dhaafo. Waa waayo-arag, oo intiisa waa ku duq. Habeenka iyo maalintaa wax baray!

Waa Cali-qaawane ..inuu xoogsado had iyo jeer waa u heegan, taag la'aan baase meel xil leh dhigtey. Ku'wa dhargey ee ay u gaadhay ayuu inta badan baaburta u tirtiraa. Kolkaasay wax aan waxba u goyn, oo aan ri' gudhan naaskeed laga dhiijin bilaalena caddeyn oo «hooyoo—ku go'» ah u soo taa-gaan!

Waa Cali-qaawane, waa Soomaali jira, oo dadkiisii dhex jooga. Kolkaad adigoo dhereggsan oo xarraga dhaclaynaya ood suuqa u soo dhaadhaaco, isagu wuu ku arkaa, ku dhaadaa, dhabkuugu fiirsadaa; adiguse ma aad aragtid, oo inuu jiro iyo in kale ma kala ogid. Isagoo shanta dhigaya. **saa dhalayoo ba kab** dhaadka ma uu sudhinee.. oo jirquin yar oo hun ahi dhexda

ugu maran yahay, ayaad meelahaan isku dhaafaan. Adigaase mooge, isagu wuu ku eegtaa

Waa Cali-qaawane..waa noole jira, misna jiritaankiisu tiran yahay. Waayaha ayaa takooray, tiir adag ku xidhay oo tuke baalcad weeyaan. Hadal iyo dhammaantii, gaajada dhibteed iyo dhaxantuu ku nool yahay. Waa Soomaali. Adiguu ku sugayaa. Aniguu i sugayaa. Annaguu ina sugayaa. Cidi innoogama sokeyso!

SHARAXA EREYADA:

Lafloo dhagax: Iskoris

Takoor: Gaar u soocid

Hun: Maro dhammaatey, Calal.

Dhaadka: Cagta

Dagan: Aan cidi la joogin.

LAYLIS:

SU'AALAHAN SI BUUXDA UGA JAWAAB:—

1. Cali qaawane, hoygiisu waa xaggee?
2. Haddii ay da'diisu laba iyo toban jir tahay, maxaa lix jir loogu misaaley?
3. Waayaha ayaa takooray, tiir aag ku xidhay oo tuke baalcad weeyaan.» Weedhan si buuxda u macnee.
4. Innaguu ina sugayaa..oo cidi innoogama sokeyso», ayaa la yidhiye, ka faallood sidii wax loogu qaban lahaa.

CASHARKA TODDOBA IYO KONTONAAD.

ISHTIRAAKIYADDA (GABAY)

Gabaygan waxa curiyey gabayaaga weyn ee caanka ah, Xaaaji Aadan Afqallooc. Wuxu ku muujinayaa ishtiraakiyaddu inay ahaan jirtey hiddaha iyo dhaqanka Soomaaliyeed iyo weliba sida toosan ee mabda'aas loogu habeeyo nolosha iyo dhismaha Ummadda. Sida ka muuqata gabaygan wuxuu Xaajigu u curiyey inuu dadka u muujiyo una tilmaamo hantiwa daaggu inaanu wax qalaad oo dibadda lagaga keenay Ummadda Soomaaliyeed ahayn:

Ishtiraakiyaddu waa mabda'a, lagu islaaxaaye
Asalkiisu waa kaalmadaad, ab u lahaydeene
Waa wadajirkay odayadii, hore asaaseene
Akhlaaq xumada boobka iyo dhacuu, kala ilaashaaye
Axad kelidii nolol doonaya, baanu oggolaanayne
Insaan mulki leh iyo sabool, shilin la' weeyaane
Midna ma afdalo ee sharcigu, waa wada ekeeyaaaye
Isticmaarka iyo gaajada, iyo aafadii cudurka
Iyo wuxuu dagaal ku aclinaa, waa aqoon li'iye
Isku tiirsi buu doonayaa, camal la ogaaye
Afka hadalka oo lagu beddelo, gacan adeegeysa
Ummaddoo wada shaqaysiyo, dhulkoo oonta lagu bee
Arsaaq badatay aradkoo nicmada, idil la gaadhsiiyo
Oommane halkii ah oo biyaha, riigga lagu eego
Dhulkoo laga ummuliyyoo wixii, aasan laga baadho
Dhaqaalaha adkaadaan cid kale, laga amaah doonan
Eexda iyo rishwada oo go'oo, xaqu iftiin yeesho
Alla qabayda beenta ah oo ciqaab, lagaga aargoosto
Edebta iyo dhaqankii horaan, waana la illaabini
Inta maqan dalkii oo xorriyad, lala itaal doono
Axadkii qudh gooya oo qiyaas, lagu abaal siiyo
Insaafnimo ninkii maal hayaa, caaddil ku ahaado

1. Ictiraamka diintiyo tacliin, aayo lagu gaadho
Adiga oo xasila, jayshka oo aalad, iyo xoog leh
Feejigo maamulkii ogyahay, aradka xaalkiisa
Ahdaaftiisa badan baan intaa, ku adkirayaaye
Adduunkaaga adigaa iska leh, ayniguu yahaye
Ninna lama asduubo ee qasdigu, waa isu imaaade
Mar hadday intasuba dhacdo, tawraddu adkaysay
Ayidaaddu waa waajibiy, inaan adeecnaaye
Nin dantiisa qudha eegayow, adigu yeelkaaye
Ayaxa guurey weligiis alluu, koronkor aasaaye
Malaha isticmaarka ayaad, axad lahaydeene
Afka lagama dhowree xaqa waa, la ictiraafaaye
Sida haatan amarku u socdo ee, aynu ku arkayno
Isbeddele arrimihii hore iyo, urugadoodiye
Haddii aan maragga lagu eexanayn, waa islaanimo e
Saw tii aad ogeydeen wixii, uunku qabay maaha!

SHARAXA EREYADA:

Ab: Isir
Afdalo: Kama bido, kama sarreysiyo
Aafo: Masiibo
Ku aclinaa: Ku dhawaaqa
Riig: Aaladda ceelasha lagu qodo kunu rakiban baabuu
Rishwada: Laaluushka
Insaaf: Garsoor, caddaalad
Ka adkurayaaye: Ka sheegayaaye
Weligiis alluu: Dhaaxuu, qajeelu.

LAYLIS:

1. Adigoo la kaashanaya toddobada tuduc ee gabayga ugu horreeya sheeg wuxuu ku tilmaamay ishtiraakiyadda.
2. Macnee tuducyada soo socda:
 - b. Asalkiisu waa kaalmadaad ab u lahaydeene. (2)

- i. t. Afka hadalka oo lagu beddelo gacan adeegeysa. (11)
- j. Dhulkoo lagu ummuliyo wixii aasan laga baadho (15)
- x. Eexda iyo rishwada oo ga'oo xaqu iftiin yeesho. (17)
- kh. Axadkii qudh gooyoo qiyaas lagu abaal siiyo. (21)

4. b. Ayaa tiriyey gabaygan ?

t. Waa maxay ishtiraakiyaddu?

j. Sheeg erey af Soomaali ahoo u' dhigma ishtiraakiyadda.

x. Sug tuduca gabayaagu uu ku tilmaamey inay Ishtiraa kiyaddu tahay wax weligeedba aynnu hiddo iyo dhaqan lahayn.

kh. Ma ku waafaqsan tahay sidaa gabayaaga?

Sheeg sababta aad ugu waafaqsan tahay ama ugu diiddan tahay sidaas.

CASHARKA SIDDEED IYO KONTONAAD

DHAADAA WAX MA DHAFAAN:

(Guuleed oo safar ah, iyo nin tafa xaydan oo awr ka lu may baadidoonkii ah, ayaa meel cidla ciirsi ku kulmaya. Isma gacan qaadaayaan, afkayse iska salaamayaan).

Ninkii: War salaamu calaykum.

Guuleed: Caleykuma salaan.

Ninkii: War inay baadidaa badbaado, awr baadi ah ma ii sheegtay?

Guuleed: Allaa igu og, oo il ma saarin.

Ninkii: Bidhaan geel oo kalese?

Guuleed: Ha sheegin.

Ninkii (oo dhaqaaqid u holanaya) : Haddaa nabadgelyo.

Guuleed: Sug.. Awrku ma il la'aa?

Ninkii: Ilaahey ballankii haa!

Guuleed: Awrku culeys ma siday?

Ninkii: Iskaa daa awrka aad tilmaantay waa kaygii.. loo.... noqon maayo.

Guuleed (oo tallaabo horey u qaadaya): Waan gartay...Ee nabad..gelyo

Ninkii (oo yaabbah): War waa ku sidee! xaggee isaga dha-qaaqdey!

Guuleed: Xagaa iyo meeshaan awalba u socday.

Ninkii (oo cadho soo galaangalaysa): Awrkaygiina...

Guuleed: (oo socosho maaggan): Awr ma arag..Ee adiguu kaa maqan yahee raacdeyso.

Ninkii (oo caro is maray, oo Guuleed hor goynaya): Waar aragtayee... awrkii meel iigu sheeg.

Guuleed: Il ma saarin...ee iga hor baydh.

Ninkii (oo indhuuhu soo gal baxsan yihiin): War ha isku keen dilin ee awrkii iska keen.

Guuleed: Allaa igu og inaan... war iyo walaac toona ka ha
Ninkii: Alia laysay.. awrkaygii kaama sokeeyo, kaamar shisheeyo.

Guuleed: (oo ay ka dhan tahay): War kuu ma arag!

Ninkii: Inkir iga kaa wadi maayo.

(Goor ay isla il daran yihiin oo qir iyo qir uu xaal joogo, aaya oday socoto ahi ku soo baxayaa).

Odaygii: War salaamu caleykum..aa'.. war bal cag dhiga!

Guuleed: Goor fiican baad timid... waayeelna waad tahay... ee ee... bal ninkan na kala saar!

Odaygii: waa tahay..sidee wax u jiraan? Bal warka i siiya!

Ninkii: Laguu warran...

Odaygii: Haye.

Ninkii: Baadi doonkii baan ahaa.

Odaygii: Haye.

Ninkii: Awrku wuu il la'aa.

Odaygii (oo shaarubta miiqaya): Waa tahay.

Odaygii: Wuu daba go'naa.

Odaygii : Haye.

Ninkii: Iaba moohaaradood oo hadhuudh cad ah ayuu siday.

Odaygii: Waa — tahay.

Ninkii: Ninkan ayaan la kulmay..waa Ilaaah mahaddiye.

Odaygii: Haye.

Ninkii: Awr baadi ah ma sheegtay baan ku iri.

Odaygii: Haye.

Ninkii: Maya buu igu yidhi.

Odaygii: Waa tahay.

Ninkii: Misna awrka tilmaantiisii buu ii sheegay.

Odaygii (oo wajiga ururinaya, sankana baloolinaya): Haye

Ninkii: Waa sida...ee ninku awrkaygii meel ha ku sheego.

Odaygii (oo Guuleed indhaha ku sugaya): War adna taa soo oog!

Guuleed: Wax ku dari maayo oo waa siduu kuugu sheegay.

Odaygii (oo kidaarta salaaxaya): Awrka maad arag?

Guuleed: Haa... oo Alla ogyahay.
Odaygii: Tilmaantaa la sheegayna waa aad ka bixisay?
Guuleed: Haa heyto.
Odaygii: Oo awrka maba aad arag...tilmaantiisa sidee ku..ogaatay?
Guuleed: Kuu sheegay.
Odaygii: Waa — tahay
Guuleed: Awrka raadkiisaan meel aan dhawayn baan kaga soo dhacay
Odaygii: Haye
Guuleed: Inuu il la'yahay, oo waliba tan uu la'yahay .. wa-xaan ku ogaaday....
Odaygii: Hee!
Guuleed: Dhirta dhanka bidix ka soo hagaagta wuu jiidhayey
Odaygii: Haa gartay!
Guuleed: Daba la'aantiisa wax aan ku dhaaday
Odaygii: Hee!
Guuleed: Saalada ayuu tuuminayey
Odaygii (oo madaxa lulaya): Gartay...Gartay.
Guuleed: Inuu culays sido waxa aan ku dhaadey..
Odaygii: Hee!
Guuleed: Cagta ayuu dhulka ku ballaadhinayey...raadkiisu-na...si fiican ayuu u dhignaa.
Odaygii: Haa..Haa..Gartay... Gartay!
Guuleed: Waa sidaa. Ee ma ku qancday?
Odaygii (oo ninkii muddiga ahay kugu quusreebaya): Ku qancaye...ma ku qanacday oo wax dhaadiddisu intay tu gun-dheer... tahay ma ku dhacday!
Ninkii (oo gcorahaanba yaabsanaa): Ku qancay oo wuu iga kaafiyey siduu tilmaanta awrka ku helay!

SHARAXA EREYADA:

Dhaadid: Wax u fiirshasho dhab ah.
Muuhaar: Laba jawaan muggood qaade
Tuumin: Isku meel dhigid.

LAYLIS:

SU'AALAHAN SI BUUXDA UGA JAWAAB:

1. Saalada arka tuuminayey iyo daba go'naantiisa maxaa ka dhexeeyya?
2. Sadarta 51aad muxuu ninkii awrka ka lumay u leeyahay «...waa Ilaah mahaddiiye?»
3. Magacu riwaayaddu ma kuf habboon yahay? Waayo? Ma u raadin kartaa mid ka fiican?

DAAWAD (HEES)

Heestan waxa tirihey Maxamed Ibraahim (Hadraawi)
«8.3.1973». Waxay si gaar ah oo hufan u sifaynaysaa quruxda ay leedahay buurta la yiraahdo Daalo ee ku taal Gobolka Sanaag.

Deeqdii Ilaahay

Dhulkan lagu daleeyee

Ciiddisu dihin tahay

Danbarkii ku joogee

Dheg da'weyni maqashee

Kolley dunidan yaabka len

Waxaan uga dan leeyahay

Daaloo korkeedii

Daruuruhu hogteenoo

Baddu dhinac ka dabartoo

Dirir gaaxdey miraayoo

Todobaad ku da'ayoo

Danabkiyo hillaacii

Isku daba mareenoo

Onkodkuna dayaankii

Dhulka dakharra yeeloo

Cashar gaaban daadkiyo

Durdurradu kulmeenoo

Isku soo dareenoo

Dooxooyinkeedii

Dacal kula jiraanoo

Dooggii is gaadhoo

Dayibkii is qariyoo

Hadh qabobe damalkii

Soo daadshey ubaxoo

Dooggiyo caleentii
Dugsi kala haleenoo
Shimbiruhu mar duuleen
Marna soo degaanoo
Dananka iyo foodhida
Darandoori heeseen
Dayaxiyo cadceedduna
Dallacada ka joogaan
Isha daawanaysaa
Kolley daalimeysee
Waxaan uga dan leeyahay
Ruuxii dalxiisee
Ka yimaada dibadaha
Naftu damac ha gelisoo
Xera kale ha diidee
Intaa daadahaysaan
Debec ugu adeegtaan
Maad daalo korisaan
Guri duug ahaayoo
Dirindiiri xagatoo
Ayax duullimaadkii
Dufankii ka laastoo
La dumaaley haatane
Degmo weeye hodanoo
Dagal lagu abuuroo
Inta guudka loo dabay
Laga furay daboolkoo
Dirkoo magac ugaadheed
Lagu soo dareershoo
Dannigii ka ba'ayoo
Cawl aan dideynoo
Deeradu ku tarantoo
Cidi aanay dilinoo
Ninna aanu dabanoo

Waa degel qabow oo
Qorrax diib is marisoo
Jidka aan damqayn baa
Loo soo deldelayo
Dadku kama gaboboo
Nimankii darwiishkii
Kula jirey dagaalkoo
Weli doob la moodaa
Birta daabka haystoo
Gala duullimaadkee

Waxaan uga dan leeyahay

Ruuxii dalxiisee
Ka yimaada dibbadaha
Naftu damac ha geliso
Xera kale ha diidee
Intaa daadahaysaan
Debec ugu adeegtaan
Maad daalo korisaan.

SU'AALO:

1. Ku qor af caadi ah labada qaybood ee ugu horreeya heesta.
2. Sharraax ereyada:
Hogteen, mirayo, dayibkii, danbarkii, dilin tahay.
3. Qor ereyada tilmaamaya in roob ku da'ay Daalo, marka Gabayaagu sifeynaayey.
4. Qor xayawaanka uu magacaabay gabayaagu.
5. Soo saar tuduca uu gabayaagu ku sheegayo in aan Daalo dadku cimrigiisu isku beddelin.
6. Siee heestu wax kuugu kordhisay aqoontii aad u lahayd Daalo?

TUSMO

CASHARKA	BOGGA
1. ALMADAR (Gabay)	1
2. WEBI (Sheeko)	4
3. ALOOLKA (Hees)	8
4. LAANTA CAAFIMAADKA (Curis)	10
5. KALA SINNAAN DAD (Geeraar)	12
6. WADAADDO IYO WILWAAL (Sheeko)	16
7. OLOLAHA HORUMARINTA MIYIGA (Gabay)	20
8. AFRIKAY HURUDDOY (Hees)	25
9. KACAANKII OKTOOBAR (Curis)	27
10. HAYS HAKABIN MEEEL (Gabay)	29
11. RAH QAAMEYSAN (Sheeko)	32
12. GEED IYO RUUX (Hees)	34
13. GUUBAABO (Baraanbur)	36
14. SHAH AAN SHAHBA AHAYN (Geeraar)	37
15. NIMAAD DHASHAY KUMA DHALIN (Sheeko)	40
16. OGOW (Hees)	43
17. DARDAARAN (Gabay)	45
18. WAXTARKA DHIRTA (Curis)	47
19. MAXAY KU NUUGTAA AMA . . . (Sheeko)	49
20. DHIRTA (Geeraar)	51
21. GEELA (Hees)	56
22. WAA WAXAN KU RAACAY (Sheeko)	59
23. INA XAGAA-DHEERE (Sheeko)	61
24. WAARI MEYSIDE . . . (Hees)	63
25. WARSHADDA DHARKA (Curis)	66
26. CADKA RAG ISKU RAACO (Sheeko)	68
27. DHALLINYARADA (Gabay)	72
28. MIDAB GUMEYSI DIIDA (Hees)	75
29. DUMAROW AQOON (Gabay)	78

30.	DHEG-DHEER (Sheeko)	80
31.	HOOYO (Hees)	83
32.	HAWL IYO HANTIWADAAG (Gabay)	86
33.	SAYID CALI IYO XOOLIHII UMMADDA (Curis)	88
34.	TIMIRTII HOREBA DAB LOO WAA (Sheeko)	90
35.	CALAACAL (Gabay)	92
36.	AFKA HCOYO (Hees)	94
37.	WAX NA DILEY (Gabay) I	97
38.	SADDEX MAANLAWE (Sheeko)	100
39.	II GUNUDDEY CAASHAQE (Hees)	103
40.	FAAL (Curis)	107
41.	WAX NA DILEY (Gabay) II	109
42.	AFAR WALAALO AH (Sheeko)	110
43.	LABA-EFF (Hees)	113
44.	KU DHAWAAQA FARTEENNA (Geeraar)	116
45.	GOBANNIMO SHINKEED GALAY (Hees)	118
46.	ISMA GABO FARIID! (Sheeko)	121
47.	FARRIINI WAA QAAN (Gabay)	125
48.	GEEL JACAYL (Curis)	129
49.	AAN OOVEE (Hees)	131
50.	GUMFYSIGA AMXAARADA (Gabay)	134
51.	HEERIN (Sheeko)	136
52.	GOBANNIMO IYO GALOOL (Hees)	138
53.	BERIGII GUMEYSIGA (Gabay)	140
54.	CABDI-GAHEYR IYO GEELA (Sheeko)	142
55.	ISKU-DUUBNI (Curis)	144
56.	CALI-QAAWANE (Sheeko)	146
57.	ISHTIRAAKIYADDA (Gabay)	148
58.	DHAADAA WAX MA DHAFAAN (Sheeko)	151
59.	DAAWAD (Hees)	155

**Buuggan lema daboecan karo lamana giurin karo iyadoo aan
Wasaeradda Waxberasheda iyo Berbearinta iaga helin oggolaansho**

**Waxaa lagu daabacay Madbacadda Qaranka
Xamar, 1977.**